

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

КВІТЕНЬ, 1965

INDEPENDENT UKRAINE

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE
Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organizatien for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois
Адреса Редакції і Адміністрації:
2315 W. Chicago Ave.
"INDEPENDENT UKRAINE"
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

ЗМІСТ

***

ВШ. ПЕРЕДПЛАТНИКИ Й ЧИТАЧІ!

Дозволимо собі пригадати достатньо відомий нам на еміграції факт: українське друковане слово на чужині бореться з двома невідрадними явищами — а) Браком якнайширшої читацької громади; б) Браком видавців. Про ці трудности українського друкованого слова за межами Батьківщини (в Україні вільне українське друковане слово практично не існує) можна б написати чимало, аналізуючи їх, ставлячи діягнози і прогнози. Але не в цьому наш намір сьогодні, а по-друге — як би ми не розглядали ці справи, висновок буде один: наявний стан українського друкованого слова дуже незадовільний і не дає змоги нашим мистцям, науковцям і громадсько-політичним діячам як слід розвинути свої крила. Впарі з тим у широкому загалі приходить разюча обнижка рівня думки, знання тощо.

Щоб бодай частинно запобігти цьому «СУ» рішена в цьому році відновити видавання суспільно-корисних праць в рамках т. зв. **Бібліотеки Самостійної України».** Будемо видавати кожних два місяці одну книжку розміром від 36 до 122 сторінки. І так вже появилася перша така книжечка Ярослава Гайваса «Завваги до нашої революційної політики» разом з працею сл. п. д-ра Ю. Вассияна «До проблеми матерія — дух». Наприкінці травня вийде праця Юрія Пундика «Український Націоналізм», а далі «Україна очима італійських кореспондентів в часі 2-ої світової війни» Є. Онацького, «Радянська церковна політика і православна Церква в Україні в рр. 1929-39» Богдана Боцюркова, «Дмитро Антонович» — монографія пера Івана Кейвана.

Всі ці книжечки, незалежно від обсягу, будуть в ціні 1.25 дол. з пересилкою. Хтож, натомість, внесе річну передплату на шість книжечок наперед, — одержить ці книжечки в ціні тільки по доларові за кожну.

Ставайте в ряди річних передплатників і кольпортерів «Бібліотеки Самостійної України».

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVIII КВІТЕНЬ, 1965 Ч. 4(194)

ВЕЛИКДЕНЬ

Великдень! Боже мій великий!
Ще як світ світом, не було
Від досвіта шум, гамір, крики,
Мов муравлисько все село
Людьми кишить. Всі до одного
До церкви пруть. Як перший раз
«Христос Воскресе» заспівали,
То всі мов діти заридали,
Аж плач той церквою потряс...

(«Панські жарти», Іван Франко)

УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ НА БАТЬКІВЩИНІ, УСІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕМІГРАЦІЇ, ПРОВОДОВІ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ, ВСІМ ЧЛЕНАМ ІСНО ТА ЇХ ЧЛЕНСТВУ, ВСЬОМУ ЧЛЕНСТВУ ОДВУ І БО — В ДЕНЬ ХРИСТОВОГО ВОСКРЕСЕННЯ — ШЛЕМО РАДІСНЕ ХРИСТОС ВОСКРЕС! — ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА!

Центральна Управа ОДВУ

В ДЕНЬ ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВОГО ШЛЕМО СЕРДЕЧНІ ПОБАЖАННЯ ВСЬОГО ДОБРА ВСІМ НАШИМ СПІВРОБІТНИКАМ, ПЕРЕДПЛАТНИКАМ, ЧИТАЧАМ І ВСЬОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ГРОМАДЯНСТВУ.

Редакція і Адміністрація «С. У.»

ВСІМ СВОЇМ ЧЛЕНАМ-УДІЛОВЦЯМ, ЦЕНТРАЛЬНІЙ УПРАВІ ОДВУ, НАШИМ ПОКУПЦЯМ І ПРИЯТЕЛЯМ — ЗАСИЛАЄМО В ДЕНЬ ХРИСТОВОГО ВОСКРЕСЕННЯ — РАДІСНЕ ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Управа Українсько - Американської Видавничої Спілки в Чікаго

РУБАЛИ ЛІС НА ВЕЛИКДЕНЬ

(Розповідь покійного нині Й. Крупки, записана **А. Ю.**).

Не думайте, Пані і Панове, що то було далеко в північній Канаді, в Африці або в Австралії. Ні, то було в селі Потоки, Рогатинського повіту в Галичині, в колишній Австро-Угорській державі. В часі скасування панщини дідич забрав собі увесь ліс, з якого раніш користали й селяни. Кривда це була велика. Та ось по 20 роках після знесення панщини до села Потоки прийшов новий молодий священик — ім'я не пам'ятаю. Застав село, як звичайно: темне і бідне. Отець парох взявся до роботи: насамперед отверезив трохи село. Потім вибрав нову громадську раду, і навіть сам до ради ввійшов, поміг вибрати доброго війта (сільського старосту), котрий звався Вергун. Був собі заможний господар, співав з дяком на криласі в церкві, тож був трохи письменний, при нагоді дещо і прочитати вмів.

Священик з війтом скликали громадську раду і поставили питання: чи громада згідна піти з паном «в процес» — закласти позов до нього за ліс? Громада згодилася.

Село Потоки належало до графа Красіцького, котрий мешкав аж коло Сянока. Громада насамперед написала до графа листа в тій справі, але відповіді не дістала. Тоді священик з війтом поїхали до Львова і найняли адвоката, котрий виточив «граб'ю» Красіцькому процес в окружнім суді, в Бережанах, а окружний суд віддав справу до Львова.

Процес тягнувся чотири роки. За той час до села приходили всілякі аґенти страшити і намовляти селян, щоб вони відступили від процесу. Та люди завжди заслонялися священиком і війтом: «так буде, як єгомость скажуть». А парох і війт були тверді і розпочате діло нехибно провадили далі.

Нарешті 1872 року в березні процес скінчився. Суд присудив заплатити селянам лісом. Але яким і скільки?

Адвокат почислив нумери в селі і нарахував, що селові належить від пана 60 морґів лісу. Адвокат противної сторони на те згодився, і суд видав вирок, що 13 квітня має виїхати комісія і відміряти селянам 60 морґів панського лісу.

Священик з війтом втішилися, що справа виграна, не звірили дати з календарем.

Аж удома вже парох заглянув до календаря, якого дня припадає 13-те квітня. Дивиться і очам своїм не вірить: 13 квітня припадає акурат у неділю, на Великдень.

А війт приїхавши додому, зараз скликав громадську раду і розповів людям, що процес закінчився в їх користь — громада дістане, мовляв, 60 морґів лісу і на 13 квітня прибуде державна комісія: тоді в Сухім Потоці (так звався ліс) мають відміряти і вирубати просіку («границю»). Треба, щоб з кожної хати вийшла одна особа до роботи.

На вістку, що війт і священик повернулись зі Львова, до громадської канцелярії збіглося ціле село. І коли війт оповідав не знати вже котрий раз перебіг процесу, надійшов священик, дуже засмучений. Люди, що ще перед хвилиною були щасливі і веселі, побачивши сумного священика і собі посумнішали, прочуваючи щось недобре.

Священик привітався з громадою і каже. «Панове громадо! я нині дякую вам за довір'я і послух до мене і до війта — що ви слухали нас, а не слухали всяких панських аґентів. Маємо нині за честь подякувати вам і повідомити, що ми процес з паном виграли: суд присудив нам 60 морґів лісу. Однак мусимо ще перейти останню пробу. Пани на останку підставили нам ногу і саме там, де ми її не сподівалися. 13 квітня приїде комісія відміряти нам 60 морґів лісу, а громада має постаратися людей прорубати «границю». Ми з радости не здавали собі справи — що на 13 квітня якраз припадає Великдень.

І ось тепер залежить від вас, Шановна громадо: чи будемо святкувати, їсти паску вдома і подаруємо нашу виграну, чи осквернимо свято і підемо рубати «границю»? Радьте, прошу вас, панове громадо, і як ви врадите — так і буде!»

В громаді заклекотіло. Грім з ясного неба не наробив би стільки клопоту, як ота панська штучка. Люди поділилися на гуртки і почалася широка дискусія, одні були за, другі проти. Були й такі, що винуватили священика: — що то мені за піп, як він не знає коли припадає Великдень? І були б ще довго дискутували, аж нарешті війт дав знак, щоб стишилися. А тоді священик каже: «Панове громадо! як бачу, ви тут ніяк не погодитесь. Ану, послухайте моєї поради.

На Великдень зачнемо воскресні Богослужения зараз по півночі, щоб до п'ятої години вже посвятити паски. Вертаєтесь з церкви додому

і по сніданню запрягаєте коні, беріть сокири і підемо рубати «границю». Ми мусимо там бути перед восьмою годиною ранку, щоб нас там комісія застала. Як я чув — хтось з вас сказав, що може пани помилилися та й не виїдуть. Не бійтеся за панів — вони не помилилися і напевно приїдуть, вони лише того чекають, щоб ми не вийшли. Не наша буде вина, що ми з ласки вельможних зневажимо найбільший християнський празник. Хіба Христос не сказав, що коли б в суботу віл упав в яму, то чейже повинно його з ями витягнути! Такий ось випадок і нам стався. Ми ж тую панщину сотками літ двигали, а коли прийшло ще нам за неї дістати маленьку заплату, то чи ж маємо знову коритися панським примхам і панській сваволі?

За вашу і мою провину я колись відповім на суді Божім. І там нас розсудить Суддя справедливий до кожного. Я вже тепер, в цю хвилину, заношу скаргу на несправедливий отакий суд.

Не буде так добре, панове громадо? — Добре, панотче! робіть як Ви знаєте, а ми все з Вами! — загула громада.

***

«Великдень — Боже мій Великий! Ще як світ світом, не було в нас Великодня такого!.. А коли перший раз «Христос воскрес» заспівали, то ми, мов діти, заридали — що Він воскрес посеред нас».

(«Панські жарти» — Іван Франко)

***

Так то діялось і в нас. Люди майже цілу ніч не спали, чекали світлого Великодня, хвилюючись і журячись, що треба буде перший раз в житті осквернити найбільше свято в році.

Ще задовго до півночі люди почали сходитися до церкви, засилати молитви і скарги до Бога. Точно о 12 год. ночі почалося Богослуження, коло 5-ої год. посвятили паски — і відразу додому. А вдома скоренько поснідали — і до возів (що вже були наготовані) та в ліс.

Ліс не був близько — яких 12 кілометрів, поміж селами Кліщівною і Сапратином. Тож треба було їхати через два села — Залип'я і Підгороддя.

Але до лісу їхали не лише старші, господарі, їхало майже все село, їхали всі, крім дітей і бабунь.

Близько сьомої години вже всі були на місці і розложилися табором на так званім «Грицаєвім теребіжі». Панів ще не було, день був гарний — соняшний і теплий. Жінки розложили обруси і почався празник. А молодь і гагілки впорядила. Старші газди питали одне другого: — не знати, чи комісія приїде, чи ні?

Нарешті десь коло 11 години комісія приїхала: суддя з писарем, інженер і ще якась там біда. Суддя підійшов до людей, привітався з священиком і з людьми, виглядав пригнобленим.

Інженер з помічником почав поміри. Люди з палицями й сокирами йшли за інженером, відразу прорубували «границю». За яких дві години вже було по всьому. Писар списав протокол, війт і священик його підписали, також підписали декілька громадських радних.

А коли вже все було готове, суддя став між людьми і каже: «Панове громадо! з нинішнім днем в імені державної влади передаю вам оці відміряні 60 моргів лісу. Бажаю вам з того лісу користи і потіхи. Хай вас Бог благословить. — Христос Воскрес! — Воістину Воскрес! — відповіла хором ціла громада.

До судді і до решти комісії приступили війт і священик та попросили до окремого приготованого стола на свячене. По перекусці інженер і писар пішли в ліс, втішалися природою. Війт з господарями пішов оглядати тристалітні буки, дуби, явори і граби. Молодь пішла шукати фіялок. На місці залишилися лише суддя і священик і довго-довго про щось розмовляли.

Коли сонце звернуло вже з полудня, почали роз'їжджатися. Суддя, інженер і писар подали священикові і війтові руку — мовляв, розходимося приятелями.

Громада вживала ліс на свої потреби цілих 50 років. Аж 1925 року мій брат Василь зрізав останнього бука триметровою пилою. На місце старого лісу виріс ліс молодий.

Але хто той ліс тепер має?..

Д-р М. Рибак

ВЕЛИКДЕНЬ МОЇХ ЮНИХ ДНІВ...

Важко було мені, десятилітньому хлопцеві, покидати рідний дім, де я почував себе малим ластів'ятком у гнізді під стріхою нашої хати, та їхати до Львова, до гімназії...

А в селі кожен хлопець був моїм другом, з яким я провів був кілька веселих дитячих років.

Зате велике місто відразу дало мені відчути, що бере мене у свої тверді обійми, немов стиснуло мою душу між високі камінні доми, без

свіжого повітря, без широкого простору. А понурі гімназійні кляси зі старими і понищеними лавками ніяк не придержували моїх думок біля себе... Вони, ті дитячі думки, линули безнастанно на село, до рідної хати, квітучого саду коло неї, до свобідного гуляння по просторах.

Тому годі описати те наше душевне хвилювання,, коли ми, молоді гімназисти, нетерпеливо числили тиждень за тижнем, а потім дні за днями, які зближали нас до Великодніх Свят.

А як той час прийшов, ми опускаємо з гамором гімназійні мури, кидаємо книжки десь в кут і миттю збираємося. Я біжу до трамваю, їду на личаківський двірець... А коли зблизилася станція Волків, я з вікна вагону бачу вже нашого фурмана Миханька і віз, та гарні сиві коні..... Вітаюся з ним, засипаю його цілим рядом питань, бо хочу все знати, що ділялося вдома, коли мене там не було... При тім прохаю Миханька, щоб пішов до Гринька (він працював у столяра) та щоб той зараз мене відвідав... Сьогодні великопісна середа, завтра живний четвер , а я на той час не маю калатавки, що заступає дзвони, коли вони мусять повних два дні і три ночі мовчати...

Вдома радість без кінця! Я ж везу з собою п е р ш е гімназійне піврічне свідоцтво, де нема ані одної лихої ноти! З обома молодшими братами цілуюся і вони навперейми розповідають мені про всі господарські новості... А в тій хаті — — стріхою критій — так привітно, тепло, гарно! А сонце, що крізь вікна заглядає, здається, радісно усміхається...

Гринько дотримав слова і вчетвер рано приніс мені калатавку на два молотки. Але, відходячи, моргнув на мене, щоб я за ним вийшов до сіней. Він прохає намовити фурмана, щоб поміг позбирати сухе галуззя та інше пальне дерево й занести за шпихлір, під церковний мур... У п'ятницю ввечорі паливо перекинеться через мур на цвинтар, а хлопці занесуть його на паленисько, поза церковним муром, при дорозі... Там же дві ночі горітиме вогонь; бож люди масами приходять до плащаниці, а вартівники мерзнуть...

Батько про дрова нічого не знає, ми з Миханьком упоралися справно... Але в неділю рано треба вогню — до обслуги трьох моздірів, які на Великдень стрілятимуть. А Федь приїхав з Прусії, де був у копальнях вугілля і привіз зі собою кілька фунтів пруського стрільтого, -- воно дає такий гук, що аж страшно!...

В четвер увечорі в церкві Христові Страсті, з кільканадцять євангеліями, по яких дзвони дзвонять, але десь до половини, бо потім вони замовкають аж до неділі рано, а йдуть зате калатавки в рух...

І коли почалася в церкві Богослужба, мама витягає з печі пахучі високі бабки (а було їх шість!), розкладає польове ліжко з сінником у передпокої, а двері до городця лишає отвореними. Сама із служницями іде до церкви. Молодші брати вже сплять, а мама каже мені сидіти коло бабок, їх обертати,щоб застигли неушкоджені... Маленька свічечка сумерку не розвіяла. І сиджу собі, числю скільки дзвони задзвонили, отже скільки євангелій вже прочитано... Аж тут несподівано являється на порозі великий кудлатий пес, очевидно, занюхав принаду... Я його і боюся, і відганяю, а він, впертий не відходить, а ще скалить зуби до мене. Дверей до городця не можу замкнути, бо ліжко їх загородило — от біда! Тремчу цілим тілом, аж доки дзвони перестали дзвонити... Тоді наші пси зауважили інтруза, його з гарком відігнали, а самі всадовилися під ліжком і так лиш на страху та справа й покінчилася.

На другий день Велика П'ятниця... Біжу з новим калаталом до церкви. А там батько, убраний у червоний фелон, з Божим Тілом в руках, каже трьом хлопцям і мені нести плащаницю у хресній процесії довкола церкви... Держу лівою рукою кутну випустку плащаниці, а водночас хочу й калатати правою рукою. Але та штука мені зовсім не повелася...

В суботу, пополудні, батько поїхав до двох прилучених сіл святити паски і вернувся додому пізно, дуже змучений. У маленькій кімнаті батько спав на ліжку, а я на софці... Раптом з спросоння чую три голосні моздірові постріли... Ага, думаю, ось і почав «railписуватися» пруський порох нашого Федька! Чую, батько будиться також і бурмотить: «Не могли смаркачі пізніше стрілити, а я міг би був лучче відпочити...» Скоро збираємося, бо на дворі вже починає світати. Моздірі людей побудили — і ось, бачу, у церкві натовп, як на відпустці... Чудова Воскресна Утреня, похід довкола церкви. Перед замкненими дверми до церкви батько задержується, ударяє тричі у двері й ініціює воскресну пісню: «Христос Воскрес!» В тому моменті відзиваються дзвони, а три моздіри, один по другім, як гукнуть! Аж декому вуха приглушило... Під час Служби Божої співає сільський хор... А мені здається, що на цілому світі нема гарнішого хору, як цей, що ось так гарно піснею вітає воскреслого з гробу Ісуса...

Служба Божа скінчилася, і процесія знову виходить на цвинтар, асистувати свяченню пасок. Довкола церкви стоять селяни зі своїми ве-

ликими пасками, печивом, різнородними сніданми... Але в очі впадають чудово мережані писанки і крашанки. А велику паску нести — це давній неписаний привілей господаря дому... А тут бачу чотирнадцятьлітнього хлопця, який несе здорову паску на плечах і з нею не може перейти через перелаз, бачу, мучиться! Але недавно помер йому батько, а він найстарший його син... На нього, отже, перейшов привілей нести паску до церкви, потім додому...

Коротка полуднева перерва.

Люди йдуть домів, спожити свячене з паскою. Та внедовзі знову відзиваються дзвони, кличуть людей на гаївку. Люди сходяться коло церкви, дівчата починають співати гагілки з їх стилевими рухами. Бачимо забави: «Жучок», «Огірчики», «Зельман» та багато інших. А тільки збереться десь гурма хлопців — ану ж дівчата провокувати їх, приспівуючи чотири вірші, де звичайно вмішують сатиру на даного парубка... А хлопці цього немов не чують: стоять, не рухаються, терпеливо слухають, підсміхаються. Нараз збираються, чіпляються руками за пояси один за другим, підбігають луком до дівчат і так званим «хвостом вола» миттю їх на всі боки розганяють... Але і та штука на ніщо не придається. Тоді парубки ніби ігнорують дівчат, будують живі вежі, граються в «шевця», видумують різні гри, скоки, дужання, січові вправи... Старші чи молодиці з мужами та малими дітьми творять гуртки і там же ведуть довгі розмови, здається, для них незвичайно інтересні...

А тим часом дзвони на дзвіниці дзвонять неперервно... На Великдень кожному вільно дзвонити. Але найгарніше і найскладніше дзвонить паламар Гаврило: він якось так намотує шнурки трьох менших дзвонів собі між пальці лівої руки, що кожен з них засібна відзивається, билом ударяє лиш в один бік криси і видає свій питомий звук... Натомість розгойдує Гаврило правою рукою найбільший дзвін і то на весь його розгін. А ті дзвони так гарно, так мелодійно грають і гомонять, що напевно їх голоси линуть до самого неба!

Вечірня... По кожній стрічці читаного евангелія знову грають дзвони...

Під вечір затихає все... цвинтар пустіє, церква замкнена, люди поволі розходяться по домах...

Але пізно ввечорі на вулиці чути, як хлопці співають свої пісні, голосно й бадьоро. Їх спів розноситься по цілому селі, по полях, луках, відбивається від густої стіни недалекого лісу...

І так гамірно і весело було в нас усі три дні Великого Свята... Було гарно на дворі, і мило та затишно в нашій хаті!

Але відразу по святах Миханько відвозить мене на станцію. Я сідаю в поїзд — і ось вже знову у Львові. Незабаром поїв солодощі, дані мамою, і знову почав числити час до вакацій: було лиш ждати два і пів місяця. А тоді вже на кілька тижнів покину задушливе місто, поїду там — де сонце, ліс, ставок зі свіжою водою, пахуче сіно й хвилясті колоски дозріваючого збіжжя... Здається, ось поїду на високо вимощеному сіном возі і привезу його додому.. В саду дозрівають солодкі овочі, на городі пахучі квіти. А вгорі миле голубе небо з усміхненим сонцем на ясному небозводі... А вечором місяць, зорі, спів косарів чи женців, що вертаються з праці. Пізніше співи парубків на вулиці, які затихають аж ген коло півночі.

Ю. Пундик

ХТО ВИНЕН?

Нюрнберґ у 1948 році. Американський окупаційний суд розглядає справу чотирьох визначних німецьких юристів, обвинувачених у співвідповідальності за злочини нацистського режиму через перетворення судів і правосуддя у знаряддя тих злочинів. Центральною особою між обвинуваченими є д-р Ернст Яннінґ, світової слави юрист, співавтор Ваймарської конституції, людина високої культури і ліберальних поглядів, людина яка погорджувала Гітлером і гітлеризмом, але яка все таки співпрацювала з гітлерівським режимом і як міністр судівництва потурала його злочинам. Чому це було можливе? Визнаючи свою вину на суді, Яннінґ оправдує свою співпрацю з нацистами тим, що в 1933 році Гітлер для нього виглядав як єдиний рятунок для духово розбитої Німеччини, і що Яннінґ, як і багато інших людей його поглядів, були переконані, що гітлеризм це тільки переходове явище, і що морально відроджена Німеччина його скоро позбудеться. Тому, мовляв, він погодився був потурати нацизмові задля тієї вищої мети — морального відродження Німеччини.

Ернст Яннінґ — це видумана постать американського фільму «Суд в Нюрнберзі». Але він

є живою й реально-історичною постаттю, бож яннінґи були в гітлерівській Німеччині і то не тільки як пасивні глядачі того, що робив Гітлер, але навіть і в рядах націонал-соціялістичної партії. Яннінґи це явище прикметне обставинам кожної революції. Назва «поплентачі» до них не зовсім підходить. Слово «поплентач» до деякої міри підсуває образ ідейно-світоглядової безхребетности й політичного опортунізму, готовости співпрацювати з кожним режимом задля особистих вигод і спокою. Яннінґи ж — це люди з переконаннями, і якщо вони записують свою душу чортові, то не тому, що їх спокушує перспектива пекла, а тому, що надіються перехитрити чорта і, використавши його для доброї справи, таки попасти до раю.

Питання Яннінґа є ключевим питанням суспільно-політичної моралі: Чи має людина право потурати злу задля сподіваного здійснення ідеї добра? Якщо приймемо тезу про те, що велика мета оправдує засоби, то де тоді межа засобам? Де критерії їхнього засягу й запорука того, що в процесі боротьби за мету засоби не стануть самоціллю й не підмінять первісної мети? Бож навіть і большевицька революція була започаткована теоретично в ім'я шляхетної ідеї — звільнення людини від економічного й політичного рабства, і нема сумніву, що принаймні деякі її творці так собі її уявляли і щиро в неї вірили. Відкинувши однак у своїх засобах всі критерії того, що можна, а чого не можна робити, вона звелася до повного заперечення на практиці її теоретичних принципів і, замість здійснити ідею свободи, створила ще більше рабство людини.

Найбільшим, на мою думку, досягненням останнього Ватиканського Собору Католицької Церкви було визнання принципу, що християнська релігія любови Бога й ближнього не може основуватися на нетерпимості до інших віровизнань. Змальована Достоєвським історія Великого Інквізитора, який у догматичній засліпленості інтересам Церкви відмовляється вкінці визнати самого Бога, це історія кожного руху, який, засліпившись динамікою і відкинувши контрольні закони політичної моралі й законности, втрачає з очей саму ідею, спотворює мету, а сам рух перетворює зі знаряддя до досягнення первісної мети у самоціль існування.

Абсолютне добро не знаходить компромісу зі злом. Той, хто хоче оправдати зло доцільністю використання його для досягнення добра, переймає на себе ролю мітичної грецької героїні Пандори, яка лише з цікавости відхилила щілинку у скриньці зі злими духами і цим дала змогу їм повтікати зі скриньки і розлетітися по всьому світі, так що ніхто не може їх назад до скриньки позаганяти й звільнити світ від них. Примінення засади «мета оправдує засоби» якраз відкриває щілину в Пандориній скриньці зла і дає волю злу знищити саму мету.

Якщо національна революція, та ще до того під гаслом «Воля народам, свобода людині!», є абсолютним добром, до якого мають бути спрямовані всі зусилля, то аж ніяк не можна у ній толерувати засобів, які суперечать її основним засадам і кличам, тобто кличам свободи людини, визволення її з політичного й духового ярма. Такою визвольною революцією є й українська національна революція. Її мета — визволення української людини з-під рабства й тоталітаризму, і то не тільки московського комуністичного рабства, але й усякого іншого поневолення й тоталітаризму, включно з українським тоталітаризмом. Теза про те, що боротьба проти тотального поневолення мусить бути тотальною боротьбою, є по суті правильна. Але вона означає потребу **тотальної, а не тоталітарної, духової, а не фізично накиненої мобілізації всіх українських сил.** Вона означає тотальну й безоглядну боротьбу всіх нас на всіх фронтах **проти нашого національного ворога,** а не тоталітарну боротьбу однієї групи проти інших груп з метою накинути тим групам свій погляд і свій провід засобами фізичної сили, от хоч би так, як це вчинили Організації Визвольного Фронту на громадській нараді в Нью Йорку 21 лютого ц. р.

Революція, яка відкидає в своїх засобах засади й закони суспільної етики й моралі і яка підмінює право людини правом однієї групи, перестає бути всенародньою і зводиться до диктатури спраглих влади й почестей меґаломанів, підтримуваних силою безкритичних низів, для яких тільки така форма революції створює нагоду вийти наверх. Однак її успіх у великій мірі зумовлений також підтримкою яннінґів, отих по суті чесних і ідейних людей, які намагаються знайти компроміс між абсолютним добром і абсолютним злом. Вони своїм авторитетом і повагою підсилють авторитет меґаломанів, допомагаючи їм у такий спосіб закріпитися при владі.

Тому то виникає питання: Чи у гітлерівських злочинах винні тільки Гітлер і його шумовиння, чи теж і яннінґи, які з ним співпрацювали? Взагалі, хто більше винен — чи спраглі влади диктатори, чи яннінґи, які своєю повагою прикривають їхні злочини? Чи в нашому політич-

ному житті винні тільки боївки Лебедя, які душили путами й розстрілювали своїх політичних противників, а між ними часто й зовсім посторонніх людей, чи також ті ідейні патріоти, які в той самий час санкціонували діяльність Лебедя? Чи винні ті бешкетники, які фізичною силою й терором намагалися перетворити табори скитальців у маленькі копії тоталітарних держав, чи також і ті статечні й поважні громадяни, які з ними політично співпрацювали? Чи винні провідники Організацій Визвольного Фронту, які очолювали акцію фізичного розгрому «комуністів», «шелепінців» і «зрадників» на громадській нараді в Нью-Йорку, чи також і яннінґи в редакціях тих «безпартійних» часописів, які з обуренням осуджували порушення демократичних принципів Клюбом Круглого Стола, коли той не допустив кореспондента «Свободи» на одну нараду, а тепер мовчанкою проминули бешкет, вчинений Організаціями Визвольного Фронту? Чи має УККА моральне право виступати проти зустрічей з висланниками тоталітарного режиму в Україні, а водночас мовчанкою толерувати антидемократичні й тоталітарні методи замикати уста «опозиції» тих, які з ним співпрацюють і, здається, мають досить великий вплив на нього?

Яннінґ, герой фільму, визнав свою вину, побачивши документальний фільм про німецькі концентраційні табори. Невже і нам треба чекати на руїну наших визвольних змагань, щоб почути від наших яннінґів оправдання: «Але ж я не знав, що воно аж до такого дійде»? Це була б надто дорога ціна розкаяння і прозріння. Нам здавалося, що методи політичного бешкету й фізичного насилля зникли з нашої суспільно-політичної сцени і що ми знаходимося на шляху до протверезіння від догматично-партійницького оп'яніння, на шляху до повного духового об'єднання українських сил в одному дійсному визвольному фронті. Як бачимо, наш оптимізм був передчасний: лихі духи з української Пандориної скриньки знов починають давати про себе знати. Поки ще не пізно, ідейно здорова частина нашого суспільства повинна об'єднаними зусиллями цю скриньку замкнути.

Денис Квітковський-Квітка

МОЇ МІРКУВАННЯ

Хто має право рішати про питання «контактів»

Коли спочатку почали приходити скромні листи від рідні з України, пізніше масова висилка пачок, далі виступи українських мистецьких одиниць, спершу з Европі, а пізніше і в ЗДА та Канаді, а накінець приїзд навіть українських «делегацій» з підсовєтської України, — після всього цього нашій еміґрації дійсно закрутилося в голові й вона не знала, на яку стати. Але вона скоро очуняла: Раз ми «дійсна Україна» то всі ті, що не з нами — не можуть бути українцями. В найкращому випадкові вони можуть бути хрунями, зрадниками, аґентами чужої потуги тощо. А якщо так, то з ними треба поводитися так, як із зрадниками. Пан Леонід Полтава, наприклад, навіть не хоче називати українців з України українцями. Для нього це «совєтські люди»...

Я особисто дотепер не виробив собі ще остаточної думки про т. зв. «контакти», чи як пише мій добрий друг Миколин — «говорити чи не говорити». Мені видається, що я ще замало знаю, маю замало фактів, щоб прийти до цілком певного висновку. Я думав, що це тільки хороба адвокатів, які завжди шукають за фактами, але й п-і д-р Софія Парфанович має клопіт. От недавно скаржилася, що вона завжди годиться з виводами автора тієї статті яку найпізніше читає... Всі мають рацію... Всі пишуть надзвичайно переконливо, навіть якщо заступають діяметрально протилежні позиції... Не цікаво?!

Лихо мабуть у тому, що ми читаємо тільки «заключення» авторів чи «становища» інституцій. «Факти», на яких побудовані такі «заключення» чи «становища» нам звичайно не відомі. Самі автори в більшості випадків будують свої заключення чи становища також не на фактах, але на «припущеннях». І якщо припущення фальшиві, то, за елементарним законом логіки, і заключення буде обовязково фальшиве.

Але лишімо логіку. Як оперувати логікою там, де про логіку ніхто і не думає. Отож я не маю виробленої думки на «говорити чи не говорити». Але я маю кілька міркувань на цю тему. Ось деякі з них:

Уявім собі, що це не є 1965-ий рік, але кажімо, 1937. Припустімо, що 1937-го Року Божого Москва розпочала ту саму гру - висилання делегацій, на чолі з культурними чи науковими українськими (не «совєтськими»!) діячами. Згодімося на те, що головою одної з таких де-

легацій є старший друг пана Л. Полтави — проф. І Вовчук. Все решта лишається так як сьогодні: ОВФ скликають віча, протестують не тільки проти делегації, але й проти проф. Вовчука, називаючи його зрадником, запроданцем, агентом, а «Свобода» широко реферує ці віча й у передових статтях беззастережно піддержує ті позиції. А тепер питання: Як почував би себе тоді пан професор: Чи почував би він себе тоді зрадником, хрунем, агентом чужої імперії — і щиро одобряв та радів із постави його братів на еміграції?

І ще одне питання: чи всі українці в підсовєтській Україні до останньої війни, котрі займали високі державні пости в СССР, були зрадниками й агентами московської окупаційної влади в Україні? Якщо ні, то чому тоді сьогодні всі наукові й культурні українські діячі в Совєтському Союзі мали б бути зрадниками і хрунями?!

«Новий Шлях» від 30-го січня 1965 р., що виходить у Вінніпегу, Канада, приносить вістку що з неділю, дня 16-го січчня ц.р. відбулося заходами Президії Світсвої Федерації Політичних Вязнів СССР в Торонті Громадське Віче з доповіддю письменника **Уласа Самчука** на тему « Культурний обмін чи культурний обман.» Звітодавець пише, що « у своїй доповіді письменник Улас Самчук, після короткого вступу про актуальність т.зв. культурного обміну, прочитав свою статтю, яку написав для щоденника «Свобода» на цю тему». І своє звідомлення з «віча» репортер «Нового Шляху» закінчує такими словами: «З доповіді, запитів і відповідей на запити та з дискусії **можна було мати враження** (підкреслення моє — Д. К.), що доповідач є проти зустрічей і культурного обміну, бо він вважає їх зайвими. Все таки можливості розумного контакту є: це **контакти творчі** (підкреслення моє - Д.К.). Контакти Лиса і Ворони не потрібні. Потрібні такі контакти, як висилка пакетів. Політичні зустрічі непотрібні. Ясно: «Ясно, як шварц», сказав би наш буковинський дядько за часів Франца Йосифа.

От передо мною і сама стаття під назвою «Обмін чи обман». (див. «Свобода», ч. 12 від 20-го січня 1965р.) Я прочитав два рази поетичну статтю п-а Уласа Самчукс на політичну тему, що випливає з т.зв.. культурних обмінів, і, на жаль, не мав навіть «враження», що зрозумів, яке є становище автора на поставлене питання «обмін чи обман». На запит «обмін чи обман», автор дає коротку відповідь: «Обман з обох боків. І тих, що аранжують, і тих, що сприймають». Що це значить? Певиці сентенції можливо всяко розуміти; можливо, наприклад, розуміти так, що нас обманюють, і ми обманюємо. Чи так розумів це автор?

І кінчить свою пітійську статтю письменник Улас Самчук такими словами: «Політика обману не терпить. Це також математика». Яка математика? Біла й червона Москва вже століттями держить у ярмі українську націю не тільки силою, але і під покришкою різних теорій — обманів; ця ж Москва примусила цілий світ вірити, також уже століттями, в теорію - обман «єдности й неподільности Рускаго народа» (а «руский» — це море, в яке вливається й українська «річка»). А письменник Улас Самчук учить нас, що «політика обману не терпить.Це також математика».

Поетична математика, але не дійсна математика. Мені здається, що в політиці, а особливо в словах і писаннях тих, що хочуть провадити — політична концепція, політична думка повинні діяти як дороговкази, тому ці концепції і думки мають бути кришталально ясними, простими. А що сказав нам п. Улас Самчук у своїй статті? На це можливо мати різні «враження», але не ясної думки. Тому чи не було б краще,коли б поети писали поезії, письменники оповідання й повісті, малярі — малювали, а політики —політикували.

Найвищою політичною репрезентацією американських українців є Український Конгресовий Комітет (УККА), а канадських українців — Комітет Українців Канади (КУК). Найвищою політичною «владою» на еміграції є Державний Центр УНРеспубліки або український уряд в екзилі. Поза тим є ціла серія більших і менших політичних рухів, середовищ, партій, партійок і «самопанств».

Коли б знову руководитися принаймні «хлопським розумом», а не аж політичною мудрістю політично думаючої української політичної еміграції, то повинно б бути так: справу «контактів», «говорити чи не говорити» або чи маємо до діла з «обміном чи обманом» мав би взяти під увагу Український Державний Центр в екзилі й видати свій «комунікат» — становище на ту тему. Цей комунікат, це становище повинно б бути морально зобовязуючим (бо ми не маємо на еміграції екзекутивної сили) для всіх нас, включно з УККА і КУК. Це становище нашого уряду в екзилі повинно б бути обовязуючим і для УККА та КУК тому, що тільки ця інституція служить і мала б служити виключно інтересам українського народу й одинока льояльність цього уряду належить українському народові. УККА і КУК складаються з членів

які є громадянами ЗДА і Канади й тому вони є тільки допоміжними, а не рішальними осередками у справі української визвольної політики.

Для нас, громадян ЗДА і Канади, міродайним і зобовязуючим має бути становище наших політичних репрезентацій — УККА в ЗДА і КУК в Канаді. Вони ж бо були законно вибрані для цього **всією нашою громадою в ЗДА і в Канаді.** Тоду вони — УККА і КУК — мають не тільки право, але й обов'язок зайняти до цього нового явища в нашому житті **обов'язуюче для всіх нас становище.**

Я не бачив, не читав «становища» нашого уряду з екзилі до проблеми т.зв. «контактів». Але УККА і КУК видали свої власні комунікати · становища: УККА проти ; КУК «кваліфіковано», з певними застереженнями — за. Для мене, принаймні, проблема розв'язана: **я уважаю,що для українців у ЗДА є зобов'язуючим становище Українського Конґресового Комітету, а для канадських українців — становище Комітету Українців Канади (КУК).**

УККА — це наша одинока на терені ЗДА політична репрезентація, ми платимо кожного року Національний Даток на її утримання й майже правильно **перевибираємо** її кожних три роки.

Чи становище, яке зайняли наші політичні репрезентації є правильне чи ні — це інша справа. Але тим не менше є воно зобов'язуючим для нас, так само, як обов'язуючим є закон, що його дає якась держава, без огляду на те, чи цей закон нам особисто подобається чи ні, навіть без огляду на те, чи він справедливий чи ні. Це — на мою думку — дуже проста математика. Мабуть, простіша й ясніша від «математики» письменника Уласа Самчука про те, що мовляв, «політика обману не терпить», бо він не сказав нам — чи політика терпить «обмін»..

Отож: для українців у ЗДА становище УККА в справі «культурних контактів» є і мусить бути законом, тому вони мусять трактувати це становище як закон і повинуватися йому. Але це не означає, що ми не маємо права займати **нашого становища** до становища УККА. Навпаки, ми **мусимо говорити.** Критикувати, якщо уважаємо, що це становище хибне, і виказувати його позитиви, добрі сторони, якщо вважаємо, що воно правильне. **Але в обох випадках мусимо поводитися й діяти згідно з існуючим законом!** Ми добровільно, законним шляхом дали мандат органам УККА чи КУК репрезентувати нас і говорити в нашому імені; тому аж до часу відібрання цього мандату тим же законним шляхом, УККА і КУК мають право й обов'язок говорити за нас і в нашому імені. Таку «математику» називають часом правопорядком. І цей правопорядок не може і не сміє заступати нам « становище» не тільки найбільших наших авторитетів, але й «заслужених» письменників чи цілих установ.

Одною з прикмет правопорядку є й те, що той, що **рішає — відповідає.** Право й обов'язок, влада й відповідальність ідуть рука в руку. Вони є нероздільними частинами тієї самої монети. В цьому велика запорука правильности рішення. Бо той чи ті, що рішають, мають чи повинні б завжди мати на увазі не тільки важливість і правильність рішення, але й консеквенції того рішення для них самих. Історія знає тисячі випадків тяжких кар за неправильні рішення. Тому будьмо громадою правопорядку, виконуймо, повинуймося рішенню нашої найвищої політичної репрезентації — УККА в ЗДА й КУК в Канаді —, залишаючи за собою право **вільної, гідної, доброзичливої дискусії,** а врешті право рішати на наступних конвенціях. Якщо б УККА чи КУК не скликав на час цих конвенцій і взагалі завів чи продовжував диктатуру, загрожуючи добру й славі нашої громади й української справи взагалі, тоді аж є дозволена «революція»...

Чи не нагадує нам сумної слави «стаманщину», яка у великій мірі спричинилася до програшу наших визвольних змагань таке **«Наше Становище»** редакції часопису «Поступ» в числі 6(297) від 7 лютого 1965р., що виходить у Вінніпегу, у Канаді:

«Минулого місяця ми одержали обіжник КУК на 4 сторінки п. н. «ДО ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ІСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В **КАНАДІ».** Ми його не помістили, бо в деяких точках КУК перейшов свої компетенції, хоча з другої сторони є в цьому обіжникові багато цінних думок, зокрема відносно української мови, культури і українського шкільництва.

«Цими днями ми одержали другий документ Президії КУК аж на 11 сторінок машинопису п.н. «СТАНОВИЩЕ КУК У СПРАВІ КОНТАКТІВ З УКРАЇНОЮ». Цього документа ми не будемо містити з принципових засад. Наша газета була і є проти контактів з висланниками комуністичного московського окупаційного режиму, які приїздять сюди з метою розбивати єдиний національний фронт. Ми є теж проти т.зв. культ-обміну. Ми дивуємося, що КУК зайняв до цього фальшиве становище (Висновки, точка 4), яке є протилежне до цілком правильно-

го становища Українського Конґресового Комітету Америки (УККА), бо суцільний наступ Москви вимагає і нашої суцільної постави до неї.»

Якщо ми хочемо діяти як організована українська спільнота й мати успіхи з наших дій, то нам треба **одного українського становища** до важливих проблем, навіть, якщо це становище не є досконале, а не цілу серію **«наших»** становищ!

Ще на тему «контактів».

а) «Зміновіхівство»

Я ніколи не сумнівався щодо здоровости духово-національної постави нашої еміґрації. Я ніколи не мав страху, що хтось із нас заломиться. Я ніколи не боявся «зміновіхівства» серед нас. Проблема не в тому. Бо чи дійсно є чи було б злочином вернутися на рідні землі? Чи дійсно нас тут, на еміґрації, можливо трактувати як патріотів і героїв, а тих, що з тієї чи іншої причини рішили вертатися, — зрадниками? «Зміновіхівство» — це нещасний термін для окреслення часом людей, які були нераз більшими патріотами від нас. Якщо «зміновіхівство» означає зміну наших поглядів, зраду самостійницької ідеї України, признання «рації» ворога й готовість служити йому, то це є внутрішній духовий процес і для такої людини не має рятунку,без огляду на те, чи лишиться вона на еміґрації, чи вернеться «на родіну». Зрада українських визвольних позицій — це внутрішній процес і він відбувається перед тим,доки певна людина вертається «на родіну». «Поворот» це тільки зовнішній вияв внутрішньої, духової постави людини. Яку користь мали б ми тут, на еміґрації,з людини, що в своїй душі вже зрадила Україну й рішилася боротися не за Україну, але за її ката!...

Але не забуваймо водночас, що не всі, що зважились на зміновіхівський злочин (зн. вернутися на рідні землі) — є дійсними злочинцями, людьми, що зрадили, заломили суцільний український визвольний фронт і пішли служити ворогові. Я можу уявити собі людину, що рішилася вернутися на рідні землі, а проте є більшим патріотом від нас. Бо поповнити т.зв. злочин «зміновіхівства» треба ще й відваги. Бо ані ми, ані ворог **ніколи не знаємо дійсних мотивів,** які спонукали когось стати «зміновіхівцем». Такій людині і сам ворог, до якого вона нібито «вертається», не вірить.

Отож **мотиви** зміновіхівства є дуже різні. Найважливішими з цих мотивів можуть бути зрада з одного боку, й безмежна любов до України та неустрашиме бажання служити їй з другого. Між цими двома екстремами є ціла ґама інших мотивів, найважливішим з яких є, мабуть,ностальґія. Але зупинімся тільки на перших двох.

Хтось їде в Україну, припустімо, тому, що він стратив віру в українську справу й рішився піти на службу її ворогові. Цей внутрішній процес зради закінчився ще доки така людина рішилася на виїзд, зн. вона заміняла Україну на її ворога ще перед зголошенням на виїзд. А якщо так, то яку користь мала б українська патріотична еміґрація з такої людини, задержавши її тут?! З другого боку, якщо б якась людина рішилася вертати на рідні землі з безмежної любови до України й хотіння працювати для неї, то знову: яку прислугу зробили б ми Україні, не пустивши такої людини включитися в український визвольний фронт в самій Україні?!

Хай хтось докаже мені, що Мих. Грушевський поповнив злочин «зміновіхівства» з дійсно зрадницьких мотивів. Я вірив і вірю, що вернувся він в Україну 1924 року не з бажання служити ворогові, але виключно з бажання служити Україні — закінчити будову «імперії духа» в формі його монументальної Історії України - Руси».

Мабуть, Леся Українка писала це про себе і про людей, яким доля судила бути в тій, чи іншій мірі творцями історії: якщо я крицею вийду із цього вогню — скажіть, що нова людина народилась; якщо я зломлюсь, — пожалійте, що скоріше не зломилась...

(б) «Імпондерабілії»

Проблема стрічатися чи не стрічатися з українцями з підсовєтської України, що приїжджають сюди з різними «місіями» чи в в різних «місіях» не зводиться до того,чи такі стрічі можуть бути «заразливими» для української еміґрації чи ні. Це проблема многораменна, скомплікована й криє в собі майже однакове число «за» і «проти».

В моїх міркуваннях з приводу «офіційної» зустрічі наших студентів з офіційним делеґатом Радянської України на терені університету Ратґерсу — я висловився проти такої зустрічі. Перше: студенти не мають права на офіційні зустрічі з офіційними делеґатами Радянської України, навіть якщо ці делеґати є українці, бо для таких зустрічей — якщо вони взагалі потрібні — ми маємо інші органи; подруге, в нашій війні з Москвою за привернення державної суверенности України є речі, **про які немає що дискутувати.** Дискусія може прийти аж тоді, коли Москва — в будьякій формі

— забере свого останнього вояка з України, останнього урядника, останнього колоніста й заявить свою згоду й готовість респектувати державну й національну суверенність України. До того часу ми не маємо про що говорити з Москвою.

Крім того, не забуваймо, що офіційні представники СССР, що часом походять з України чи навіть є українцями і для «внутрішнього вжитку» називають себе «українськими культурними місіями» чи чимось подібним, це люди випробувані й вірні режимові; з ними «братерської дискусії» не можливо проводити. А якщо й можливо — то не публічно, не офіційно. Бо чи ми того хочемо чи ні, всякі публічні «зустрічі» надають таким зустрічам офіційний характер.

А офіційні, публічні розмови з представниками советського режиму в Україні є недопускальні. Вони йдуть урозріз із найелементарнішими засадами наших визвольних змагань. Вони навіть заперечують ці змагання. Чи можливо «помирити», найти якись компроміс між суверенною волею української нації до відновлення самостійної, ні від кого незалежної держави українського народу на всіх українських землях, з імперіялістичною політикою й загарбницькими інтенціями Москви тримати цю ж Україну в ярмі й трактувати її як свою провінцію?! Ні! А якщо ні, то **що,** на **яку тему** мали б ми, виразники й речники вільної України, говорити з офіційними представниками влади що поневолює цю Україну?

Ми, на жаль, починаємо ставати дуже практичними, — аж занадто практичними політиками. Все хочемо робити предметом торгу, забуваючи,що є речі, якими торгувати не вільно. Навіть тоді, коли владу, що поневолює нашу батьківщину, заступає й виступає в її імені українець.Бо і українці можуть бути зрадники. Я не вірю, що **всі** українці, що так чи інак співпрацюють з нашим ворогом, є зрадники. Але так чи інакше — ніхто з них не має змоги бути явним борцем і речником української визвольної ідеї. Тому якщо ми підемо «на торги», хто тоді буде речником, носієм і воїном цієї української ідеї? Бо ідеями торгувати не вільно. Це абсолюти.

Коментуючи на тему «Вашінґтонських настроїв» з приводу смерти В. Черчіля, відомий американський колюмніст Джеймс Рестон пише (див. Нью Йорк Таймс, 31 січня 1965 р.)»... в урочистих церемоніях у Лондоні було щось таке, що турбувало Вашінгтон. Уряд Джансона є в дуже прагматичному настрої. Він зосереджується на політичних проблемах, таких як економічний ріст, балянс платностей, військова потуга та єдність Атлянтику».

І далі: «Похорони Черчіля кинули свою тінь на всі «практичні» міркування. Вони нагадали Вашінґтонові про імпондерабілії життя. Ці похорони пригадали, що чуття й історія, що ідеї і філософія є також могутні...»

«Президент Джансон опирає свою закордонну політику на осягненні «єдности думки» (consensus) в Атлянтійській спільноті, але світ святкував Вінстона Черчіля сьогодні не тому, що він святкував «єдність думки», або чекав на загальне порозуміння між народами (державами), але тому, що він кидав визов більшості публічної думки і мав відвагу діяти проти більшости в справах, які він уважав правильними».

Вашінґтон, продовжує Рестон, «мав нагоду прислухуватися до голосів Черчіля — до пророчих слів, до сили мови і до забутих вірностей, відданостей родині, церкві й нації (державі). Ці речі ще лунають широким відгуком з столиці З'єдинених Держав Америки, й спонукують нарід дивуватися чи дійсно, в стрімголовнім леті у майбутнє, він не забуває вартостей минулого»?!

Надзвичайно тверезі й одночасно вагітні журбою за майбутнє свого народу слова. Чи не було б корисним і на часі й для нас призадуматися над «вартостями минулого»? Чи не було б побажаним, щоб і ми, за прикладом старинного царя, поставили череп'яну посуду біля золотої, щоб пригадати собі, що—в історичному аспекті — сучасність не має сенсу без минулого,як і минуле вмирає, коли воно не пов'язане з майбутнім?!

Є речі, які ніколи ані не старіються, ані не вмирають. Людська гідність, свобода, відвага честь, слава, любов — це вічні вартості й їх не замінить ані час, ані нсві умовини життя. Це одні з тих вартостей, без яких не втримається ан одиниця, ані нація. Якщо б цих вартостей з якихось причин не було, їх треба б видумати. Бо без них, як без повітря, не може існувати ані людина, ані нація. Ці вартості сильніші від самої смерти.

«Ві шел невер суррендер» — «ми не сміємо ніколи здатися», — ці часто цитовані слова Вінстона Черчіля були девізою, дороговказом і законом його політики у війні з Гітлером. Він відмовився навіть бачитися з висланником Гітлера — Гессом, бо його обов'язувало «не здатися ніколи».

Чи нашою девізою, нашим бойовим гаслом не є такий самий гордий клич: «Здобудеш ук-

раїнську державу, або згинеш у боротьбі за неї»?! Чи можна здобути українську державу розмовою з ворогом? Це правда, наш брат не є нашим ворогом, але коли цей брат іде на службу ворога, для нашої визвольної боротьби він стає таким самим ворогом, як кожний інший ворог.

І в нашій визвольній політиці ми часто стаємо прагматиками, забуваючи, що прагматизм розкладає, а тільки ідеалізм будує, творить. Історія всіх революційних рухів дотепер учить нас, що перемагали тільки ті рухи, що родилися з великої ідеї, поставали в ім'я цієї ідеї й захищали її та боролися за неї з непохитною вірою в її правильність, відкидаючи всякий компроміс і торг. Виразниками, речниками, носіями й воїнами таких ідей були люди беззастережно віддані їм, неустрашимі, відважні. І смерть є солодкою в боротьбі за свою батьківщину, казали стародавні Римляни.

І мені здається, що ці «імпондераблії» є важливі і добрі ще й сьогодні й останується такими, аж доки сонце з неба сятиме...

***

(в) Друга сторона медалі:

Я вірю і знаю, що з ворогом не може бути ніяких дискусій, ніяких стріч, ніяких компромісів у засадничих справах, навіть якщо в рядах цього ворога є наш брат по крові. Всяка розмова з ворогом — це зрада, а зрадником може бути і рідний брат.

Але справа приїзду сюди різних українських культурних, наукових та інших груп, і стрічі з ними не є такою легкою і простою. Поперше, не забуваймо, що сьогодні майже вся без винятку українська етнографічна територія є частиною т. зв. СССР, де Москва має домінуючу ролю. Ані в Україні, ані в іншій «вільній» республіці СССР нічого офіційного не стається без волі Москви. А якщо так, то весь український нарід сьогодні під контролею Москви. Подруге, мусимо тямити, що цей наш український нарід на рідних землях живе під диктаторським режимом, і то таким, що перед ним навіть татарська неволя блідне, бо татари хотіли й брали тільки гроші, а колись «православні», а тепер комуністично-«демократичні» москалі жадають і беруть не тільки «гроші», але й душі народу. А якщо так, то — потретє — ми не можемо «відписати» всього українського народу як «зрадників», вислужників Москви, бо в умовах червоної диктатури наш нарід не має змоги вільно виявляти своїх почувань, поглядів, ідеалів. Тому, накінець, було б абсурдом думати, що всі наші брати, навіть на високих становищах, зреклися України й стали «москалями».

Але як пізнати, як довідатися, хто з тих українців, що приїздять сюди, є зрадники, а хто дійсні, добрі, віддані свободі України члени своєї української нації? Чейже всі вони, з одного боку, не «здеконспірують» себе заявляючи «ми члени українського революційного руху», а з другого, вони також не скажуть: «Так, ми є українці, але служимо комуністичній Москві, бо вважаємо, що Україна може бути «щасливою» тільки під опікою «старшого брата». Не зрадять вони свого душевного наставлення в ніяких офіційних стрічах, при ніяких «круглих столах», в ніяких готелях чи домівках. Не зрадять вони також своїх дійсних почувань та ідей відносно української визвольної справи людям, яких вони не знають. І ми цього не можемо від них вимагати.

Тому, на мою думку, офіційні чи напівофіційні, менше або більше публічні стрічі є не тільки зайві, але й небезпечні та безвартісні. Бо, поперше, всякі делеґації з СССР приходять сюди офіційно і то не як «українські», але як «совєтські» або «російські» делеґації; подруге, приходять вони сюди на основі міжнародніх договорів між СССР і певними західніми країнами, репрезентуючи не Україну, але «її ката», сказав би Шевченко. А якщо так, то ніби з якої рації маємо ми вимагати прилюдних стріч? Такі прилюдні стрічі, як уже зазначено, є навіть невигідні, бо з огляду на режим в Україні, підсовєтські українці ніколи не говоритимуть правди — хіба що зважаться на політичний азиль. Тож яка користь — і для нас і для них — із таких публічних стріч?! Слухати неправду?!

Але якщо б і признати рацію публічним зустрічам, то чому тоді не застосувати тієї самої методи, якою користується СССР: потворити наші «делеґації» й **тільки такі вибрані** нами **представники** мали б право «контактуватися» з репрезентантами окупаційного режиму з України?! Такі зустрічі можуть і навіть повинні бути публічні, з представниками преси — по можності й чужої — і на таких «зустрічах» треба говорити тільки **правду** — яка гірка вона не була б! Це був би двобій — усний, але двобій. На такий двобій мали б іти люди здібні й гідні свого завдання. Людей до таких «делеґацій» призначали б УККА в ЗДА й КУК в Канаді.

А приватно? Приватно також ми не повинні б відчиняти усіх дверей, хоч тут ми повинні бути «лагідніші». Приватно повинні б «стрічатися» також тільки наші «делеґати», хібащо хтось має в такій делеґації з підсовєтської України свого родича, чи «старого» друга, з яким

хоче стрінутися «при чарці».

А як з мистецькими групами, які приїздять сюди з «чисто» культурними завданнями?! Говорити чи не говорити? Стрічатися чи не стрічатися? В таких групах є напевно й комісари та аґенти, але чи маємо іґнорувати ціле стадо через кілька паршивих овець?

В своєму «Зверненні» УККА (див. «Свобода» від 15 жовтня 1964 р.) остерігає українські національні організації, групи і поодиноких громадян, щоб **не спонзорували будь-яких зустрічей з репрезентантами окупаційного режиму в Україні** (підкреслення моє — Д.К.) та не входили з ними в будьякі стосунки, бо український нарід перебуває в безперервній боротьбі за визволення з під того режиму. З цього «Звернення» виходить, що УККА не є беззастережно проти «стосунків» взагалі, він тільки проти «спонзорування» їх та проти «зустрічей» із «репрезентантами окупаційного режиму в Україні».

Чи українські мистецькі одиниці в підсовєтській Україні є «репрезентантами окупаційного режиму в Україні»? Мабуть, ні. От«Свобода», яка є звичайно виразником поглядів УККА, від 16 грудня 1964 р. в передовій статті п. н. «Російський успіх у Парижі» радіє успіхом Державного Ансамблю Танцю Української ССР чи балетної групи Київського оперового театру ім. Тараса Шевченка в Парижі дня 29 листопада 1964 р. Редактор «Свободи» з гордістю пише: «Це вперше парижани мали нагоду познайомитися з українським балетом, а українці — показали світові свої досягнення в цій ділянці». «Свободу» тільки болить те, що деякі чужинні часописи називали цей ансамбль «російським» та «провінційним». Чи з членами такої мистецької одиниці вільно говорити? Мабуть, так — навіть згідно зо «зверненням» УККА. Бо годі твердити, що такі ансамблі є «репрезентантами окупаційного режиму в Україні». Вони є репрезентантами українського народу й його культури, навіть якщо віддають «дань» окупантові.

Чи вільно нам говорити з українською балериною Аллою Гавриленко, котра, як пише в повище цитованій статті «Свобода», «заворожила парижан виконанням головної партії у симфонічних танцях», помимо того, що танцювала вона до музики російського композитора Рахманінова? УККА забороняє, чи «остерігає» не «спонзорувати», будьяких зустрічей з «репрезентантами окупаційного режиму в Україні», бо **«український нарід»** (підкреслення моє — Д.К.) перебуває в безперервній боротьбі за визволення з-під того режиму». Чи є Алла Гавриленко «репрезентанткою окупаційного режиму в Україні» і як така входить у категорію осіб, яких треба остерігатися? А далі: яка є дефініція «українського народу» в «Зверненні» УККА? Хто є цей «український нарід»?

«Український нарід» напевно не є абстрактним поняттям. А якщо так, то хто може і має право зачисляти себе до цього «українського народу»? Чи кожний українець, що приїжджає сюди, є «репрезентантом окупаційного режиму в Україні»? А якщо ні, то хто є таким «репрезентантом», а хто ні? Це напевно не є найлегше питання, на яке кожний має відповідь, але на нього мусять відповісти наші політичні центри. Мені здається, що ані «Звернення» УККА, ані «Становище» КУК не дають задовольняючої відповіді на цілу серію питань, зв'язаних з «говорити чи не говорити». Вони винесені в поспіху й писані «на коліні». Чи не було б побажаним ще раз перевірити ці «становища» чи «звернення» й сформулювати їх так, щоб кожний із нас знав, яке наше дійсне становище має бути. І то одно всюди і для всіх!

***

В повищих «міркуваннях» я не дав відповіді на питання «контактів». Я навіть не старався дати її. Я тільки хотів вказати на деякі моменти, зв'язані з проблемою «зустрічей» і зв'язаного з тим «говорити чи не говорити». УККА, а в першу чергу Українська Національна Рада й наш Д. Ц. повинні ще раз дуже докладно спинитися над цією проблемою і «розв'язати» її для всієї української еміґрації. Мої міркування на цю тему — це тільки сирі матеріяли для тих, котрі мають право й обов'язок вирішити для всіх нас цю важливу проблему.

ЧИТАЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ «САМОСТІЙНУ УКРАЇНУ»

Ярослав Гайвас

СПІЛЬНЕ І РІЗНЕ

У наших сучасних умовинах і в обличчі завдань, що їх ми або самі висунули перед собою, або життя накидає їх, основною, зумовлюючою вимогою великого кінцевого успіху є масовість і одностайність нашого виступу. Не будь тієї масовости й одностайности не стояв би сьогодні пам'ятник перед парляментом у Вінніпеґу та у Вашінґтоні. Без цих одностайности й масовости не буде значніших успіхів у наших ширших починаннях у ЗДА, Канаді, чи інших країнах. Без них — масовости й одностайности — при всіх існуючих різницях, які є в кожній живій і спрагненій розвитку й росту спільноті — не здобудуть собі належного місця українці Канади у визначуванні її характеру й майбутнього, ані українці ЗДА не вийдуть далеко поза ролю якогось там числа у виборчих кампаніях і ролю вигідного трабанта в актуальних антибольшевицьких круціятах.

Ми не маємо покищо велитнів духа в своїй спільноті у вільному світі, ані капітанів капіталу, ані державних мужів, яких слово було б непереборним важілем у вироблюванні поглядів і здобуванні приятелів і тому нашою основною силою є і надовго залишиться одностайна постава цілої нашої громадськости.

Не є ніякою таємницею, що останнім часом та наша, така вимагана положенням і умовинами, одностайність поважно підважена, а тим самим ослаблена вирішна основа дальших масових успішних виступів. Суперечності у нас, як і всюди, завжди були, але вони не доходили вже від довшого часу до стану, в якому їм підкорені інші важливіші справи. Проти всіх сподівань, причиною до цього стало питання нашої постави до українців-одиниць і груп, що приїжджають з під большевицької окупації чи то у характері туристів, чи учасників культурної виміни, чи в ролі спеціялістів різних ділянок. — Зустрічатися з ними, чи ні? Розмовляти, чи ні? Обмінюватися думками, чи ні? Передавати свої думки, погляди, ідеї, старатися впливати, — чи ні?

Колись, ще перед кількома роками для кожного з нас було ясно: хай тільки вирвуться, а ми вже знайдемо дорогу до них та до їхньої думки, почувань!

Сьогодні, наслідком різних причин, ця постава в дуже значної частини української громадськости у вільному світі змінилася. Але не лише виникли різниці в підході до цієї справи, розпалилися пристрасті. Із цілком не загальноукраїнських і не загальногромадських спонук деякі групи та одиниці рішили коштом національного, спільного спекти свою групову, партикулярну печеню. І, як завжди, коли забудеться загальне, спільне, повітря наповнили обмови, лайки посуджування, очорнювання, а навіть погрози й спроби вживати фізичного насильства. Полем попису таких виступів стали в першу чергу деякі наші громади в ЗДА. І це все неначе за чиїмсь диявольським пляном стається в часі вирішної підготови до найбільшого дотепер здвигу української еміґрації — Світового Конґресу Вільних Українців. Люди, що знають себе роками, що разом рискували життям у визвольній боротьбі українського народу, стали нагло дивитися на себе вовком, уникати себе, забувши велике спільне минуле, спільні й нероздільні потреби, ту саму ціль і спільну долю. І так, як це нераз буває, не знайшлося ані одного нашого загальногромадського чинника, що зайнявся б цим конфліктом своєчасно та поробив заходи для його злагіднення, заки він не накоїть важкого лиха. Тому елементи, яким чужа українська справа як цілість, під плащиком — як завжди і всюди — пристрасної патріотичної фрази (чи ж бо є краща димова заслона?) зуміли затруїти атмосферу.

Тому не диво, що на такому тлі були щораз сильніші голоси публічної опінії, які домагалися від УККА всестороннього розгляду справи та щоб УККА вплинув успокоююче на розбурхані настрої в громаді. Але ще й з інших причин був тиск громади на УККА відбути компетентні наради й винести рішення. Серед тих справ, що вимагали рішення, була справа Українського Католицького Патріярхату. УККА не може рішати, чи Папський Престіл має творити таку Установу. Але коли вже ця справа виникла й ціла українська громадськість у вільному світі гаряче підперла її та з найбільшим захопленням очікує здійснення цього великого постуляту, УККА не міг мовчати. Та на жаль, власне таке сталося, й громадянство почало не лише хвилюватися незрозумілою мовчанкою, але й почалися ширитися різні пояснення, припущення тощо.

Дальшою справою, що тривожила й тривожить громаду, було незрозуміле зволікання з організуванням Світового Конгресу Вільних

Українців. Тайже то до загального відома, що між КУК і УКК виникли поважні розходження, що й створило такі небажані перешкоди й затримку в дальших підготовних роботах. Вож КУК і УККА — головні остої української громади у вільному світі, а тим самим і головні чинники в скликанні й переведенні цього імпозантного почину. Громада ж зовсім правильно не зупиняється над різницями в поглядах на ті чи інші справи. Вона вибрала провідників до своїх центральних установ, вложила в їхні руки своє довір'я дала їм мандат вести в її імені діла й тепер вимагає того діла. На те вони й провідники, щоб вміти ладнати справи, лагодити суперечності, вести громаду вперед. З тих причин кожен з особливим заінтересуванням очікував на наради Екзекутиви й Ради Директорів УККА, що мали відбутися 19-ого (Екзекутива) і 20-ого (Рада Директорів) березня ц. р. І справді. В цих днях висловлено думки і винесено рішення, які характеризують наші позиції або позиції деяких наших найзнатніших діячів і матимуть немалу вагу в дальшому розвитку наших справ.

Зачнемо від тієї окремої справи, якою є Український Католицький Патріярхат. З малими, дуже малими (нераз зрозумілими, а нераз зовсім таки незрозумілими) вийнятками учасники нарад висловлювалися в тій справі з ентузіязмом і глибоким захопленням. Постава цілої української громади в ЗДА й у цілому світі стала поставою УККА. Однодушним рішенням засвідчено, якою дорогою нам усім є монументальна ідея Українського Католицького Патріярхату і з яким пієтизмом звертаються наші очі до Великої Людини. Великого Українця, нашого духового Патріярха Архиєпископа Кир Йосифа Сліпого. Таким чином наша начальна установа в ЗДА — УККА — після періоду непевности й нерішучости зайняла спільне становище з усіми українцями в світі, а зокрема з українцями Канади і їх начальною установою — КУК-ом.

Підставою розгляду громадсько - політичних справ і резолюцій була ґрунтовна доповідь проф. Лева Добрянського, голови УККА. Розглядаючи точка за точкою виводи проф. Добрянського, а тим самим і відповідні резолюції, ми матимемо змогу побачити відносно ясно, де постави УККА і КУК збігаються, де вони перекликуються, а де вони розходяться, чи може навіть заперечують себе. Побачимо, що спільне, а що різне у тих двох найважніших централь нашої еміґрації. Проф. Добрянський подав свої міркування в десятьох струнко сконструованих точках. Подав їх з глибоким переконанням.

У першій точці проф. Добрянський зформулював ще раз те, що він уже робив при різних нагодах, але що не завжди було відповідно відмічено — суть, характер і основне завдання УККА. Він сказав, що УККА не є ніяким українським екзильним парляментом, центром, урядом, чи чинником зв'язаним з такими установами. Є це виключно, всеціло американська установа, покликана до життя для захисту безпеки ЗДА й для дбання про добробут цієї країни. І тільки. Не додав до цього нічого більше сам професор, не поширили цієї формули і дискутанти.

А яка ж постава КУК у тій самій найбільше фундаментальній справі? Немає сумніву, що як УККА в ЗДА, так КУК у Канаді ставить безпеку і добробут Канади на першому місці. Таким чином у цьому відношенні постава КУК покривається з тим, що так ляпідарно висловив проф. Добрянський. Але на цьому КУК не зупиняється. За одним віддихом, скажім у тій самій лінії, він наголошує свій український характер і свої українсько-канадійські завдання. І коли проф. Добрянський бере свою країну такою, якою вона є, то КУК не акцептує існуючого стану. Він видвигає й безкомпромісово наголошує обов'язок і право української групи в Канаді витиснути своє творче духове п'ятно на канадійському характері, збагатити його, не розтопившись у ньому, але він активно бореться за те, щоб українська група, як духово-культурна одність, була визнана такою з боку інших, домінуючих у Канаді чинників: англійського і французького. Така постава є чужа проф. Добрянському. Він ніколи у своїх численних виступах, ні в статтях нічого подібного не відзначав. І тому, коли поставу КУК можемо назвати творчою інтеґрацією, то постава голови УККА у цьому відношенні є пасивістичним асиміляторством.

Саме з цієї постави випливає брак зрозуміння у проф. Добрянського потреби й значення Світового Конґресу Вільних Українців. А коли й прихилюється професор до цієї ініціятиви, то бачить у ній ніщо більше, як чергову протибольшевицьку й проти російського імперіялізму демонстрацію. А не починання з великими позитивними завданнями які не зв'язані ні з протикомуністичною боротьбою ні з іншими тільки політичними проблемами, але виростають з факту, що у вільному світі опинилися сотні тисяч творчих українських одиниць, які хотять суверенно-духово жити й творити й пе-

ренести це на дальші покоління.

І в цьому велике засадниче розходження між тими двома головними течіями. Є ще один аспект формули професора Добрянського. З часом вона може стати базою відриву її визнавців від загальноукраїнської спільности у світі. Сьогодні склад Централі українців ЗДА — Українського Конґресового Комітету Америки — такий, що ця загроза виключена. Таким він залишиться ще на довгий час. Але колись у майбутньому може бути інакше.

У точці другій проф. Добрянський бачить головну небезпеку «для ЗДА і миру в світі» у московсько-комуністичнім імперіялізмі. І з цим напевно кожен погодиться. Як глибокий знавець російськ. комунізму, проф. Добрянський бачить ті всі відтіні комунізму, що потворилися у світі після другої світової війни, але вони є тільки похідним явищем російського большевизму, який є джерелом і основною небезпекою. Виключно вірне твердження, яке мусіло б лягти в основу стратегії вільного світу, а насамперед ЗДА. Але, на жаль, ми бачимо інше. ЗДА щораз глибше замотуються у периферійних конфліктах на теренах далеко від Москви, теренах без якоїнебудь стратегічної ваги для Росії — нпр., В'єтнам — і створює сприятливі умовини для московського маневрування. Здається, того факту не доцінює теж і проф. Добрянський. Українці Канади і їх КУК так само бачить у московському большевизмі й імперіялізмі головну перешкоду для вільного світу і для остаточного визволення українського народу.

У третій точці своєї доповіді проф. Добрянський зупинився над питанням зв'язків УККА з українськими й неукраїнськими організаціями й установами в світі, що їх об'єднує спільна протибольшевицька боротьба. Постуляти професора в цьому відношенні є зовсім зрозумілі й прийняті всіма українськими центрами й групами й тут **можна говорити не** лише про спільний фронт українців ЗДА і Канади, але й про спільний український фронт у вільному світі. Виломлюються з нього тільки ті українські групові й партійні екстремісти, які хотіли б заперечити іншим українським групам право чи обов'язок брати участь у національній політичній акції і у визвольній боротьбі українського народу. Але таких екстремістів щораз менше. Одначе, як і в інших точках, так і тут проф. Добрянський поминув великі позитивні цілі української визвольної боротьби, політичної діяльности наших груп та суспільногромадських організацій нашої осілої еміґрації. Як відомо, ми не обмежуємося ніяким антикомунізмом, антибольшевизмом чи боротьбою з російським імперіялізмом. Великі позитивні цілі, великі віхи завтрішнього дня, позитивна візія недалекого майбутнього є тим, що надихує нас запалом до боротьби, до трудів, до жертв. А ця візія вкладається в своєрідну українську «тріяду», що її в свою чергу становлять: наші прагнення й труди для країн, в яких живемо, для їхнього росту, розвитку, цвітіння; наші пляни й зусилля розбудувати й зміцнити українську духово-культурну спільноту в світі, зробити її тривалим, творчим чинником у вселюдському змаганні вперід і вгору; а третє — одначе далеко не останнє завдання — допомогти українському народові зайняти належне йому місце в сім'ї вільних, рівних, суверенних і від нікого незалежних народів світу. Без цих великих позитивних цілей ми не були б тим, чим ми є. Ми залишилися б замкненою в собі кастою антибольшевиків, які знають горе й небезпеки комунізму, але не знають, чим його замінити. А власне ця картина нового, кращого світу є основним і головним джерелом нашої сили і витривалости. В цій же точці порушив проф. Добрянський справу українського католицького патріярхату.

В точці 4-ій говорив голова УККА не лише про зв'язки з різними неукраїнськими, загальносвітовими чи національними організаціями, але і про координацію своєї політичної діяльности з ними.

Чергове розходження між резолюцією УККА і поставою КУК виявляється, мабуть, в точці п'ять. В цій точці за рекомендацією професора порушено тільки одну неґативну сторінку проблеми: не провадити дебат з нашими сусідами в територіяльних проблемах. І це є правильно, але тільки після фундаментального, непорушного завжди і всюди обов'язуючого принципу: ми невідхильно **за** побудовою національно-державних границь на базі етнографічного принципу. Без тої заяви резолюція неясна і непевна, вона може викликати в контраґента враження про можливість нашого тут і там відступу. А тим часом пам'ятаймо: «Ясні домовлення роблять добрих приятелів».

В дальшій точці голова УКК оправдував політику стримування настільки, наскільки вона є підготовою й вихідною базою до політики активного визволення. УКК не пропаґує війни й знищення. Проф. Добрянський не є навіть проти мирної коеґзистенції. Але він проти російської форми мирної коекзистенції. Коли ж ідеться про культурний обмін, то він не був і не є проти культурного обміну. «Ми прагнемо масової виміни людей» — говорив дослівно

проф. Добрянський. Слухаючи його виводів в цьому місці малося враження, що хтось уголос читає відповідні місця з декларації КУК. Так само, як і КУК, п. Добрянський за відкриття границь, за вільний обмін людей без контролі Москви, без настирливого нагляду комуністичного партійного держиморди. Тому в тій ситуації, що є тепер, треба бути вельми обережним. У теперішній ситуації можна йти — власне з цих міркувань — тільки на приватні, особисті контакти. (Між іншим, опісля в дискусії, говорячи про небезпеку зустрічей,один з дискутантів підкреслив, що особисті приватні зустрічі куди небезпечніші й загрозливіші, ніж публічні. Особисті, приватні зустрічі вирвуться зовсім з-під уваги громадських чинників і громадської контролі, тоді коли публічні давали б максимум забезпеки з цього боку. Одначе голос того дискутанта зовсім не вплинув на формулу обов'язуючої резолюції). На думку професора не сміє бути контакту, зустрічей ні з боку організайій, складових частин УККА, ні з боку осіб, що в якійнебудь формі чи характері зв'язані з системою УККА. Для ілюстрації навів він свій випадок: коли кілька років тому був тут у ЗДА міністер рільництва СССР Мацкевич, то проф. Добрянський, бувши головою УКК, відмовився від зустрічі з ним. Коли ж головою УККА не був би, тоді з большевицьким міністром Мацкевичем був би зустрівся. Власне тут «велика контроверзія» між позицією голови УККА і УККА в цілості та позицією, зформульованою в декларації КУК! Ця контроверзія іде далі й поглиблюється, коли професор говорить про недопустимість давати якенебудь українське еміграційне форум для культурних виступів підсовєтських культурних та інших діячів, або брати участь в масових публічних зустрічах і виступах. За провину проти цього професор запропонував, а значна більшість прийняла рішення в шостій точці резолюції, що за таке слід відлучати не лише від діяльности, але й цілком виключати з УККА. Для ілюстрації подамо: коли б, напр., Віталій Коротич приїхав до ЗДА і в котромусь місці мав свій публічний, масовий літературний вечір. Кожен хто купить квиток і піде на такий вечір, буде виключений не лише з діяльности УККА і його складових частин, але теж сепарований від життя УККА. І коли б він вислав після того свій національний даток, канцелярія повинна відіслати його назад жертводавцеві. Зате хто запросить до себе того ж самого Коротича або піде до приватної хати на таке запрошення й візьме участь у слуханні його творів — буде в порядку. Тут є вершок розходження між позицією голови УКК і резолюції УККА та позицією КУК.

Добре сталося, що в черговій точці проф. Добрянський розправився з тими серед нас, що проповідують людоненависництво, або колективну відповідальність російського народу за злочини русифікації й колоніялізму. Ми проти російського імперіялізму, а не проти російського народу! В дальшій точці доповідач заявив, що на звалищах російської імперії відбудуються суверенні держави тих народів, що вже самовизначили себе: Україна, Білорусь, Грузія, Вірменія та інші, що себе самовизначать. Серед тих національних держав місце вільного і рівного належатиме і московській державі. В цьому місці проф. Добрянський найближче підходить до того, чи радше одного елементу з того, що ми називали «великою трійцею» наших ідей і цілей.

Так як в цій точці, так і в останній, де голова УККА говорить про незалежність, як дорогу й ступінь до більших з'єднань — федерацій, мабуть не може бути розходжень між УККА і КУК. Тільки ті федерації оправдані, в яких добровільно об'єдналися вільні і рівні.

Цими міркуваннями закінчив проф. Добрянський свою доповідь. Аналізуючи її точка за точкою і резолюції побудовані на них, ми бачимо де позиції обидвох Централь сходяться, де вони тотожні, а де розходяться або взаємно себе заперечують. Ми мали змогу пізнати, що хоч тих різниць не бракує, але вони такі, що не виключають не лише дальшої співпраці, але спільного здійснення нових починів — яким буде Світовий Конгрес Вільних Українців. Ми зумисне зупинилися над тою точкою, щоб дати відповідь тим ворогам ідеї СКВУ, які, використовуючи актуальні розходження на інших відтинках, хотіли б перенести їх теж і на СКВУ і таким чином внеможливити його, Ми сказали б, що навіть без вирівняння тих різниць обидві установи можуть і повинні безперебійно продовжати своє діло, щоб як найскорше осягнути намічену ціль.

Орест Зибачинський

МІЖ РОЗВАЛОМ І ТРІЮМФОМ

Запрошений до сталої співпраці, автор «Інтеґральної Революції» прислав для нашого журналу цю статтю; містимо її без змін, порядком дискусії.

Редакція

Які «перспективи української визвольної боротьби»? Є вони чи нема їх? Якщо є — чорні, червоні чи білі вони? А коли на думку такого-сякого пожальсябоже вони незначні, — никнемо з жалощів і «лахи-під-пахи — шаблі - за образи»? А що, коли перспективи отакі собі середні? Міняємо прапори на інтервенцію? Пів-напів паношимось? Головою мур не пробіяху? Ануж перспективи, як лявіна, — історія сама нас понесе і «сам-собі-стелю — сам співаю»! А як перспективи — ніякі, що тоді? Спускаємось на дно? Гаракірі? Спалюємось, як в'етнамські буддисти?

Все це ґаджалаґання і ґонґоризм! Такої проблематики, як «перспективи української визвольної боротьби» — нема! **Вся історія людства — це перспективи визвольної боротьби проти кайдан, лже-ідей та сваволля! Ці перспективи завжди були навіть тоді, коли, здавалось, їх нема. Справжня визвольна боротьба випливає із глибших, ширших і триваліших заложень, ніж рація моменту, снага темпераменту чи розцінність спекулятивного ума! Вона плине з понадопортунности самосуверенного життя, що є цілістю і що всюди прагне свої потенціяли перенести в дійсність.** Тож, коли визвольна боротьба — це вічна перспектива людської історії, «перспективи української визвольної боротьби» — вічно актуальні». «Ми будемо, хоч би й ніколи не були!» — казав Ю. Липа.

Однак, коли перспективи нашої визвольної боротьби це безперемінні перспективи вічного людського розвитку, тоді вони в основі мусять теж покриватися з останніми. Яка рація людського життя на землі? Яка рація наша? Хто тащить кого? Людство нас чи ми людство? Десниця ми чи хвіст? На службі історії чи власного пупа? Які сили, потенціяли, ідеї глибокомудрили нас? Яку ролю, місію, долю ми закидали на плечі й двигали вперед? Бо це життя завжди намагається пізнати себе, відкрити свої найглибші основи, найбільші вартості, найсвітліші висоти й на них розвивати нові культури, будувати краще людство, здійсняти більше Правди! До нині українське життя розсідлало зверх сорок поколінь — одних у славі, других у крові, інших в ярмі. На очах сучасности проходить і наше покоління — спадкоємець розвалу. **Цей розвал ми маємо перемогти і замість нього оставити тріюмф. Так і не інакше увиразнюються суть і сенс і перспективи української визвольної боротьби!**

Десять століть тому ми вийшли на арену історії, як соняшна буря, і пів Европи стало нам грищем. Нині пів світа нам тюрмою! Які причини цього? Де тут глузд? Ми винні чи світ — татари, Москва, Варшава, Женева, історія, Бог? Чому і як ми проґавили можливості, що їх перехопили інші? Чого ми не добачили, не підхопили, не підучились? Київська Русь відійшла в тінь великокнязівств Литви і Московії, козацьку революцію глитнув царський експансіонізм, петлюрівський епос обездолила большевицька ліцитація, український націоналізм оперативно поколовся на тріски. Хіба Русь не могла спромогтися на приклад Китаю? Чи козацька нація не мала альтернативи власного всекозацького експансіонізму? Як це так, що петлюрівщина не об'єднала в один всезамітаючий визвольний вал усіх петлюр европейського сходу? Коли націоналізм громив анархію пашківських республік, чому він реставрував їх у визвольному таборі? Все це аборти фраґментарної свідомости, коли життя вимагало інтеґральної свідомости, бредня персональних уподобань в розводі з вимогами збірної душі, ґльорифікація грай-море динамізму, коли історія кликала до вирощування ідеї та допоколінної вірности їй! Нині Русь звучить, як серцекраюча «далекарлійська казка», козаччина як нечуваний героїзм і ґрандіозне похмілля, петлюрівщина як відгрім недопробудженої душі, що присохла до ребер, а націоналізм як Давид, аж три-чотири їх! — що взаємно лихословляться, поспішаючи на двобій з Ґоліятом.

Несвідомість — історична, екзистенціяльна, підсвідомість — стихійна, відрухова; лиш свідомість завжди самосуверенна, історіотворча. Коли людська історія — це історія свідомости, то **циклічні розвали українського життя це висліди знехтування розвитку індивідуальної і збірної свідомости.** Правда, ми існуємо, бо нездійснений маєстат душі не дасть загинути — наперекір усьому світові ми є і ми незнищимі. Однак, ця наша «невмирущість» не має слави, бо ми не стаємо на службі духа, волі, ідеї, Бога, що прагнуть експресії в глибинах. Ця індивідуальна і збірна свідомість віками кризоді-

ється в недопереможених реґіоналізмах племінної людини, з її культами, фраґментуваннями, «власнопупністю». Для племінних патріотів **Русь і Україна** — це пристрої назовні, суттю оставалася власна провінція: самопоклонна Волинь, героїчне Правобережжя, слобожанське Лівобережжя, п'емонтська Галичина... Ще заки нас четвертувала історія, ми четвертували себе самі!

Це вічна заслуга націоналізму, що кинув гасло **«Нація над усе»,** і це вічна його криза, що психологічну реформацію, заключену в собі, проміняв на ополітичнення. **Хіба дивно, коли вже перша зміна варти відбулася не по лінії інтеґрального уцілемірнення нації, тільки по лінії фраґментаризації?** Коли наші визвольні сили відхрестились від процесів революційної реформації, наступив розвал. Коли наша соціялдемократія підчинила визвольний риґоризм національної революції племінним реґіоналізмам, — наступив розвал. Коли козаччина почетвертувала Неньку-Україну на Гетьманщину, Запоріжжя, Правобережжя (без Галичини) і Лівобережжя (без Слобожанщини) — наступив розвал. Коли збірну свободу Руси заступило сам-собі-панство сваволля, — наступив розвал. Коли нині наші релігійні, визвольні, політичні, культурні й громадські формації або особистості принципіялізують фраґментаризм: православіє-католицизм, ідолатризують інструменталізми УНР — УГВР, доґматизують визвольні персоналізми: бандерівці - мельниківці, традиціоналізують культ провінціялізму в сфері науки: НТШ - УВАН, унеможливлюють світову організацію пашківських **континенталізмів** нашої еміґрації або вкінці заводять назадрачні розмови, що ведуть до зради, з посіпацькими аґентурами ворога, якого треба бити, — це культ розвалу!

Як перейти від культу розвалу до культу перемоги, тріюмфу, свободи? Від культу розфраґментареної племінности — до культу інтеґралізму нації? Від культу скам'янілих традицій — до культу невгамовної творчости, що є безперебійним ренесансом? Від культу самоупідлення перед Москвою — до культу української людини, що є людиною свободарности? Від культу запозичених релігійних церемоніялів - до культу живого Бога в безсмертній душі? Бож не Москва під ребром і не головокрутний Захід за овидом і теж не Всевишній в небесах декретували нам кайдани, — лиш завжди всюди ми самі! Це наша проблема проблем — **встановити культ живого Бога в нашій душі і стати на службі Його ества, що є свободою.**

Як ми, сучасне українство, розв'язуємо цю стоголосу потребу нашого туземного життя? Чи дробить ворога наша визвольна голова чи сама кришиться на дріб'язки? Куємо зброю духа на міру історії чи злудних традицій загумінку? Торуємо нові шляхи, будуємо нову людину, двигаємо нове людство, кришталимо нові ідеї — чи оббиваємо лобами старі п'едестали? Кому служить наша еліта? Собі чи Ідеї? Творчість і служба чи нажива влади — її знак? Яка кавзалістика періодичних катаклізмів нашої історії? Який зміст української ідеї життя? Що імпондерабільне, що унікатне в нашому естві? Які в нас дані стати рушійною силою нового християнського ренесансу? Наші це завдання чи не наші: розвивати прапори й нести смолоскипи нової культури свободи? Яка психологічна комплекція українського особня, ґрупи, громади, спільноти? Які потенціяли нашого духа, який клімат нашої душі, ерос життя? Які феноменальні намірення нашої волі до життя, нашої любови до творчости, нашої інтуїції, нашого пізнання, нашого етосу? Бо доглибинне усвідомлення ества нашого, що заледве ідентифіковане на цій землі, життєтворча об'єктивація тих висот наших, що циклічно все знову голосяться до життя, вивчення цих питань і їх стовікове здійснювання — це вічна основа нашого тріюмфу!

Нова земля і нове небо — а там і наше пекло чи наш рай! — поставатиме з нового горіння духа, з нового ренесансу душі, з нової візії людства, як цілости, з нової універсальної революції свободи, що зароджується на наших очах, щоб змести з лиця землі всі намагання універсального поневолення пляети — брунатні, чорні і червоні! — і натомість встановити новий універсалізм свободи, без якого немає людства.

На порозі такої нової еволюції людини, українське життя б'ється між приплибами і відпливами нового і старого.

Стоїмо між розвалом і тріюмфом.

Що далі? Традиція неволі чи культ свободи?

Петро Стерчо

ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ В СВІТІ

Рік тому усунений від влади советський диктатор Микита Хрущов постійно підкреслював, що комуністичний світ угробить країни вільного світу шляхом зросту економічної сили комуністичного світу. Ця господарська сила мала перемогти економічну силу країн вільного світу на міжнародніх ринках, що неминуче мало б довести до політичного й мілітарного занепаду країн вільного світу. В жовтні 1961 р. Микита Хрущов заповідав, що «ще в біжучій декаді, тобто в роках 1961-1970, Радянський Союз, творячи матеріяльно-технічну базу для комунізму, пережене в продукції на голову населення наймогутнішу й найбагатшу капіталістичну країну — Злучені Держави Америки».

Від цієї заяви минула саме половина заповідженого періоду для перегнання продукції ЗДА й варто б вказати на існуючу ситуацію. Радянський Союз не тільки, що не виявив змоги перевести накреслену Хрущовим ціль у життя, але верховоди компартії усунули й самого Хрущова від влади. Цікаво відмітити, що в недавно опублікованих підсумках господарської діяльности за 1964-ий рік теперішні керівники Радянського Союзу поминули всякі порівняння економічних осягів СРСР та ЗДА. У минулих роках вони це робили залюбки й часом викликували сумніви серед деякої частини американських інтелектуалів.

Які ж економічні досягнення здобули ці дві країни від 1961 р.? Валова продукція ЗДА в 1961 р. виносила 540 більйонів долярів, а в 1964 р. — 623 більйони долярів (вартість виражена у купівельній вартості доляра в 1964 р.). Валова ж продукція СРСР в 1961 р. виносила 264 більйони долярів, а в1964 р. зросла вона до 287 більйонів долярів.. Отже, в 1961 р. валова продукція СРСР була на 276 більйонів долярів позаду валової продукції ЗДА, а в 1964 р. ця різниця назадництва валової продукції СРСР в порівнянні з валовою продукцією ЗДА зросла до 336 більйонів долярів. Якщо взяти під увагу, що в 1961 р. населення ЗДА виносило 182 мільйони, а в СРСР 216 мільйонів, а під сучасну пору населення ЗДА становить кругло 194 мільйонів в порівнянні із зростом населення СРСР до кругло 230 млн., то мусимо прийти до висновку, що продукція на голову населення в СРСР в 1964р. мусіла значно обнизитися в порівнянні з продукцією у ЗДА, бо за той час населення ЗДА зросло на приблизно 12 млн. душ. Тоді як валова продукція СРСР в 1964 р. обнизилася на приблизно 3% в порівнянні з такою ж у 1961 р., якщо брати в основу валову продукцію ЗДА тих двох років. А населення СРСР зросло на кругло 2.5% більше від зросту населення ЗДА.

Пригадуємо, що в своїй антисталінській промові в 1956 р. Микита Хрущов виразно ствердив, що продукція м'ясних і молочних продуктів на голову в СРСР в тому році була нижчою від продукції тих продуктів на голову в царській Росії в 1914 році. А як виглядає ситуація, коли порівняти дані з 1961 і 1964 рр.? Валова продукція м'яса в СРСР в 1961 році виносила кругло 9.6 мільйона тон, а в 1964 році лише — 8.9 мільйона тон, а валова продукція молока в 1961 р. була 69 мільйонів тон, а в 1964 р. впала вона до 67.5 млн. тон. (за даними урядової статистики СРСР). При зрості населення на 14 млн. осіб постачання на голову населення м'яса й молока значно обнизилося в порівнянні навіть із 1961-им роком. Подібно представляється ситуація і в постачанні житлових домів. Тоді, як у 1962 р. в колгоспах збудовано 400,000 житлових домів, то в 1964 р. всього 375,000. У містах в 1962 р. побудовано кругло 80.6 млн. квадратових метрів житлової площі а в 1964 р. всього 75 млн. кв. метрів площі в житлових домах. І це при вище згаданому великому зрості населення. Отже життєвий стандарт населення у пересічному значно впав за останні роки, що про них тут мова.

Щоб вказати на відносини в СРСР в порівнянні з відносинами у ЗДА, порівняймо купівельну силу одиниці часу праці робітника в обидвох країнах. Щоб купити боханець хліба, пересічний робітник у СРСР мусить працювати **шість разів** стільки, що працює на нього пересічний робітник у ЗДА; в порівнянні з американським робітником робітник у СРСР мусить працювати **п'ять разів** більше на закуп кварти молока, чотири рази більше на закуп кілограма картоплі, **п'ять разів** більше на закуп кілограма м'яса, **вісім разів** більше на закуп пари черевиків, **вдесятеро** більше на закуп бавовняної сорочки, **одинадцять** разів більше на закуп чоловічого одягу і т. п.

Як відомо, вже Микита Хрущов шукав способів піднести продуктивність у СРСР як також і саму валову продукцію дібр. В шуканні

за покращанням, він був дозволив колгоспникам, радгоспникам, навіть і мешканцям міст розводити присадибні господарства для власного вжитку. Безпосередньо перед його усуненням від влади говорив він про інші заходи для збільшення приватної ініціятиви так у сільському господарстві, як і в промислі. Нові володарі СРСР продовжують цю політику Хрущова, признаючи крах соціялістичної плянової господарки останніх 45-ти років, хоч назовні вони і надалі говорять про побудову комунізму, базованого на принципі «від кожного по його спроможностях, — кожному за його потребами». Не поминув цього й Брежнєв у своїй недавній промові на пленарному засіданні ЦК КПСС, що відбулося вкінці березня 1965 р. У його промові вже не було мови про «перегнання ЗДА», натомість існують всі дані вірити в те, що новий режим, ідучи шляхом Хрущова, намагається розбудовувати СРСР при допомозі торгівлі з країнами вільного світу, при чому йдуть намагання дістати великі кредити навіть від ЗДА.

***

В той час, як СРСР і його сателіти переживають колосальні господарські труднощі, країни вільного світу проходять добу довготривалої господарської коньюнктури. Країни західньої Европи, Австралія, Нова Зеландія, Велика Британія, Канада та ЗДА живуть у добробуті й впродовж останніх п'ятьох років дійшли до вершка своєї валової продукції дібр і послуг.

Під господарським оглядом західня Европа поділена на дві групи. Т. зв. Спільний Европейський Ринок, що до нього входять Бельгія, Голяндія, Франція, Німеччина, Італія і Люксембурґ з одного боку, а т. зв. Европейська Асоціяція для Вільної Торгівлі включає Австрію, Данію, Норвегію, Португалію, Швецію, Швайцарію та Велику Британію. З першою пов'язана теж Греція, з другого Фінляндія,як неповноправні члени. Завдяки обниженню мит на імпортовані товари з країн кожної групи торгівля значно скріпилася поміж поодинокими країнами кожної групи, як також злібералізовано іміґраційні закони та ринок праці для робітників з країн, у яких є надвишка робочої сили. Злучені Держави Америки залишилися поза рамками цих економічних груп і тому до їх експорту ще застосовуються давні мита, що ставить ЗДА в дещо невигідну позицію.

Так відбудова країн по закінченні війни, як і створення великопростірних ринків збуту посилили економічний розвиток европейських країн. І так у порівнянні до валової продукції ЗДА з 1962 р. у висоті 555 більйонів долярів, валова продукція Німеччини в тому ж році виносила 84.2, Великої Британії 79, Франції 72, Італії 40, Бельгії 13, Швеції 13, Голляндії понад 13, Еспанії 10.3, Швайцарії 10 більйонів долярів. Валова продукція країн західньої Европи в 1962 р. виносила 367.5 більйонів долярів, тобто на яких 190 більйонів долярів менше від ЗДА, зате на яких 100 більйонів долярів перевищувала вона валову продукцію СРСР. Від того часу в країнах західньої Европи економія зростала в пересічному 5.5% річно, що довело до великого запотребування на сирівці, машини,а зокрема на робочу силу. Очевидно, це спричинило певний зріст цін, але водночас ще вище піднесло заробітну платню, і т. ч. спричинилося до великого піднесення життєвого стандарту населення.

В часі поміж 1958 і 1962 рр., напр., у сталевій індустрії заробітна платня у ЗДА зросла з 2.14 до 3.25 долярів на годину в пересічному. Процентово заробітна платня в майже всіх західньоевропейських країнах зростала швидше в тому часі: ось так у Німеччині з 0.74 до 1.01, долярів на годину. Варто згадати, що в сталевій індустрії в 1962 р. в пересічному плачено у Великій Британії дол. 1.21, у Франції дол. 0.69, а в Італії всього дол. 0.59 на годину. Але ця ситуація колосально змінилася впродовж останніх двох років у країнах Европи, що створило не тільки ще більший зріст економії, але й поважний брак робочої сили.

Впродовж останніх 10 років пересічна заробітна платня в Італії та Данії зросла на 80%, в Німеччині понад 70%, у Франції та Голяндії понад 60%, у Швеції та Норвегії 55%, а в Австрії та Бельгії на 40%. В тому ж десяткові років у ЗДА заробітні платні зросли приблизно на 20%. Тому, що заробітня платня творить найбільшу частину коштів продукції, зріст заробітних платень доводить до зросту загальних коштів продукції, якщо продуктивність робітництва щонайменше не зросла пропорційно до зросту платень, а це в свою чергу веде до підвишки цін на товари. В той спосіб інфляція стала небезпекою майже в кожній країні західньої Европи. Вищі заробітки піднесли попит на товари, що у свою чергу піднесло попит на робочу силу й інші середники продукції. Отже у кількох европейських країнах перед урядом стоїть питання боротьби з інфляцією, супроводженою недостачею робітників.

В Німеччині, мимо абсорбування мільйонів німецьких вигнанців із Судетів, теренів під

Польщею, Югославією, Мадярщиною та інших теренів Европи включно з мільйонами втікачів із східньої Німеччини, під сучасну пору затруднено понад один мільйон чужинецьких робітників. І ще все бракує біля 300,000 робітників для німецької індустрії, що доводить до великої конкуренції поміж працедавцями на ринку праці. У Великій Британії затруднено також робітників з Індії, Середущої Америки, Пакістану та ін. Це викликало деякий спротив з боку місцевої людности, бо наплив кольорового населення завеликий. У Швеції помітно загальний брак робітництва в індустрії, а в Австрії брак медичних сестер та іншого шпитального персоналу створює великі труднощі в медичній опіці населення. В Японії заробітні платні зросли в такій мірі,що чимало колишніх дрібних підприємців ліквідує свої верстати праці й приймає працю в промислі. Економічний розвиток Австралії створив великий брак робітництва, хоч від закінчення другої світової війни Австралія прийняла понад два мільйони й двісті тисяч іміґрантів з европейських країн.

Швайцарська економія абсорбувала значне число чужинців, зокрема італійців. На думку деяких швайцарців, американські щедрі інвестиції враз із імпортованими робітниками чужинцями непотрібно «роздули» економію Швайцарії. Тому уряд Швайцарії видав обмежуючі закони щодо затруднення чужинців. Не тільки заборонено допускати нових робітників, але й до законом означеного часу всі працедавці мусять звільнити чужинців до рівня 5% затруднених у підприємстві. Британія під тиском публічної опінії ще в 1961 р. установила «нумерус клявзус» для кольорових робітників. Рівно ж Швеція обмежила доплив нових чужинецьких робітників до 10.000 на рік, що дорівнює теперішньому пересічному упливові чужинців щороку. Отже з одного боку зріст економії створив брак робітників, але завеликий їх доплив створив серед англійців, швайцарців, німців, французів і шведів нехіть до них. Чи це поворот до расизму?

Уряди европейських країн вбачають загрозу посиленої інфляції у своїх країнах у найближчому часі й вже поробили відповідні кроки, зокрема підвищено оподаткування та введено деяке обмеження кредитів. В тому самому часі, в ЗДА все ще понад 4.5% робітництва без праці, хоч водночас забагато людей утримує по дві робочі позиції. Коли б цього не було, то безробіття у ЗДА також цілковито зникло б. В загальному в американській економії вважають, що нема безробіття, якщо 95-97% робітництва затруднено за кваліфікаціями.

У ЗДА щораз зростає невдоволення у відношенні до европейських країн. Допомога ЗДА, зокрема Маршал План, у великій мірі допомогла европейським країнам відбудуватися по війні. Американці заохочували европейські країни до творення великопростірних ринків, але тепер ті країни, знизивши мита на свої вироби, затримали мита на американські продукти й утруднюють американцям конкурувати в Европі. До того всього, американці поносять великі тягарі, втримуючи свої війська для оборони Европи. НАТО насьогодні у великій мірі дисінтеґроване, бо тільки ЗДА та Німеччина утримують зобов'язання супроти нього. Інші члени у великій мірі пішли врозтіч... Це турбує американців!

На думку американців, европейці були союзниками, доки потребували матеріяльної й мілітарної допомоги. Тепер, однак, коли ЗДА стали на чолі боротьби з комуністичною експансією, европейські країни одна по одній відмовляються від узятих на себе обов'язків. Уряд ЗДА веде політику економічної ізоляції червоного Китаю та обмеження торгівлі з СРСР і сателітами, зокрема Кубою. Майже всі члени НАТО, на власну руку та для власних вигод, ведуть жваву торгівлю з усіма цими країнами, чим, очевидно, скріплюють їх економічно. У Ветнамі на полі бою ЗДА опинилися самі, а навіть посипалися голоси критики з боку їхніх союзників у зв'язку з уживанням несмертельного ґазу. Франція виступила навіть з протестом проти ЗДА, бо деякі французькі плантації в Північному Ветнамі знищено у ході боротьби...

Значною турботою для ЗДА є підривна акція Де Ґоля супроти американського доляра. Через свої міжнародні зобов'язання, ЗДА видають більше, ніж приймають вплат на міжнародному ринку. Це є той дефіцит платничого балянсу ЗДА, що про нього часто згадує преса. Тому що такий дефіцит прийнято покривати золотом, впродовж останніх років ЗДА втрачали біля трьох більйонів долярів у золоті щороку. Такий стан затривожив президента Джансона, який вживає заходи відвернути цю небезпеку в той спосіб, що американці менше інвестують у чужих країнах. Це вже викликало деяке обурення серед европейців, зокрема в Англії, бо зменшення інвестицій обнизить економічну діяльність. Натомість це може пожвавити інвестиції у ЗДА і ще більше пожвавити американську економіку.

У ЗДА вже п'ятий рік економіка постійно росте. Росте вон меншими темпами як економіка деяких европейських країн. Зате, як на економічному овиді деяких европейських країн вже зарисовуються труднощі, які неминуче доведуть до певного спадку, економіка ЗДА саме в якнайкращому розквіті й можна очікувати, що 1965-тий рік буде під тим оглядом вповні щасливий.

ВІДПОВІДЬ НА ВІДГУК УКРАЇНСЬКОГО ГЕНЕРАЛА

Один із українських генералів у листі до автора статті — «Проблема ветеранського взаємопов'язання» порушив ряд справ, що збігаються з запитами молодшого вояцтва, тому я дозволю собі, не називаючи прізвища генерала, помістити тут відпис моєї відповіді на його листа та тим дати відповідь своїм молодшим побратимам і рівночасно свої думки звернути в сторону всіх інших українських генералів. (Ю. А-ко.)

Високоповажаний Пане Генерале!

Сердечно дякую за Вашу цінну відповідь з дня 13-го лютого ц. р. Ваша відповідь підсказує багато нових проблем, нових тем, але ще передчасно спинятися над ними, бо загал українського вояцтва не заглиблюється в суть проблем і в їх далекосяглість, але поринає всеціло в скороминущих справах наших буднів. Великі проблеми, на жаль, не мають своїх речників і репрезентантів, але справи наших буднів знаходять їх сотки, як не тисячі...

Щодо репрезентації перед зовнішнім світом, то її повинні вести законно правні інституції, в залежності від того, на яких законних основах вони побудовані. Армію УНР на зовні репрезентує Військове Міністерство Українського Державного Центру, що органічно виростає з старих коренів і спирається на українськім військовім законодавстві, випливаючім з Акту 22 січня 1918 р. — з ІУ Універсалу. На внутрішнім відтинку — репрезентантами поокремих проблем є авторитети...

Склад військового міністерства може складатися з більш чи менш авторитетних осіб, бо він всеціло залежить від рішень українського законодавчого тіла — передпарляменту — Української Національної Ради. Це є так у цілому демократичному світі. Зміни на становищі Військового Міністра робляться Президентом, зглядно Головою Уряду в порозумінні з фракціями законодавчого тіла.

Щодо військової ідеології, то в її основі повинна лежати гієрархія національно-державних вартостей, правопорядку й субординації.

Так, на шкоду великим проблемам багато присвячується часу малим, як це, напр., в наші дні справі підвищення в ранґах. Чи для нас в 1917—21 роках справа підвищення в ранґах була вирішальною в розв'язанні проблеми українських збройних сил? Ні! Не повинна вона бути більшою й сьогодні. Немає значення при вирішенні проблеми українських збройних сил те що одні хотять залишитися при старих ранґах, а інші хотять бути підвищеними. І коли хтось у майбутньому переглядатиме листування в цій справі, то буде на цю справу дивитися так, як ми тепер дивимося на наші старшинські амбіції в час визвольних змагань. Бо суть проблеми українських збройних сил не лежить в підвищеннях чи в непідвищеннях у ранґах.

Тому, на мою думку, недоцільно видвигати на ширший форум вояцтва УНР ніяких таких питань, які б справу нашої участи в Світовому Об'єднанні робили «тяжкою», та відтягали від нас розв'язку проблеми українських збройних сил серед усіх українців у вільному від московського імперіялізму світі.

Тепер, щодо не-громадян і громадян УНР, себто, щодо українських етнічних груп у країнах вільного світу та української державно-діючої еміґрації. В цій справі спробую Вам відповісти так: — Етнічні групи, як повновартісні громадяни прибраної батьківщини, скріплюють у їхніх найширших суспільних кругах зацікавлення країнами свого походження та не допускають до осамітнення цих країн у їх національно-визвольній боротьбі. Етнічні групи, зберігаючи свою збірну національно-групову індивідуальність, змагаються за ту найвищу мету, в осередку якої стоять інтереси всього населення держави, якої вони є громадянами. Отже етнічні групи є речниками інтересів своїх нових батьківщин, тоді коли речниками національно-державної рації тих народів звідки ці групи походять, є їх державно-діючі еміґрації, що є інтеґральними частинами свого народу на Рідних Землях. При цім етнічні групи є містком між зовнішнім світом і українською державно-діючою еміґрацією та українським народом.

Українська державно-діюча еміґрація повинна бути справжнім відзеркаленням тільки прагнень української нації до уявного, досконалішого державного буття та відповідно до цього діяти безкомпромісово. Стільки про це — загально, а конкретно — то візьмім, наприклад що якась держава схотіла б виключно в своїх інтересах накинути українцям якусь свою військову концепцію (чи то леґіони, чи екзильної армії,чи навіть створити на чолі з своїми громадянами екзильний уряд в противагу нашому Урядові в екзилі),то українці, громадяни даної держави, хотітимуть цього чи ні, але змушені будуть цьому підпорядкуватися, тоді коли державно-діюча еміґрація може спротивитися на міжнародньому форумі цій концепції й протиставити їй свою і т. п.

Та вертаюсь до Світового ветеранського Об'єднання-Конґресу. Мені приходить на згадку, що ж навіть українське жіноцтво створило свою Світову Федерацію, а хіба ж ми — вояцтво — є вже такими нездарами, що не зможемо об'єднатися й відбути Світовий Ветеранський Конґрес? Таж і українські політичні групи, що взаємно й неперебірчиво себе поборювали в час останньої війни, по війні спромоглися на те, щоб 22 січня 1961 року вислати спільний меморандум до Генерального Секретаріяту ООН. На жаль, українське вояцтво по другій світовій війні ніде себе не проявило в спільній вояцькій акції. І це в той час, коли вже й християнські церкви всього світу шукають зустрічей, — наші ж побратими по зброї, хоч і християни, обмиаають один одного.

Найвищий час і нам-воякам усунути всі перешкоди до Світового Об'єднання-Конґресу. І не порожні організаційно-військові форми, але національно-державна ідея, національно-військові традиції та національно-військова ідеологія, повинні пов'язувати нас в моноліт. Якщо справді будемо вірити в те, що проповідуємо, то й все вояцтво піде з нами.

З кого ж має початися оте духове й моральне оновлення, самопізнання й усвідомлення цілі, нашої ролі та обов'язків на цім відтинкові? На мою думку, від українського генералітету. За українськими генералами слово й приклад... Бо СУВ чи інші ветеранські організації з багатьох причин не можуть репрезентувати Армії УНР, тоді коли український генералітет при відповідних умовинах зможе її репрезентувати з рамен Українського Державного Центру.

Їх слово в проблемі українських збройних сил зможе бути авторитетним для всіх українців-вояків... Бо інакше «чудо» саме собою ніколи не прийде. Бо «чудо» це — віра, а віра — це певність!!!

Ми — українське вояцтво не сміємо тільки залишатися, як Ви пишете: «...на наших старих ідейних позиціях аж до переходу в вічність». Ні! Ми мусимо до самої смерти змагатися за здійснення того,що Ви називаєте «чудом», бо ж не для того ми прийшли в чужину , щоб поховати з собою в чужу землю нашу військово-державну дію, а щоб передати її молодшим українцям військовикам для продовження... Не замикаймося самі в собі, але несім наші заповіти серед молодші вояцькі покоління, бо вони самі ледве чи прийдуть по них...

Тепер особисто, — Ви пишете: «У кожному разі, одним із репрезентантів СУВ до Конґресу повинні бути Ви». За таке велике довір'я до мене найсердечніше дякую, але я вважаю що на Конґресі в першу чергу повинні бути наші військові авторитети, якими в очах українського вояцтва, на щастя, є українські генерали, помимо, що й в їхніх взаємовідносинах є багато до побажання. Від них вояцтво очікує творчих починів!!! В творчих починах всі «образи» померкнуть і відійдуть вбік, щоб зробити місце давньому побратимству.

З щирим вояцьким привітом

Юрій Артюшенко

Олесь Бабій

ДАНТЕ АЛІҐІЄРІ — ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ

(В сімсотліття народин)

На добу Середньовіччя в історії европейських народів панують досі самі протилежні погляди. Як відомо, більшість людей уважає Середньовіччя за добу зла, темноти, духової неволі, в якій не було нічого, окрім віри в чортів, у відьми та нечуваного насилення католицької Інквізиції над людиною. В той же час російський філософ Микола Бердяєв в однім своїм творі доказував, що Середньовіччя то була найкраща епоха в історії Европи, бо в тій епосі людина в Західній Европі здисциплінувала свою духовість і оформила свої ідеали досконалости.

Обидва ті погляди на Середньовіччя — крайності, далекі від об'єктивности. В дійсності в Середньовіччі, так само як і в цілому поході людства через століття, людська громада виявляла свою істоту з її добром та злом, і тому в Середньовіччі була тьма і було світло. І в добу Середньовіччя жили в Европі люди великого ума і шляхетного серця, люди, що торували людству шлях до розвитку, росту. І коли вже кінчалося Середньовіччя, західня Европа видала поета, якого твори були виразом тих сил людського духа, що були найближчі до добра, правди, краси.

Тим поетом був Данте Аліґієрі, котрого сімсотліття уродин припадає цього року.

Данте Аліґієрі народився в травні 1265 р. в м. Фльоренція, в сім'ї збіднілих освічених ари-

стократів. Прадід Данте згинув у бою з турками під час хрестоносних походів на Єрусалим. Мати Данте Аліґієрі померла, коли майбутній поет був дитиною. Данте Аліґієрі вчився в монастирській школі в рідному місті та в Болонії. З тих шкіл він виніс добре знання передусім латинської мови. Данте так зачитувався днями і ночами в творах римського письменства, що захорував на очі, тому мусів перервати студії.

Юнацький вік Данте пережив в неспокійній порі, коли у Фльоренції, що була тоді самостійною республікою, спалахнула боротьба двох партій: ґвельфів, прихильників папської влади, і ґібелінів — прихильників світської влади цісарів. Та боротьба перетворилась у війну, на вулицях Фльоренції йшли бої, і молоденький поет Данте, син ґвельфа, як вояк-кавалерист брав участь у битвах коло міста Кампальдіно. По війні Данте здружився з представником февдальної аристократії, поетом Ґвідо Да Кавальканті, і під його впливом зацікавився італійською народньою мовою і піснями співців-трубадурів «Канцонами» —, опісля почав писати свої літературні твори в живій народній мові. Надхнення для творчости молодого поета давала любов до фльорентійської красуні Беатріче, дочки багатого аристократа. Данте побачив Беатріче перший раз, коли він мав дев'ять років, а другий раз побачив її у вісімнадцятому році життя, і тоді закохався в ту красуню. Любов Данте до Беатріче була подвійно нещаслива, раз тому, що на домагання його батька, Данте в дуже молодому віці одружився зі сестрою свого приятеля, дочкою міщанина Ґеммою Ді Манетто Донаті, а по друге тому, що Беатріче, вийшовши заміж за Симона Барді, померла, проживши тільки двадцять років.

По смерті Беатріче в душі Данте осталася невпинна туга. На щастя особиста трагедія не зломила поета і не ослабила його зацікавлень наукою, літературою, філософією і політикою.

У тому часі в поглядах Данте на політичні справи настала зміна. Батько поета помер і його вплив на сина скінчився. Партія ґвельфів, до котрої належав батько поета, розбилась на дві фракції, білих і чорних ґвельфів. Данте Аліґієрі помітив, що чорні ґвельфи в боротьбі проти противників навіть послуговуються поміччю чужинців — австрійців, французів як Шарль де Валуа, Де Авіжу. Передбачаючи, що політичні дії «чорних ґвельфів» загрожують незалежності Фльоренції, а то й цілої Італії, Данте наблизився до «білих ґвельфів». Однодумці поета вибрали Данте членом міської ради а згодом амбасадором уряду Фльоренції.

В році 1299 боротьба між білими і чорними ґвельфами прибрала такі форми, що брат убивав брата. Виконуючи завдання, наложене на нього «білими ґвельфами», Данте виголошував промови проти «чорних ґвельфів». Хоча Данте був амбасадором усього два місяці, прихильники Папи Боніфація VIII вважали Данте своїм небезпечним ворогом і коли «чорні ґвельфи» захопили Фльоренцію, (Данте тоді не був у рідному місті), то заочно засудили поета на кару смерти через спалення. «Чорні ґвельфи» закинули Данте, що він «ґібелін», сплюндрували дім поета, і найбільший італійський поет, (разом з приятелем Ґвідо) покинувши жінку і троє дітей помандрував до Верони, а згодом до Равенни, де сестра поета була монахинею, і де Данте сподівався знайти поміч приятелів. Деякий час Данте Аліґієрі жив на ласці своїх політичних однодумців, прихильників, у домі маркізи Маляспіни, в домах графа Баттіфоля, Да Ля Скалі, Скалігерсита і Ґвіда Новелльо Да Полента. Але чужа ласка непевна, нетривка, тому кілька років Данте, зміняючи раз-у-раз місце свого осідку, жив як жебрак, у середовищі волоцюг, усякої голоти, не маючи захисту, дому, доброго одягу, ані куска хліба. Дантове становище було тим трудніше, що його найліпший приятель Ґвідо Да Кавальканті, зломаний вигнанням і життьовими невдачами, помер у Равенні. Минав рік за роком, а Данте Аліґієрі жив надією, що він вернеться до Фльоренції. В році 1304 папа Венедикт X старався помирити ґвельфів і ґібелінів. У році 1310 король Генрик VII пішов з німецьким військом походом проти війська прихильників папи, і деякий час Данте надіявся, що королівська армія здобуде Фльоренцію, і вигнанці з того міста зможуть вернутись додому. Але надії поета розвіялись, бо Генрик VII невдовзі помер. Данте старався дістати дозвіл фльорентійської влади на поворот до Фльоренції, але безуспішно. Надаремно поет-вигнанець у листах скаржився: «Народе мій, що я такого злого вчинив, що ти так переслідуєш мене? Я вчинив для Фльорентійської республіки багато доброго і бажав їй все тільки щастя і волі». Пригноблення поета-вигнанця збільшувало і те, що хоча уряд фльорентійської республіки проголосив для політичних еміґрантів амнестію, то у списку амнестованих Данте не було. Що більше, в році 1303 фльорентійський суд удруге засудив позаочно Данте Аліґієрі на кару смерти, зазначивши в присуді, що коли сини Данте дійдуть до пов-

політтія, то й вони мусять бути спалені живцем.

Все ж ті сини поета, хлопці-підлітки, раз нелеґально перейшовши кордон, відвідали свого батька-вигнанця і потішали його в горі, що у Фльоренції події йдуть в тому напрямі, що еміґранти зможуть повернутись до свого краю. Діставши від синів ті відрадні вісті, Данте деякий час був упевнений, що він незабаром повернеться до вітчизни і фльорентійці за його твори увінчають його лавровим вінком, як поета лавреата. У тих обставинах Данте виявив багато шляхетности, кристальний характер людини сильної волі, непохитної віри й переконань. Хоча він віддалився від партії ґвельфів і ґібелінів та заявляв «я сам для себе партія», проте Данте остався вірним своїм ідеалам. Поет відмовлявся скоритись своїм політичним противникам навіть тоді, коли по смерті Боніфація VIII, за часів влади папи Клементія V, фльорентійський уряд обіцяв поетові-вигнанцеві помилування якщо він прийме умови співпраці з урядом. Данте не прийняв тих умов. Коли трапилась нагода воювати проти фльорентійської республіки, але при співпраці з французами та німцями, Данте не хотів служити у їх боротьбі проти рідного міста.

Деколи поет потішав себе, що він і на чужині може займатись наукою і літературою, може бачити сонце, квіти, ліси і гори так, як у Фльоренції, та що в дійсності для людини цілий світ – то батьківщина. Проживши на вигнанні майже вісімнадцять років, знесилений скитанням, зруйнований передчасно фізично, 56-літній поет Данте Аліґієрі помер 1327-го року, дослівно в подорожі, виконуючи якесь дипломатичне доручення свого хлібодавця Ґвідо Да Полента, що був володарем Равенни. Населення міста Равенни уладило для великого поета величавий похорон, в якому взяла участь і сестра поета, монахиня. Данте Аліґієрі похоронили в Равенні в гробниці близько монастирської церкви, де та гробниця збереглась дотепер.

Проминали роки. Коло міста Монтатерпія ґібеліни побили ґвельфів, а коло міста Беневента ґвельфи побили ґібелінів. Панування ґвельфів і їхній терор у фльорентійській республіці ослабли. Слава Данте зросла до пропорцій культу. У Фльоренції в школах і в церквах учителі, священики викладали з захопленням твори Данте. Письменник Джіованні Боккачіо, при співпраці сина Данте Аліґієрі видав твори великого фльорентійця написані в більшості на вигнанні, зроджені з туги за Фльоренцією. Той же Джіованні Боккачіо видав і перший життєпис Данте Аліґієрі.

Твори Данте Аліґієрі

Іще у Фльоренції Данте створив кілька поем, переплітаних прозою, рефлексійною лірикою та об'єднав ті твори у збірці «Нове життя» (Ля віта нуова). В тих поемах, написаних у дусі та в стилі пісень трубадурів («канцон») та провансальської поезії Данте дав вираз своєї любови до Беатріче і оспівав свій жаль по втраті тієї жінки. Ті свої перші твори Данте назвав «розмовами в римах», і в них справді є щось із розкинених, але щирих розмов трохи сентиментального мрійника-юнака.

Тими самими прикметами, мистецькими засобами, якими відзначаються поеми «Нове життя» позначені і поеми Данте в другій його збірці творів «Бенкет» (Конвівіо). В одній і в другій книжці, в поемах любов мужчини до жінки — то сила, що родить чесноти, веде мужчин до щастя і добра. Тип жінки оспіваний в тих поемах — то виідеалізований тип подібний радше до янголів, як до справжніх жінок.

Кілька років пізніше Данте написав трактат «Про народню мову» (Де вульґарі ельоквентія). У тім трактаті Данте Аліґієрі ствердив, що хоча латинська мова є літературною мовою в багатьох краях Західньої Европи, то проте вона вже не дає людям світла, її сонце заходить, і світло людям дасть лише жива народня мова, якої сонце сходить. Данте Аліґієрі видвигнув думку, що італійські поети, школи, науковці, повинні вживати замість латинської мови – народньої італійської мови.

У трактаті «Про народню мову» Данте виявив свій соборницький патріотизм італійця, для котрого батьківщина — вся країна від Сицилії до Альп, хоча в творенні італійської літературної мови Данте Аліґієрі за основу тієї мови взяв діялект Фльоренції та провінції Тоскани.

Ті самі загальноіталійські тенденції, ідеали італійського патріотизму Данте Аліґієрі обороняв у написанім латинською мовою публіцистичнім творі «Про монархію» (Де Монархія), видвигаючи в тому творі плян будови універсальної держави зі світською владою, монархії в якій замість тиранів «імператорів» панували б цісарі римлян, що володіють згідно зі законами християнської моралі і з волею Божою.

У творі «Про Монархію» Данте проголосив деякі ідеї, що на той час були прямо революційні та мали вплив на формування політичних поглядів прихильників конституційної монархії,

як синтези волі і права, авторитету володаря і свободи народу.

Данте висказав думку, що церква і держава — то інституції, створені для добра людства, але церква повинна вести людей до щастя на землі та спасення її душ правдами, об'явленими Богом, а державна світська влада має провадити людей здобутками науки і філософії.

Трактат про монархію Данте створив переживаючи часи боротьби між силами, що хотіли будувати світську римську імперію, і силами цезаро-папізму,що намагались віддати всю владу в державі в руки папи. Данте наповнив свій трактат вірою, що тільки монархістичний устрій може забезпечити горожанам справжню свободу, порядок і моральну силу для оборони духових людських цінностей, отже і релігії та промісу між світською і церковною владоюї привернути мир в Італії.

Все ж у творі «Про монархію» пробивається Дантове шукання компромісу між світською і церковною владою. В тім творі скривається ідея розмежування церковної влади від світської, щоб папи не узурпували собі світської влади, а світська влада не накидала церкві своєї волі.

Обороняючи владу монарха, Данте обороняв передусім велич Італії, яку поет називав солодким краєм, городом Европи, найшляхетнішою панею, королевою народів, призначеною Богом на те, щоб панувати над цілою універсальною монархією об'єднаних держав світу, для яких столицею, серцем, душею, повинен бути Рим, спадкоємець надбань вселюдської культури римської імперії.

Твір «Про монархію» поставив папа римський на індекс як заборонену книгу, тому, що в тім творі Данте зрівняв церковну владу зі світською, а не підчинив держави папі, як заступникові Ісуса Христа на землі.

(Закінчення в наступному числі)

ЗНАЙОМТЕСЯ З НАШИМИ НАУКОВЦЯМИ

Іван Розгін

ОЛЕКСАНДЕР ЯНАТА

(1888 — 1938)

Відомий український вчений-природник, рослинознавець-ботанік, фахівець з бур'янознавства. Організатор української сільсько-господарської науки, в тому й Українського Наукового Сільсько-господарського Комітету в Києві. Творець української природознавчої термінології, редактор численних наукових природознавчих видань. Визначний громадський і політичний діяч, замучений большевиками на каторзі в 1938 році.

Цього року сповняється 77 років від народження О. Янати, 32 роки від дня ув'язнення і 27 років від його передчасної смерти в большевицькій катівні. Нехай наш нарис буде скромним відзначенням цих дат, пригадкою старшим і наукою для молодих, що в Україні й досі панує той самий режим, що знищив О. Янату — українського вченого.

Короткий життєпис О. Янати

Народився О. Яната 28 травня 1888 року, в родині відомого фахівця-садівника Алоїза Янати в м. Миколаєві на Херсонщині. Батько, чех з походження, навчив сина розуміти таємниці природи, а багата степова прибрана Батьківщина сприяла вихованню і перетворенню О. Янати з чеха на українця.

В 1933 році, на сторінках щоденника, якого писав у в'язниці, О. Яната так згадує про це: «Свідомо за свою мову вважаю українську, як мову тих робітничо-селянських мас, для праці серед яких я себе готував, хоч з походження я ½ чех, ¼ німець і ¼ росіянин».

Після закінчення реальної школи в м. Миколаєві, О. Яната вступив до Ново-Олександрійського сільсько-господарського інституту, а після перенесення цього інституту до Харкова — перейшов на агрономічний факультет Київського політехнічного інституту, який закінчив у у 1911 році.

Від 1910 по 1913 рік О. Яната працював у Природничому музеї в Симферополі, в Криму. Крім обов'язків пов'язаних з посадою, він читав тоді курс рослинництва городникам та садівникам і написав та видрукував популярний підручник «Рослина та її життя». Від 1913 року по 1915 О.Яната очолював Контрольно-насіньову станцію в Харкові.

Під час першої світової війни працював ке-

рівником фуражного підвідділу Земського Союзу, Півд.-Захід. фронту. На початку революції брав активну участь у роботі Українського Військового Комітету Південно-Західного фронту, виконував обов'язки секретаря цього Комітету. Головою цього Комітету був С. Петлюра.

Восени 1917 року повернувся до Харкова, де спочатку працює в Харківській Обласній Дослідній станції, над закінченням раніше початих праць, а в 1918 році переїхав до Києва і цілком віддався науковій, педагогічній та громадсько-політичній діяльності. В цей період відновлення української Державности та відродження різноманітних ділянок українського культурного життя — О. Яната виповнює своєю діяльністю всі ділянки державного, наукового і громадського життя. Як секретар Наукового Товариства, що як перед, так і тепер виконувало функції Академії Наук, стає професором першого Українського Державного Університету в Києві, відновлює і очолює термінологічну справу при Науковому Товаристві, а в 1920 році очолює Науковий Сільсько-господарський Комітет України. Цей Комітет був створений на базі Сільсько-господарського Відділу Міністерства Земельних Справ УНР і був справжньою академією сільсько-господарських наук, бо об'єднував усі ділянки сільсько-господарської науково-дослідчої справи. Як і при Науковому Товаристві, так і при Науковому Комітеті О. Яната створює термінологічну комісію для опрацювання української природничої термінології.

У Києві О. Яната розгорнув величезну комплексну наукову і організаційну працю.Різні секції Комітету та підлеглі йому науково-практичні установи почали всестороннє вивчення природних багатств України: ґрунтів, фльори, фавни, також економіки сільського господарства. Завдяки свому організаційному хистові, О. Яната згуртував усі творчі наукові сили і спрямував їх до одної мети — розбудови української науки, вивчення природних багатств України та репрезентації України перед широким світом. Тому всі видання так Комітету, як і підлеглих йому установ — були в той час бездоганно оформлювані, з відповідними чужомовними рефератами, і розсилалися по цілому світі. Лише завдяки О. Янаті — майже всі тогочасні видання тепер можна знайти у світових бібліотеках США, Англії, Італії, Німеччини та ін.

Щоб паралізувати діяльність Комітету,що не був їй співзвучний, влада в 1925 році перенесла його до Харкова, а в 1928 році цілком ліквідувала... Щоб не тратити «живого звязку» з молоддю, О. Яната працює в Харківськім Сільсько-господарському Інституті, керує катедрою бур'янів, якийсь час керує навчальною і науково-дослідчою частиною Інституту. Для збереження наукових надбань Комітету, під час його ліквідації в 1928 році, О. Яната добився дозволу на організацію Катедри прикладної ботаніки при Сільсько-господарському Інституті в Харкові, а згодом перетворення цієї Катедри на Інститут Прикладної Ботаніки, який був реорганізований в Науково-дослідний Інститут Рослинознавства.

Орієнтуючись в тодішній ситуації та своєму становищі, він на керівників цих установ висуває спочатку проф. Ковалевського, пізніше академіка Любименка (з Ленінграду), а в останній період комуністів Лимаренка та Лясківського. Сам же увесь час залишається заступником директора по науковій частині. Проте, навіть така тактика його не охоронила від переслідувань. Почалися офіційні напади на його праці та обвинувачення в «шкідництві». Як то завжди буває в умовах большевицької дійсности — виступили проти О. Янати ним же запрошені комуністи — Лимаренко і Лясківський, а пізніше уже всі інші, кому «було згори наказано». О. Яната примушений був кинути працю у створеній ним установі — Інституті Рослинознавства і перейти до Інституту Захисту Рослин, також на становище заступника наукової частини, але згодом місцеві комуністи на чолі з директором Вензелем — примусили О. Янату податися на димісію, залишивши його керівником Відділу Бур'янів. На цьому становищі застали страшні роки «перебудови села та суцільної колективізації» і тотального винищування української інтелігенції. В травні 1933 року О. Янату ув'язнено, і тим припинено його наукову діяльність «на волі», але не припинив її сам учений навіть у в'язниці. Про це ми скажемо в наступному розділі нашого нарису. Тут лише зазначимо, для завершення розділу, що під час ув'язнення він відсидів цілий рік в 59 камері спец. корпусу тюрми ДПУ в Харкові. Після того хресний шлях його позначений такими страшними місцевостями большевицької каторги: Астрахань, Медвежа Гора, Соловки, Владивосток, Бухта Ногайська і нарешті Колима. Ще в листі 31 травня 1938 р. він писав про свої спостереження над довколишньою природою, а також згадав про майбутню працю «після повернення в Україну». Про умови, в яких перебував наш учений, можна довідатися з справді епохальних спогадів С. Підгайного «Українська Інтеліґенція на Соловках», де на стор. 73, 74, 75 подано жахливу картину побутових умов,

фізичних та моральних тортур О. Янати.

Закінчив своє життя О. Яната 8-го червня 1938 року, при таких обставинах. Відбуваючи заслання на каторжних роботах, на Колимі, працював на заготівлі лісу. В кінці травня О. Янату та інших в'язнів примусили йти на працю бродом через крижану воду. Цілий день люди були мокрі, погода була дуже холодна, тому тієї ж ночі зразу після праці 17 в'язнів, в тім числі й О. Яната, захворіли на запалення легенів і майже всі померли. Три дні мучився О. Яната і помер на руках свого товариша, німця Бухвальтера. Там же його поховано, у таборі, що розташований на віддалі 20 кілометрів від Магадану, у чужу вічно мерзлу землю.

Наукова діяльність та наукова спадщина О. Янати

Якщо взяти до уваги умови життя та виховання О. Янати, то можна твердити, що він науковими справами займався все своє життя, навіть в молодому віці. Бо справді, батько його був відомим садівником, а кожний досвідчений садівник та городник, — мусить бути «дослідником», якщо не експериментатором. Тому О. Яната з молодих літ — під керівництвом батька — наслідував Симиренків... Від батька він перейняв хист до спостережень над природою — спочатку у батьківському саду, а пізніше, перебуваючи в реальній школі в Миколаєві, уже на ширшій природничій базі. Організувавши в стінах реальної школи гурток дослідників природи, він із своїми приятелями розпочав і завершив дослідження фльори і фавни околиць Миколаєва. Цю першу науково-дослідну працю він виконав не лише із захопленням, але й із знанням справи. Як наслідок цього, в 1909 році вийшла друком перша наукова праця О. Янати під назвою — «Нові дані про фльору околиць Миколаєва». В цей час почав він цікавитися термінологічно-номенклятурною діяльністю. Збираючи і визначаючи зразки рослин, він із своїми приятелями почав записувати серед населення народні назви тих рослин. Отже, можна твердити, що О. Яната від самого початку своєї наукової діяльности, це в середній школі мав зацікавлення не тільки дослідженням природи, а й організацією дослідів і мовно-термінологічною справою. Цим трьом ділянкам української науки він був вірний все своє життя.

Студіюючи агрономію в Політехнічному Інституті в Києві, О. Яната в 1910 році таксамо організовує і очолює гурток натуралістів, а при ньому уже цілком формально — термінологічну комісію, для збирання — так з народніх уст, як і з літературних джерел — природничих термінів та номенклятурних назв. Ми тут особливо підкреслюємо цей факт, бо вважаємо, що в ці часи справжній український вчений побіч свого фаху — вивчав чи працював над мовою своєї спеціяльности. Яната побіч із вивченням природи збагачував українську мову своєї ділянки. Цей факт свідчить, що український визвольний рух був також рухом культурним у найширшому розумінні цього слова: від української етнографії до природи і навпаки — від природи до етнографії. Політичний рух чи політична боротьба був лише оформленням та завершенням цього всеобіймаючого всенаціонального змагу. Лише на такій потрійній базі міг зформуватися український природник такого виміру, яким став О. Яната.

Збираючи, визначаючи та систематизуючи фльору тих чи інших місцевостей України, а головним чином українського степу та Криму, О. Яната з уст народніх записував назви рослин, а з назв та термінів складав картотеку. За його почином, подібну працю було організовано в різних місцевостях, де лише були українські природники, або просто патріоти, що на його заклик взялися допомогати творити основу основ українського природознавства — його термінологію та номенклятуру. Такі осередки були: при гуртковi натуралістів Політехнічного Інституту в Києві, при Науково-літературному Товаристві ім. Квітки Основ'яненка в Харкові, при агрономічному гуртковi Сільсько-господарського Інституту в Москві. Пізніше ця термінологічна робота була зосереджена при Науковому Товаристві в Києві та Сільсько-господарському Науковому Комітеті в Києві, а в останній період — в Інституті наукової мови ВУАН.

Можна собі тепер уявити, скільки О. Янатою було зроблено в цій ділянці на протязі від 1906 року до останніх днів його життя! Всі! хто був в його службовому чи приватному приміщенні, звертали увагу, що все воно «потопало в книжках і картотеках».

За порівняно короткий період праці О. Янати в Криму (1910-1913) він дослідив фльору (головно бур'яни) Мелітопольщини, Херсонщини,Бердянщини і самого Криму. Як наслідок цієї діяльности, він видрукував низку наукових праць. Головніші з них: «Фльора степів Мелітопольщини та південно-східної частини Дніпропетрівського повіту»,«Матеріяли по бур'янах Мелітопольського та Дніпропетрівського повітів Таврійської губернії». У 1913 році О. Яната написав велику монографію

«Бур'яни Бердянщини». Про Крим написав О. Яната 18 наукових праць, на теми використання кримських гір. Крім того зібрав і оформив величезний гербарій, який знаходиться в Університеті в Києві і Природничому музеї Симферополя, а пізніше в Інституті Прикладної ботаніки в Харкові.

В 1913-1915 рр. О. Яната виконав кілька наукових праць з ділянок контролі насіння та засмічености зернових культур Харківщини. Війна, революція і пореволюційні події не лише не знизили наукової творчости О. Янати, а ще навіть зактивізували його до нових і ширших проблем. Особливо плодотворним був період його праці в Науковому Сільсько-господарському Комітеті України (1920-1928). У цей період він згуртував для комплексного вивчення різних проблем сільського господарства України інших науковців, та навіть наукових установ. На цей час припадає його знаменитий виступ проти організації Всесоюзної Академії Сільсько-господарських наук в Ленінграді і проти перенесення центру управління цукровою промисловістю до Москви, за збереження цілинного степу в заповіднику Чаплі (Асканія Нова). Із всіма тими проблемами О. Яната блискуче справлявся, хоч на це треба було витрачати енергію, час і, звичайно, здоров'я.

В 1923 році він почав складати великий визначник «Фльора України» і залучив до цієї праці всіх видатних ботаніків України та інших республік. Яната особисто зредаґував перший том цієї праці, але після його арешту нові «редактори» з Лясківським на чолі, на сторінках цієї ж праці звели на Янату огидний наклеп, обвинувачуючи автора в шкідництві.

На цей же період припадає видання численних праць Наукового Комітету, як також редагування організованого Янатою «Українського ботанічного журнала», «Вісника Природознавства», «Трудів з Прикладної Ботаніки» та інших У роках 1931-1933 О. Яната узагальнює багато своїх попередніх праць, в тому числі працю про використання і відновлення природних ресурсів Донбасу.

За своє порівняно коротке життя (бо ув'язнено його на 45 році, а умер на 50 році життя, отже в розквіті сил, бо якраз на таку пору людського життя припадає розквіт наукової діяльности) Яната видрукував 253 наукові праці, а ще більше залишилося в рукописах, і можливо втрачено для науки. Видруковані праці стосуються найрізноманітніших ділянок, починаючи з праць термінологічних і номенклятурних, кінчаючи тематикою біології бур'янів, підвищення врожайности, контролі насіння, використання та відновлення природних ресурсів окремих районів України. Усі ці праці він сам вважав лише як попередні повідомлення з наукових дослідів і спостережень. Основні ж монографії та великі синтетичні праці ще або не видруковані, або навіть не закінчені. Тому, треба знати, для вірної оцінки О. Янати як вченого, які він мав пляни на майбутнє. Це тим більше важливо, що до обов'язку його учнів та послідовників (і взагалі всіх природників України) належить усі ці праці продовжити і завершити. В 1933 році О. Яната так зформулював свої пляни:«Як найскорше опублікувати недруковані рукописи готових до друку праць, закінчити недокінчені роботи, довівши їх принаймні до мінімального логічного науково-виробничого кінця. Переключитися на синтетичну природничо-агрономічно-соціологічну тематику.»

В іншому місці О. Яната, ніби розшифровуючи цей плян, каже: «Базуючись уже на багаторічному природничо-аґрономічному досвіді і синтетичних узагальненнях, завершити все вивчення певних закономірностей і шляхів переведення суспільства на вищу форму господарювання, в напрямку максимального використання досягнень науки і практики» (з родинного архіву).

У цій праці О. Яната мав звести природознавство в одну систему — або кажучи конкретніше — показати місце людини в природі і виявити закони взаємозв'язків між людиною і природою, між суспільством та народним господарством; показати можливі шляхи перебудови суспільства на основі максимального розвитку виробничої діяльности людей, на основі розбудови виробничих сил та використання природних ресурсів країни. Таким чином треба сказати, що О. Яната на початку своєї наукової діяльности був природником універсалістом, згодом еволюціонував на аґронома, ботаніка- бур'янознавця — і знову на універсала-синтетика.

***

На закінчення ми хочемо пригадати, що О. Яната за видатні заслуги був обраний на секретаря Наукового Товариства в Києві; 1927 року був обраний дійсним членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові, а 1929 р. членом-кореспондентом ВУАН. Двічі відділи Академії Наук та інші наукові установи обирали О. Янату на дійсного члена ВУАН, але обидва рази окупантська влада цього обрання не затвердила.

Як людина О. Яната був сильної волі, але разом з тим лагідної вдачі. Безмірно любив все

українське, як каже один його співробітник: «І живу комашину і дрібненький бур'янець — він однаково любив як прояв української природи». Був правдивим аристократом духа. Мав високу духову культуру, чисту душу;був геніяльним дослідником, великим організатором, мав надлюдську працездатність. Був самоорганізований, дисциплінований і тим захоплював всіх, хто його оточували. Його життя і діяльність дають молоді зразок для наслідування.

УРЕ,в якій не знайшлося місця для О. Янати у відповідному місці, де мусіло бути його гасло, подає аж в «додатку», тобто,в 16 томі на стор. 606 короткі відомості про О. Янату, але не згадує про те, що комуністична влада його переслідувала і врешті каторгою знищила.

Література

1. Енциклопедія Українознавства, текстова частина.
2. Ів. Розгін. «Олександер Яната». Нові Дні, лютий, 1954.
3. УРЕ.
4. Родинний архів, що знаходиться у проф. Н. Осадчої-Яната в США.

Ганна Черінь

У ЦАРСТВІ «СВОБОДИ»

Як ви собі хочете, а мені в назві кожного часопису вчувається двозначність і автоепіграма. Коли ви читаєте пишні назви «Самостійна Україна», «Визвольний Шлях», «Вільна Думка», «Свобода», то не можете не помітити лапок. А ті лапки, головним чином, вживаються тоді, коли хочемо в якесь слово вкласти якраз протилежний зміст. Якщо ви назвете когось «красунею» (в лапках), то ніхто б до тієї краси не признався. Недаром же американський правопис у назві журналів і часописів лапок не вживає, натомість виділяючи назви в загальнім тексті шрифтом і великими літерами. Наша «Свобода» — в лапках; часом вона вживає ті лапки справедливо — коли «підчищує» занадто сміливі репортажі або і взагалі підмінює їх іншими, безпечними і благонадійними.

Добратися до «Свободи» так тяжко, як і до свободи без лапок. Саме місто Нью-Йорк давно вже стало затісне, тому і люди, й установи мусять тулитися поза межами метрополії. Я їхала туди на прощу з маленького містечка Натлі, що входить до штату Нью-Джерсі. Мої друзі розказали мені лиш частину дороги, щоб я не заплуталася, і сказали: «А далі людей запитаєш». Звернешся, бувало, до людини на вигляд солідної і розумної, а він тебе пошле якраз у протилежний бік. Тяжкий був шлях до «Свободи»,але все ж почали ми наближатися до кінцевої мети. Попали в муринську секцію з усіми її принадними характеристиками і запахами, і на однім перехресті спитали бравого поліцая, що махав руками як вітряк, і в такий спосіб керував вуличним рухом — де така-то адреса.

— О, це «Свобода»? Російська, чи то пак, українська газета?

Хоч він і поправився, я закричала на всю вулицю:

— Не кажіть «Російська»! Українська! Українська!

— Ол райт, ол райт, українська. Просто туди, три бльоки.

Видно церкву православну з трираменним хрестом на вершку. Читаємо напис: «Рашіен Ортодокс» церква св. Петра і Павла. Не думайте, що справді «рашіен». Це карпатські «русини» себе так величають, роблячи ведмежу послугу українській справі, а своїй сусідці «Свободі» зокрема. Та й сама «Свобода» на початках свого існування називала себе «руським» часописом, і хоч цей термін ніколи нічого спільного не мав і не має з Росією, по-англійськи він перекладається все одно «рашіен» і нічого доброго нам не приносить.

Перед непоказним будиночком стояло півтажне авто з написом «Свобода», і було здалеку видно, що ми вже дійшли до мети. Так ось та Мекка української преси, наш соборний всеамериканський часопис, що, єдиний з нашої преси, не провалюється, не компромітується і навіть не спізнюється. Крутиться, вихиляється, обережної кладочки шукає, тримає балянс як на аптекарській вазі — але тримається. Звичайно, що завдяки такій обережності, часопис втрачає на живості й оригінальності, — але інак не можна було б усім догодити. Тому то споживайте, шановні читачі, такі коштовні вітаміни, як спогади про пластові з'їзди п'ятдесят літ тому в такім чи такім містечку, чи фінансовий звіт кооперативи Н-ського повіту за 1907 рік, або описи наших імпрез з повним переліком осіб, що розставляли стільці, ліпили пироги чи сиділи «на касі». Може кому й нудно, але тихо і мирно, ані шелесне. Проте, в підвалах «Свободи» (який дотеп у цім виразі) часом бувають соковиті оповідання Риндика, що їх «Сво

бода» бере тоді, коли вони оповідають про давнє минуле на Смілянщині, але вічливо повертає авторові, коли він заторкне сучасність; а на щоденний десерт — фельєтон Ікера, здебільшого про його друзів чи знайомих, якого-небудь Дзюня чи Гока. Присмачено обережно, щоб не переперчити, не пересолити, щоб ні в кого з читачів не заболів ні шлунок, ні серце, ні печінка, ні вушко, ні очко. Як не будеш обережним, не встережешся — пропадеш, як «Український Прометей»...

Головний відділ — редакційний — має аж три кімнати, в кожній із них кілька редакторів. Столи безнадійно завантажені паперами, а секретарок не видно ні одної. Кожний редактор сам собі секретарює, а що газета щоденна, то навіть при наявності семи редакторів, з роботою справитися нелегко. Редакція соборна і за походженням, і за теперішнім територіяльним розміщенням — вранці з'їжджаються редактори з далеких доріг: хто з Бруклина, хто із Бронксу, хто з Нью-Йорку, а редактор Б. Кравців — аж із Філядельфії! Шкода, що не було на той час нашого чіказького земляка, всесторонньо здібного Зенона Снилика, що з минулого року також працює в «Свободі». Зате було дуже приємно зустрітися із редакторами — п.п. Душником, Л. Луцевим (він же «офіційний» рецензент «Свободи»), мовним світилом нашої преси — ред. В. Давиденком, майстром закордонних справ — ред. Іваном Кедрином і найбільше — з головним редактором часопису, енергійним, жвавим і дипломатичним ред. А. Драґаном. Там, де бракне дипломатичних «триків», редактор Драґан вдається до тактики мовчання. Щоб не образити кореспондента, редактор затримує відповідь — а за цей час пристрасті кореспондента трохи охолонуть, і все обійдеться гаразд. Правда, кореспонденція головн. редактора непосильно велика. П. Драґан показав мені шістнадцять сторінок листа якогось дописувача. Лист був від руки писаний друкованими літерами — хтось мав терпіння великомученика!

— Що ж це, стаття чи тільки лист?

— Ще не знаю; щоб його прочитати, треба час знайти... — зідхнув редактор.

Крім присутніх, є тут ще і «відсутня», але дуже працьовита і ефективна редакція — тріюмвірат «Веселки», з котрою я вже довгі роки тісно співпрацюю. Три редактори живуть в різних містах Америки: Р. Завадович — Чікаґо, Богдан Гошовський — у Торонті (Канада) і координатор — ред. Барагура в Нью-Йорку. Кожний матеріял «Веселки» мусить обійти всіх трьох редакторів та ще й консультацію із редакторами Драґаном і Давиденком, і всі головні виправлення також обходять «зачароване коло» кореспонденції. Редактори «Веселки» визначаються тактовністю й увагою до авторів і своїх маленьких читачів. Кожний дитячий лист — велика радість для редакції, кожна надійна спроба молодих авторів знаходить місце і підтримку. Мовна коректа «Веселки» бездоганна, хоч у «Свободі проскакують друкарські **чортики**, а часом навіть і чималі **чортяки.**

Ну, та це зрозуміло: одна справа — щоденник, а інша — місячник. Зате «Свобода» не запізнюється, от тільки календар «Свободи» в цім році «трошки» запізнився (приблизно, на півроку, так що кмітлива редакція назвала його просто «альманахом», опустивши згадку про календар).

Клацнувши «Поляроїдом», котрим він професійно орудує, редактор Драґан запросив мене на оглядини «Свободи», давши в провідники редактора Давиденка. В друкарні бравий, по вояцькому стрункий «форман» Роман Ференцевич, разом із своєю командою, клацали на шести лінотипах. Крім «щирих українців» в цім відділі є один «англієць» (українець Тарас Петрович, що набирає англійський шрифт) і «француз» (А. Домарацький, що в 1954 р. прибув до «Свободи» із Франції). Тут же крутиться практикант Степан Пісоцький, на котрого, як на ту нещасну невістку, звалюється вина за всі «друкарські чортики». Було дуже приємно зустріти тут і давнього знайомого з Берліну, теперішнього редактора «Лемківських Вістей», Степана Женецького. Тепер ідемо вниз, у підземелля, де важко човгають величезні преси. Велика півротаційна машина швидко відбиває газету, чотири тисячі примірників на годину, і якість друку «Свободи», треба зазначити, бездоганна. Свіжа фарба приємно (як для письменника) пахне, і в цім відділі друку і експедиції дуже чисто та охайно, ніде не видно давніх куп та паперового мотлоху.

Ідемо знову нагору, на ліве крило «Свободи», де міститься адміністрація з картотеками й архівами. Тут же, міцно переплетені, всі річники «Свободи», від 1893 року починаючи. В адміністрації чисто, сонячно і впорядковано, і «босує» тут пані Люба Лапичак, що завела на лутках навіть квіточки. Директор цього відділу, разом з пані Любою, тримають все на своїм місці, заощаджуючи редакторам морочливі порахунки з читачами і клієнтами Бізнес оголошень процвітає, хоч і не дуже приємно буває читачеві серед некрологів та розшуків натрапити часом на рекляму польської шинки або ро-

сійського кінофільму. Бізнес є бізнес...

Така то наша «Свобода» — обережна, поміркована, часом обмежена, але тривала, стійка і живуча, дай їй Боже дальшого розвитку і розмаху. Добре, що ми маємо такий часопис, який справді не обстоює вузько-партійні чи колоквіяльні інтереси. І дай Їй Боже солідну конкуренцію інших наших часописів, щоб вона часом підтягнулася і оживила деякі свої приз'ялі матеріяли...

А як же тепер вибратися звідси? Маю їхати на побачення з пані Галиною Лащенко. З нею я вже давно листуюся, і це надиво цікава й енергійна людина, хоч в її невідраднім становищі не так легко втриматися при добрім гуморі. На допомогу нам зголосилася маленька, зґрабна панна Оленка Ґердан-Заклинська, що в останній час почала активно дописувати до «Свободи» та «Лемківських Вістей». Проте наш провідник також розгубився, разом із нами. Почали ми разом блукати, шукаючи дороги...

— Та ви не смійтеся з мене, — виправдувалась панна Оленка. — Як ви побачите ту станцію, то самі пересвідчитеся, що її розпізнати не легко. Та ось де вона!

— Де, де? — перепитували ми. Ніякої станції ми не бачили. Натомість, були перекривлені двері до якоїсь крамнички з аматорським написом «Пес» («Шлях»).

— Оце ж і є станція, — втішно сміялась панна Оленка. — Заходьте. Я певна, що вдруге на цю станцію ми знов не втрапили б. Такий то Нью-Йорк з його околицями,де досягнення атомової ери вживаються. поряд із залишками вісімнадцятого століття!

Богдан Боцюрків

РАДЯНСЬКА ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА І ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ В РОКИ 1929-39

У порівнянні з доволі багатою літературою про церковне життя в Україні за перше десятиліття УРСР, роки 1929-1939 висвітлені вельми недостатньо в українських та чужинецьких працях на цю тему. Основними причинами цієї «білої плями» в історії Церкви в Україні були ліквідація в 1929 р. усіх церковно-релігійних публікацій в УРСР; майже повна мовчанка, якою від 1931 р. обходила радянська преса (за вийнятком антирелігійних публікацій) діяльність Православної Церкви в Україні; релятивна недоступність чи невикористання дослідниками як ще незакритих російських церковних органів так і численних публікацій Спілки Войовничих Безбожників (СВБ). Вельми нечисленні й спомини учасників та очевидців церковного життя від 1929 р.

На тлі большевицької церковної політики,яка від 1929 року спрямовується на повне знищення всіх форм релігійного життя, зокрема в Україні, наша студія намагається кинути деяке, далеко не повне, світло на долю трьох Православних церковних організацій в УРСР у рр. 1929-39: 1) Української Автокефальної Православної Церкви та створення після її «самоліквідації» в 1930 р. Української Православної Церкви під керівництвом Митрополита Івана Павловського; 2) Російської (Патріяршої) Православної Церкви на чолі з Екзархом Константином Дяковим; та 3) Обновленської Церкви (офіційно відомої від 1925 р. п. н. Православна Автокефальна Синодальна Церква) під проводом Митрополита Пімена Пєгова.

Роман Верес

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОГРАФІЯ, БІБЛІОТЕКАРІ УКРАЇНЦІ ТА УКРАЇНСЬКА СПІЛЬНОТА В ЗДПА

Бібліографія та індекси є ключем до літератури чи то наукової чи белетристики. Без бібліографій та індексів література, хоч би й найцінніша, є недоступна для дослідника.

В західному світі бібліографія та індекси різного роду є дуже популярні, і всякі видання: чи то монографічні (навіть брошури), чи збірні, індексується та описується бібліографічно — дуже часто ще поки вони появляться друком.

Поза бібліографіями — загальними та предметними — існує велика кількість індексів: індекси статтей в журналах загальних та різного роду спеціяльних (напр., правничих, медичних); індекси публікацій виховних, мистецьких, технічних; індекси есеїв у збірниках, індекси п'єс, новель та віршів у збірках, індекси біографій, а навіть індекси портретів та ілюстрацій. Коли до того додати «абстракти» (короткі змісти статтей з якоїсь галузі знання, напр., технічні, історичні тощо) та ще взяти під увагу, що ті всі бібліографії виходять періодично, нераз навіть що два тижні, то побачимо, що американському науковцеві доступ до літератури дуже легкий.

У нас, на жаль, того всього немає. Перед війною ми мали декілька серйозних бібліографій. В добу українiза-

Годиться сказати кілька слів про джерела для вивчення цього періоду. Нечислені опубліковані дані про ліквідацію УАПЦ в 1929-30 рр. та УПЦ Митр. Павловського зводяться в основному до кінцевих рефлексій у виданому на еміграції УІІ-ому розділі його **Історії Української Православної Церкви**[1]) та до листів Митрополита до протоієрея Петра Маєвського, писаних в рр. 1933-37[2]); інформацій, заподаних протоієреєм Митрофаном Явдасем у його збірнику **Українська Автокефальна Православна Церква**[3]) та статтей, здебільша мемуарного та біографічного характеру, оприлюднених тим же прот. Явдасем, протоієреєм Демидом Бурком та кількома іншими священиками й мирянами УАПЦ[4]); деяких документів, статтей та принагідних згадок у західньоукраїнській та еміграційній (зокрема церковній) пресі в рр. 1929-39. Ці дані, зраз із деякими досі невідомими архівними матеріялами (зокр. з архіву Митрополита Іоана Теодоровича) наводяться й аналізуються у І-ій частині четвертого тому (розділ XI.) **Нарису Історії Української Православної Церкви** проф. Івана Власовського.[5]/ У нашій студії поппри згадані вище джерела використовуються як деякі документи з архіву Архиєпископа Євгена Бачинського (кол. представника УАПЦ в Зах. Европі), так і радянська преса цього періоду; зокрема важливі в цьому відношенні **Вісті ВУЦВК** та журнал СВБ **Безвірник,**[6]/ як теж центральні органи СВБ — газета **Безбожник** і журнал **Антирелигиозник**; з неперіодичних видань цього часу використовуються збірники та брошури СВБ, збірник редакції Івана Сухоплюєва **Відокремлення церкви від держави,**[7]/ Дмитра Ігнатюка **Українська Автокефальна Церква і Союз Визволення України,** [8]) та Ю. Самойловича: **Церковь украинского социал-фашизма,** [9]) інші джерела позначені у примітках.

Небагаті джерела й про майже зовсім ігноровані українськими дослідниками Патріяршу і Обновленську церкви в Україні в рр. 1929-39.[10]/ З тогочасних джерел лише деякі (і то звичайно тільки у фрагментах) доступні закордоном: це крім радянської преси, видань СВБ і принагідних статтей і вісток у закордонній пресі — **Журнал Московской Патриархии** (1931-35) та закритий вже в 1930 р. обновленський **Вестник Священного Синода Православной Российской Церкви.** Найважливіші спроби висвітлення долі двох церковних організацій — це Фрідріха Гаєра Die Orthodoxe Kirche in der Ukraine von 1917 bis 1945 [11]) та збірник прот. М. Польського **Новые Мученики Российские,**[12]/ в яких використовується теж деякі рукописні матеріяли з 30-их рр. Деякі, іноді сумнівної якости, дані про церковне життя в Україні до 1939 р. друкувались у закордонних журналах, зокр. німецьких, та у російській еміграційній пресі, зокр. у виданнях закордонної Російської Церкви.

ції була сильно розвинулася бібліографічна праця на Східній Україні. Зате тепер — зокрема коли йде про українців у вільному світі — є тільки відірвані, несистематичні бібліографічні публікації. Найкраще поставлена справа бібліографічної праці в Канаді, де завдяки невтомній праці д-ра Ярослава Рудницького вже від років виходить бібліографія нашої книжної продукції в Канаді у періодичних публікаціях Канадської Вільної Академії Наук — Украініка та Слявіка Канадіяна.

Англомовні бібліографії та індекси реєструють дуже малий відсоток украініки і то в більшості тільки тоді, коли вона є англомовна, або входить в обсяг спеціяльности даного індексу чи бібліографії.

Щоб знайти якусь статтю, часто треба переглянути сотні томів чи випусків різних публікацій.

Цю велику прогалину треба заповнити. Заповнити її є завданням наших бібліотекарів, започаткуванням різного рода бібліографій та індексів та їх періодичним продовжуванням.

Ми не можемо мати амбіцій, щоб обхопити нашою бібліографічною працею твори, які виходять на Рідних Землях. Ми можемо та повинні обхопити нашою бібліографічною працею українські публікації та публікації на українські теми, які появляються у вільному світі.

В першу чергу нам потрібна загальна бібліографія украініки, публікованої у вільному світі, яка охоплювала б усе, чого не охоплюють згадані вище канадські бібліографії. Потрібна нам бібліографія украініки, що виходить у чужих мовах. Не менше важлива була б бібліографія періодиків, що виходять тепер у вільному світі, як також ретроспективна бібліографія періодиків і серійних видань принаймні від ІІ світової війни (бо в тому часі появилося дуже багато ефемеридних видань), під час німецької окупації України, а опісля в таборовім періоді. Взагалі бібліографія таборових видань — не лише періодичних — мала б дуже велике значення.

Не менш потрібен індекс (публікований періодично принаймні раз на рік) статтей у збірниках наукових інституцій, збірниках посвячених поодиноким особам та подіям (знані під бібліотекарською назвою «фестшріф-

Большевицька церковна політика в Україні до 1929 р.

Большевицька окупація України поставила перед новим режимом проблему зформулювання його політики на церковному відтинку. Незвичайно складна церковна ситуація в Україні в рр. 1918-20, тісно пов'язана з експльозивним національним питанням, не вкладалася в рамки ні розробленої Леніним партійної плятформи в релігійних питаннях, ні досвіду дволітнього конфлікту між режимом і Церквою в Совєтській Росії.

Центральну проблему, з якою зустрілась окупаційна влада, становив зростаючий конфлікт в лоні Православної Церкви в Україні між панівною «неділимською» російською течією, репрезентованою консервативним єпископатом, вищим духовенством та монастирями, і з другої сторони, українським церковним рухом, що — спираючись на національно свідомі верстви духовенства й мирян — поєднав постуляти українізації й автокефалії з реформаторськими тенденціями в питаннях єпископату та взагалі демократизації церковного устрою.[13]/ На дальшому пляні, вагаючись між її антипатією до консерватизму монашого єпископату та її недовір'ям до українського націоналізму, знаходилась не дуже численна «ліберальна», «обновленська» течія, що здебільша втративши свідомих українських прихильників в користь автокефалістичного руху, спиралась на деякі круги «білого» (здебільша міського) священства, світської церковної інтелігенції та міщанства.

Починаючи з 1919 р., чотири основні фактори визначили напрямні й методи радянської церковної політики в Україні; релятивна вага кожного із цих факторів у окремих періодах залежала від відношення сил як в центрі компартії, так і в проводі КП(б)У та від змін у «генеральній лінії» партії. Першим з цих факторів був всйовничий атеїзм, органічно виростаючий з большевицької ідеології,[14]/ підсилений традиційною ворожістю російського радикалізму до державної Російської Православної Церкви, як ідеологічного союзника і політичного інструменту царського самодержавія. Другим чи не найважливішим міркуванням, на якому базувалась церковна політика, було збереження і закріплення большевицького режиму в Україні. Тісно пов'язані з цим міркуванням були й дальші фактори: делікатне, але гостре національне питання в Україні зроджене окупаційною, російською генезою режиму та його національного і соціяльного відчуження від українських мас; та споріднене селянське питання, якого вага визначалася як абсолютною перевагою цієї традиційно релігійної верстви серед населення УРСР, так і її національно-культурними аспіраціями, так врешті і особливим значенням сільського господарства як для України так і для цілого СССР.

У першій стадії большевицької церковної політики в

те»), календавях, збірниках есеїв та у поважніших наших періодиках.

Велику вартість мали б предметні бібліографії, як ось: бібліографія української мови, української літератури, українського мистецтва, історії України, українського права приватного та державного, української біографії. Сюди належали б також різного роду стисліші спеціялізовані бібліографії як бібліографія українських церков: Католицької Православної та Протестантської з дуже цікавим підрозділом історії реформаційних рухів на українських землях, бібліографія наших визвольних змагань, бібліографія українського війська та поодиноких військових формацій, як Армії УНР, УГА, Українських Січових Стрільців, Дивізії «Галичина», Української Повстанчої Армії тощо. Далі сюди належала б бібліографія нашої заграничної політики в добі незалежности; зокрема бібліографія чужомовних видань, опублікованих нашими дипломатичними представництвами, бібліографія наших таборів полонених з часів І та ІІ світової війни, бібліографія таборів переселенців та бібліографія нашої історичної мемуаристики.

Не треба забувати про значення, яке мала б бібліографія тез та дисертацій на українські теми з інформаціями — де та теза була опрацьована, чи була опублікована, чи є на мікрофільмі або в абстрактах дисертацій та на яких умовах можна нею користуватися.

Для того, щоб запобігти дуплікації в науковій праці, яка при наших обмежених людських ресурсах і видавничих можливостях є небажаною, треба було б започаткувати свого роду листи ««рісерч ін прогрес», до яких можна б зголошувати всі українські наукові праці та проекти. Цей спосіб широко практикують американські наукові установи, які оголошують такі листи періодично в своїх наукових публікаціях.

Важним було б мати бібліографію україніки в американських та британських збірниках урядових документів, конгресових рекордах тощо.

Завершенням тих усіх бібліографій та індексів (вони тут вичислені тільки прикладово) була б періодично доповнювана бібліографія української бібліографії у вільному світі.

Дуже важним було б створення

України, яка вкладається в період від 1919 до 1921 р., енергії режиму спрямовані були передусім на втримання й закріплення большевицької влади в Україні.

19 (23). І. 1919 р. харківський «робітничо-селянський уряд» ухвалив «Декрет про відділення церкви від держави і школи від церкви» (базований на російському декреті від 5.II. 1918), за яким слідувала низка розпоряджень, якими позбавлено Церкву прав юридичної особи, націоналізовано усе майно, усунено релігійні моменти з публічного життя й шкільництва, а зведену до парафіяльних «релігійних громад» Церкву поставлено під строгий контроль та адміністративні і економічні обмеження державних органів.[15]/

Митрополит Василь Липківський

Початкова ворожість Російської Церкви до нового режиму, її співпраця з Добровольчою Армією, її бойкот радянських законів розпоряджень в церковно-релігійній площині і врешті сама числова перевага Патріяршої Церкви в Україні робили її головним предметом большевицької протицерковної кампанії. Саме тому, а не з яких-

з'єднаного каталогу («юніон кателог») принайменше важнішої україніки у вільному світі, як у бібліотеках, так і в приватному посіданні.

Поза тими загальними бібліографіями та індексами були б не менше важними індекси довоєнних періодичних видань Наукового Товариства ім. Шевченка, Записок Чина Василія Великого, Київської Старини, Літературно-Наукового Вісника і пізнішого Вісника, а також і україніки в наукових публікаціях, напр.: «Чтенія» Російського Імператорського Історичного Товариства, різних університетів, Інститутів для Дослідів СССР тощо.

Очевидно, що при так широко закроєних плянах насуваються два питання: 1) чи маємо досить людей, щоб ті всі проєкти започаткувати і продовжувати? 2) чи буде змога публікувати всі ті речі?

Щодо першого, то та вся праця мусітиме спасти на наших бібліотекарів, які єдині є вповні підготовані до такої праці. В ЗДА бібліотекарів українців не буде більше як 200. Деяка частина — чи то з огляду на перетяження, чи з інших причин — не займається бібліографічною роботою. Інші працюють у різних громадських установах або працюють науково в ділянках, які з бібліографією не мають нічого спільного. Тільки одиниці зпоміж бібліотекарів-українців займаються бібліографічною працею.

Зрозуміло, що не можна примусити всіх бібліотекарів покинути зовсім громадську чи не-бібліографічну наукову працю та цілковито посвятитися бібліографічним проєктам. Але коли б кожен бібліотекар хоча б частину свого вільного часу посвятив для якогось бібліографічного проєкту, то могли б зробити багато. Попри те, велику частку підготовчої праці в бібліографічних проєктах могли б робити не-бібліотекарі, залишаючи бібліотекарям тільки остаточне оформлення проєктів.

Друга справа — це справа фінансування бібліографічних видань. Добра бібліографія чи індекс все знайде відборців на кількасот примірників між університетськими й іншими поважнішими бібліотеками та фахівцями даної ділянки. Тому добре скальку-льоване видання при обмеженій кількості примірників все оплатиться. Бібліографічні видавництва — це спра-

небудь симпатій до українського церковного руху, радянська влада — бодай її київська експозитура не ставила перешкод відновленій в 1919 р. Всеукраїнській Православній Церковній Раді (ВПЦР)[16]/ в українізації «знизу», проти волі російського єпископату, окремих парафій в Києві, у поширенні її організації поза Київ, в організації конференцій, Київського Собору в травні 1921 року та Всеукраїнського Собору в жовтні того ж року, яким завершено процес усамостійнення від Російської Церкви та створення Української Автокефальної Православної Церкви.[17]/ Очевидно за офіційною толеранцією УАПЦ в ці роки ховалось бажання режиму послабити й розбити Російську Православну Церкву, зокрема з уваги на ще неліквідовану загрозу зі сторони «білої» армії Денікіна, потім Врангеля, на півдні. При цьому слід пригадати, що використовуючи для формування українських парафій радянські закони про «культи», ВПЦР перша визнала це законодавство.[18]/ Дальше сама слабість большевицького режиму в Україні заставила його експлуатувати національні аспірації української інтелігенції й селянства, щоб поширити суспільну базу для нової влади; з цієї точки зору концесії для «визвольного руху» в Церкві являлись паралелею уступок в ділянках української мови, освіти й культури, залишаючи однак за большевиками монополь політичної і військової сили в Україні. Соціяльний радикалізм у публічних заявах керівників ВПЦР,[19]/ та симпатії до УАПЦ серед українського робітництва й незаможних селян[20]/ могли теж початково викликати ілюзії в більш праґматичних кругах партії й адміністрації, що УАПЦ зможе переродитись у «радянофільську церкву» на подобу пізнішої «Живої Церкви». Офіційні радянські джерела того часу недвозначно виявляють поділені погляди радянських чинників по відношенні до УАПЦ, яку деякі з них з самого початку «розшифровують» як «петлюрівсько-куркульську контр-революцію».[21]/

Друга стадія в большевицькій церковній політиці — це роки 1922-1923, які відзеркалюють певну стабілізацію режиму та більший наголос на антирелігійну кампанію, а в площині національної політики збігаються із тимчасовою перемогою шовіністичних російських кругів в КП(б)У над прихильниками українізації. Заалярмована швидким ростом УАПЦ та її сильною націоналістичною закраскою (хоч обмеженою до релігійно-культурних аспектів), влада застосовує від 1922 р. цю ж саму лінію до УАПЦ, що й до Патріяршої Церкви: політичні обвинувачення в пресі та поліційні репресії і адміністративні обмеження;[22]/ намагання форсувати в лоні Церкви «прогресивні» фракції, які за піддержкою адміністративних органів мали б захопити керівництво Церквою або хоч розколоти її знутра [23]); врешті поставлення Церкви поза

ва, яка дотичить не тільки бібліотекарів, але всю нашу спільноту в ЗДА, тому фонди на публікації повинно дати наше громадянство, наші громадські установи. В багатьох випадках видання поодиноких бібліографій можуть фінансувати зацікавлені організації, нп., Братство Вояків УПА бібліографію УПА, Братство Дивізійників — бібліографію Дивізії «Галичина» тощо.

Конечним було б створення бібліографічного видавництва. Коли б усі наші бібліографічні видання виходили в одному видавництві, тоді легше здобути ринок збуту для них, і воно могло б бути майже самовистачальним.

Та навіть коли б трудно було видавати всі потрібні бібліографії та індекси, то й невидані бібліографії — на картках, добре упорядковані і постійно доповнювані, мали б велику вартість. Це логічно веде до висновку, що нам був би потрібний Український Бібліографічний Центр, в якому переховувалися б усі невидані бібліографії та індекси і в якому можна було б з них користати особисто чи кореспонденційним шляхом при помочі персоналу, який обслугував би такий УБЦентр. Цей Бібліографічний Центр повинен бути пов'язаний з Українським Довідковим Центром (Юкрейнієн Референс Сентер). Цей Довідковий Центр повинен бути або в Нью-Йорку (осідок наших наукових Установ та ОН), або у Вашінґтоні (столиця держави, Конґресова Бібліотека і чужі амбасади). Цей Центр, забезпечений відповідною бібліотекою та штабом співробітників (частина з них повинна бути платна і працювати в Центрі стало) служив би інформаціями про наші справи українським та неукраїнським науковцям, дослідникам, студентам, що пишуть тези та дисертації; також видавництвам енциклопедій, біографічних та географічних словників та шкільних підручників. Доцільним було б поєднати з тим довідковим центром енциклопедійну комісію, яка мала б слідкувати за українікою в неукраїнських енциклопедіях та з комісією для слідкування за українікою в шкільних підручниках американських шкіл.

Очевидно, що з таким центром можуть і повинні працювати також предметні спеціялісти не-бібліотекарі, а

законом (від 1923 до 1926 р. влада відмовлялась «реєструвати статут УАПЦ, чим формально поставлено ВПЦР в нелегальне положення).[24] У цей період режим одверто фаворизує російську «Живу Церкву», яка з чималими труднощами встановлює в 1923 р. свою філію в Україні, в яку вливається під тиском влади певна частина єпископів і духовенства тимчасово обезголовленої Патріяршої Церкви.[25] Але скоро стало ясним, що без масового терору «живістам» не вдасться замінити Патріяршу і Автокефальну церкви в Україні. Скомпромітована «патронатом» безбожницької влади (яка в той же час розгорнула нерозбірчиву в засобах, вульгарну «війну проти Бога») «прогресивна церковна революція» зустріла рішучий відпір вірних та лише загострила «релігійний фанатизм» серед українського селянства.[26]

(Далі буде)

---

1. Митрополит Василь Липківський. Історія Української Православної Церкви. Розділ УІІ: Відродження Церкви в Україні (Вінніпег. 1961). Цит. нижче як Історія УПЦ.

2) Листи Митрополита Василя Липківського до о. Петра Маєвського з м. Києва і Александрівської Слободи в Україні до м. Вінніпегу. Манітоба в Канаді — 1933 до 1937 р. вкл. Цит. нижче як Листи Митрополита.

3) Мюнхен, 1956. Цит. дальше як УАПЦ. Бюлетень Благовісництва і К. Р. УАПЦ в Зах. Німеччині, Церква і Життя та Українське Православне Слово.

5. Нью-Йорк - Бавнд Брук, 1961. Перша частина IV-го тому охоплює період від 1917 до 1930-их рр. Друга частина цього тому ще не появилась друком. Попередні три томи опубліковано в рр. 1956-57.. Цит. нижче як Нарис Історії УПЦ.

6. Виходив друком від 1925 до 1935 р. Від 1929 до 1935р. Спілка Войовничих Безвірників України видавала теж великим тиражем газету Войовничий Безвірник. Після «чистки» в ЛВБУ в 1937 р. став появлятися в Києві тижневик Безбожник.

7. Іван Сухоплюєв, Відокремлення церкви від держави. Збірник законоположень С Р С Респ. та Українська Радянська Соціялістична Республіка, інструкцій,обіжників і пояснень Наркомвнусправ УРСР (Харків, 1929).

8. Харків-Київ, 1930.

9. Москва, 1932.

10. Як першу спробу характеристики цієї церковної організації в Україні, гл. розвідку автора "The Renovationist Church in the Soviet Ukraine, 1922 — 1939", 41-74· The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the US, No. 1-2, 1961.

11. Koeln-Braunsfeld, 1953. Гаєр, який не користувався багатьма працями та документами про УАПЦ (зокрема Історією Митрополита Липківського) висвітлює церковну справу в Україні здебільша з позицій Російської Православної Церкви.

12. Два томи Джорданвіль, Н. Й. , 1949. 1957. Автор займає монархістичні, «неділимські» позиції «зарубежної» Російської Православної Церкви.

13. Єдиною концесією, яку зроблено Російською Православною Церквою автокефалічним стремлінням українського церковного руху було прийняття літньою сесією Всеукраїнського Собору в липні 1918 р. «Статуту Тимчасового Вищого Церковного Правління Православної Церкви в Україні», яким останній надано певну автономію в рямках Московської Патріярхії. Всеросійський Церковний Собор в Москві затвердив у вересні 1918 р. цей «Статут», ще більш обмежуючи автономію Церкви в Україні в користь Московського Патріярха. Із втечею з України (разом з денікінцями) Київського

фонди для нього повинні дати наші громадські установи, бо це пропаґанда, і то пропаґанда дуже поплатна і доцільна.

Позатим наші бібліотекарі повинні стати фаховими дорадниками наших видавництв та книгарень. Без фахової поради наші видання і каталоги наших книгарень дуже часто не відповідають елементарним засадам американського видавничого та книгарського світу, а це вельми утруднює збут нашої книжки.

Зокрема дуже важним було б скласти каталог наших видань, які є на книгарському ринку у вільному світі (Букс ін прінт).

Дальшим дуже важним вкладом наших бібліотекарів у нашу книготоргівлю було б зорганізувати книгарню, яка постачала б українські книжки американським університетським та іншим бібліотекам, український букіністичний центр для торгівлі українськими раритетами та центр для обміну україникою між бібліотеками й приватними книголюбами.

Очевидно, що всі ті проєкти та багато інших, про які можна б згадати, вимагають багато часу, людей і фондів. А проте при добрій волі наших бібліотекарів, при розумній господарці людськими ресурсами та фінансовій допомозі нашого громадянства, чимало з того можна здійснити.

****

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Вельмишановний Пане Редакторе!

Від кількох місяців, з приходом до моєї хати «Самостійної України», я кожного разу найперше шукав і читав спомини п. Тетяни Шевчук з відвідин України під титулом: «На прощу до Києва». Спочатку я не міг знайти вияснення, чому Авторка свою прогульку в Україну назвала прощею. Під словом «проща» ми розуміємо відвідування святих місць, знаних відпустових церков, монастирів і т. п. Однак з кожним новим числом «СУ» я відчув, що п. Шевчук не могла знайти для своїх вражень з України кращого титулу, як **проща.**

Авторка, хоч роджена поза Україною і ніколи раніш її не бачила, має так багато тепла, так багато побожности й любови для землі, де родилися і жили її родичі. Морозно стає, ко-

Митрополита Антонія Храповіцького, київський престіл заміщено аж в серпні 1921 р., коли Патріярх Тихон призначив своїм Екзархом для України Митрополита Михаїла Єрмакова (росіянина). З того часу київські митрополити (яких згідно із «Статутом» повинен би обирати Всеукраїнський Собор) призначувались Патріярхом із титулом Екзарха, але без повновластей передбачених для них «Статутом». Звідсіля й назва «Екзархат» та «Автономна Церква», які вживалися по відношенні до (Патріяршої) Церкви в Україні. Закону від 1. 1. 1919, яким Директорія УНР проголосила автокефалію Української Православної Церкви, Російська Церква і її єпископат в Україні не визнали, а короткотривалість влади Директорії не дала змоги успішно перевести в життя цей закон, на який, із зрозумілих причин, український церковний рух вже не міг покликатися із окупацією України большевиками.

14. Становище большевицької партії до релігії та основні напрямні майбутньої радянської церковної політики розроблені Леніном в статтях «Соціялізм і релігія» (1905) та «Ставлення робітничої партії до релігії» (1909).

15. Декрет про відділення церкви від держави та інші закони і розпорядження влади в УРСР відносно «культів» надруковані в Сухоплюєва, цит. твір.

16. «Перша» ВПЦР, сформована в 1917 р. під головуванням військового священика Ол. Маричева, припинила своє існування із Всеукраїнським Церковним Собором, скликаним у порозумінні з Патріярхом Тихоном в січні 1918 р. «Другу» ВПЦР, яку очолили мирянин Михайло Мороз та прот. (пізн. Митрополит) Липківський (як товариш голови), сформовано в квітні 1919 р.

17. Хоч формальний розрив ВПЦР із київським єпископатом стався в травні 1920 р. (під час короткотривалого визволення Києва військами Директорії УНР та поляками), остаточний розрив з Рос. Прав. Церквою наступив на Всеукраїнському Соборі в жовтні 1921 р. після невдалих спроб добитись «канонічної розв'язки» домагань ВПЦР.

18. Гл. Heier, Die Orthodoxe Kirche in der Ukraine p. 78.

19. Гл. зокр. 1-й розділ ухвал Собору 1921 р. який пропущено в еміґраційному перевиданні канонів і ухвал Собору (Франкфурт, 1946) та «Прилюдну заяву» Покровських Зборів ВПЦР (жовтень 1922 р.).

20. Нпр., у серпні 1920 р. конференція незаможних селян Київщини ухвалила м. ін. домагання українізації церковних служб, викликаючи чималу констернацію в большевицьких аранжерів конференції. Гл. И. Сухоплюєв, «Церковное контр-революционное движени на Украине». Октябрьская революция. Первое пятилетие (Харків 1922),ст. 263.

21. Гл. нпр. Ю. Юрмас, «Українська Церква та її паства», Вісті, 5. X. 1921; Б. Коряк, «За Ісуса чи за хліба куса?», там же, 19. X. 1921, та зокр. Михайлик, «Революционеры. (К происходящему Всеукраинскому Церковному Православному Собору)», Пролетарская правда (Київ), 20. X. 1921.

22. Гл. постанови про УАПЦ пленумів ЦК КП(б)У від 6. 11. 1922 та 17.X. X. 1922) цит. в уривках в КПРС і Радянська Держава про релігію та атеїстичну пропаганду (Київ, 1962), ст. 72. Гл. теж М. Явдась, «Католики видали друком Історію Української Православної Церкви». Церква і життя, березень-квітень, 1960, ст. 15, та Липківський, Історія УПЦ, ст. 127-128.

23. Гл. Липківський, Історія УПЦ, ст. 108-113. 127-130.

24. Гл. Власовський, Нарис Історії УПЦ, т. IУ, ст. 160.

25. Екзарха Михаїла Єрмакова й низку патріярших єпископів виселено з України в 1923 р. Про ґенезу Обновленської Церкви в Україні ,гл. статтю автора в Анналах УВАН (примітка 10)

26. Зокр. йдеться про масові есхатологічно-релігійні рухи серед українського селянства на Правобережжі в рр. 1922-24, в роді паломництв до «Калинівського чуда» та ставлення хрестів у «Осапатовій Долині». Гл. Я.Ковальчук, Про чудеса на Україні. Харків,1925).

ли подумаєш про велику частину нашої теперішньої молоді. Для п. Шевчук в Україні все велике, гарне, святе: Київ, Дніпро, Канів, небо, поля, ліси, — все найкраще, все гідне подиву і любови. Не можна здержати зворушення, коли Авторка говорить про її любов до України і називає її своєю Вітчизною. Як хотілося б, щоб ми, що родились і жили в Україні, дихали її повітрям, любувались її красою, їли її хліб, мали до неї в наших серцях стільки любови, як Авторка «На прощу до Києва». Пані Т. Шевчук шукала всюди щирого українського серця, наражувалась на небезпеки, а коли знаходила його, то вважала це як нагороду за всі неприємності, яких вона нераз зазнавала на рідних землях. Авторка бажала бачити в Україні все найкраще, а коли, часто, бувало навпаки, вона з місця гостро, але культурно реаґувала на це. В споминах знаходимо приятельське зрозуміння для тих українців, що нераз мусіли, навіть перед авторкою, кривити душею, щоб не наразитись на переслідування влади. Поведінка п. Шевчук з ворогами України була така рішуча і шляхотна, що вона їх роззброювала, і вони несвідомо піддавались її впливам, хоч не все показували це. Варто підчеркнути, що п.Шевчук все і всюди виступала як українка, вона дуже добре репрезентувала нас на Батьківщині, і не в одного з українців живіше забилося серце в зустрічі з нею.

Читав я багато споминів з подорожей по Україні, однак жадні з них не зайшли так глибоко в моє серце, не знайшли так сильного відгуку в моїй душі, як це зробили спомини «На прощу». Наша молодь потребує під цю пору доброго взірця, приміру, який обов'язок тяжить на ній супроти України, а п. Шевчук, народжена і вихована поза межами України, є саме тим прекрасним, живим взірцем. Шановна Авторка каже, що любови до України навчили її батько-мати. Яким чудовим взором можуть бути вони для всіх батьків і матерів, які виховують тепер своїх дітей!

Я спробую дати старшим учням моєї Школи Українознавства прочитати: «На прощу до Києва», а потім виділити дві години на дискусію на теми, порушені в споминах. Сподіваюсь, що

Євген Онацький

УКРАЇНА ОЧИМА ІТАЛІЙСЬКИХ КОРЕСПОНДЕНТІВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Після цього несподіваного випаду проти Ліґи Націй. Беллотті вертається до опису Києва:

«Українці вертаються додому. Німецька команда вирішила звільнити їх, і вздовж шляхів ми бачили тисячі вояків в русских одностроях. Польові поліцаї на автах, на мотоциклях та на конях контролювали їх «відпусні листи». Загалом вони мали спокійний вигляд. Чимало з них залишилися на військовій службі. Вони носять на лівій руці довгу пов'язку з національними українськими жовто-блакитними барвами і написом: на службі військової сили.» Вони повнять інформаційну й поліційну службу. Дивно бачити, як працюють русскі полонені під наглядом своїх недавніх товаришів по зброї — українців. Ментальність цих людей дійсно незвичайна. Про мораль, права і обов'язки вони мають дивні уявлення. Це, зрештою, зрозуміло, коли взяти під увагу большевицьку систему виховання. Діти росли так, як того хотів сатана.

«Мешканці Києва ніби ставляться цілком байдуже до того, що сталося. Я з моїми італійськими колеґами розпитував одну стареньку жінку, яка прийшла до нас,запитуючи, чи хтось з нас не говорив по-французькому. Я її запитав, що вона думає і чи задоволена. Вона відповіла, що жила досі, даючи лекції французької мови дітям службовців.

— І з тим вам добре жилося?

— О, добре жилося тільки службовцям та жидам.

І вона лагідно схилила голову. Тоді я запитав її, що вона думає про недавні події, які так безпосередньо торкаються її бідолашного життя.

— Мені сказали, що тепер можна говорити щиро, — сказала вона. — Це добре, але я нічого не кажу. Я хочу бачити — як воно буде. Світ такий злий...

Інша жінка оповідала нам довгу історію про її дорогоцінності, що їх забрали в неї 24 роки тому большевики, — це була історія крови, грабунку, хвилювань. І закінчила вона її запитом:

— Як ви думаєте, чи німці примусять віддати мені мої дорогоцінності?

З цього видно, що ідеї українців щодо подій досить таки неясні, але й ҐЕПЕУ аж ніяк не осягала тих наслідків, якими надто голосно вихвалялася. У цьому місті, жахливо зруйнованому, терпеливо вистоюють черги перед німецькими установами та крамницями, що з них розподілюють харчі, і ждуть своєї черги, як ніби найбільш природної й зрозумілої речі...»

Москалі відступаючи, спалили більшу частину харчових продуктів, і привид голоду тяжить над містом, більше через брак засобів транспорту, ніж через дійсце буде добра лекція національного виховання. Дякую п. Шевчук за її труд, а Редакції «СУ» за видрукування: «На прощу до Києва».

Остаюсь з глибокою пошаною для Вас, Пане Редакторе —

Іван Білоус

Детройт.

П. Ш.

НИТКА

(Оповідання з совітської дійсности)

Настя і Василь вчилися в одній школі, в якій «швайцарихою» була Наталка Петрівна. Давно колись Наталка почала працювати в тій школі за прибиральницю. Там вона запізналася з швайцаром Хомою і вони одружилися. Все це було задовго до революції, й школа тоді ще називалася жіночою гімназією.

По революції гімназію було перейменовано в трудову школу, було впроваджено дві зміни навчань. Швайцарові Хомі в помічниці призначили Наталку й вона зробилася «швайцарихою».

Хома і Наталка жили при школі, в півтемному підвальному приміщенні. Там вони, при тій праці та тому приміщенні, жили аж до облоги Харкова німцями в 1942 році, коли під час бомбардування міста згинув Хома. Наталка з двома малими дітьми — Настею й Василем, які — як говорив Хома — запізнилися», пережила війну. Люди гинули не тільки від бомб, але й з голоду, але Наталка зі своїми малими якось вижила. Діти були дуже добрі, помогали матері в праці та влітку йшли на заробітки в поле, бо взимку вчилися.

Мала Наталка знайому кравчиню, яка працювала в «Европейськім готелі», обслуговуючи приїздних чужоземців. Одного разу та знайома кравчиня, Марта Петрівна, зайшла до Наталки і запропонувала,що візьме Настю собі до помочі, щоб та не поневірялася на тяжких роботах в полі.

— Знаєш, Наталко, нам на літо потрібні, як то кажуть, «другі руки», щоб десь там на спідниці латочку поставити, ґудзик пришити, панчоху зацерувати, бо я сама не встигаю обслужити туристів. Твоя Настя помогла б мені та й може б більше зароби-

ний брак хорчів, що в великій кількості знаходяться по селах. Німці винагороджують тих, що працюють, харчами: хлібом, м'ясом і городиною. Ті ж, що не працюють, нічого не одержують. Це добра система, бо це єдиний засіб прискорити відродження міста. Але є в тому і невигоди. Чимало людей дуже швидко виснажуються і зникають з поверхні землі. В усякому разі, покищо Київ якось тримається...

Вже довший час я мріяв про церкву св. Софії, як сучасна дівчина мріє про Чінечітта (італійський Голівуд під Римом. — Є. О.). Нарешті я її побачив. Перед входом до неї стояв німецький вартовий. Вона дійсно дуже гарна, не вважаючи на невизначений стиль. Дорогоцінні образи Перуджіна і Веляскеса зникли. Але залишився непорушним просторий нартекс (передсіння) з трьох світлиць, де спинялися, молячися, великі князі та гетьмани перше, ніж патріярх «Третього Риму», як українська Церква називала Київ, посвячував іменем Божим господарів цієї землі (Київ мав лише митрополитів, а не патріярхів, і Київ ніколи не привласнював собі імени «третього Риму», ці претенсії належать Москві! — Є. О.).

Все спокійно в св. Софії, що її большевики перетворили в музей. І все залишилося на своєму місці. Лише зник вівтар, і на його місті лежить дерев'яна дошка, кострубата й запорошена, що вкриває жорстоку й блюзнірську рану в ще ненаправленій підлозі.

На тлі просторої й темної абсиди сяють безчисленні ріжнобарвні камінчики, що з них складаються тисячолітні мозаїки св. Софії, В середині бані виситься Творець світу, що благословляє. Навкруги, творячи йому вінець, апостоли з золотими німбами. Лише в Юди нема цього золотого лиску святости.

В ризниці — дорогоцінні старовинні книги, ікони чудових кольорів і великого мистецтва, ризи, виткані золотом і сріблом, виблискують, заморожені за склом вітрин та шаф. Вони не мають життя. Мертвий матеріял релігії. Але він відродиться з Божою поміччю під знаком нової Европи (Беллотті не думав тоді про антихристиянське наставлення Гітлера та його нацистів. В італійських журналістів уявлення про справжні наміри німців були не менш неясні й поплутані, як у киян, про яких Беллотті згадував вище. — Є. О.).

Мало церков залишилося відчиненими в Україні, та й ті ледве трималися, виплачуючи непомірні податки. Нова большевицька революція в теорії дозволяє релігію, але забороняє релігійну пропаганду і проповідь, натомість підтримує пропаганду атеїстичну. Іншими словами, забороняє діяльність священиків, бо що ж інше має робити священик, як не проповідувати віру?...»

Цю статтю Ф. Беллоті видруковано також у торінській «Ля Стампа» 1. XI. 41.

(Далі буде)

ла за 8 годин праці, аніж за 12 годин в полі.

— Дуже Вам дякую, Марто Петрівно. Настя в мене всі такі праці виконує для мене й Василя, бож я на них не маю часу. Вона більш способить переробляти старі лахи і змушувати її до праці не треба — добра дитина.

— Ну, то пришли її до мене завтра в готель на год. п'яту по обіді. А я тим часом поговорю з ким треба.

Наступного дня Настя пішла до «Европейського». На порозі затримав її поважний швайцар в золотих галунах, який звичайно побачив, що дівчина не може належати до якоїсь туристичної родини.

— Вам каво? — запитав він.

— Вибачте, чи можу бачити Марту Петрівну? — ледве видушила зі себе Настя.

Єто которою Марту Петровну — которая в швальнє? Так вот со двора іді, девушка, — перебив її швайцар, — на пятом етаже.

Настя увійшла в подвір'я. В тому величезному подвір'ї, подібному до криниці, бо оточеному навколо високими будинками, бул повно людей і тягарових самоходів, що привезли продукти: — м'ясо, мішки з цукром та мукою, величезні картони з речами туристів.

Один з робітників сказав Насті: «товариш-баришня, не підвертайся, а то можемо вдарити за милу душу».

Отой тяжкий жарт підкреслив — і Настя це зрозуміла — що для погрузчика вона все таки панна, а для того визолоченого москвина-швайцара вона лише дівчина хамського (українського) походження, яку треба випускати з подвір'я.

На 5 поверсі вона довго роздивлялася куди йти, бо було багато дверей. Аж почула, що якась жінка біжить, бо цокотить «американськими шпильками». На коридор вискочила в накрохмаленому фартусі з білою приколкою на голові — певно — «горнічна». Вона щось швидко сховала під фартух. Але коли оглянула Настю, то зараз же набралася «тону» і досить неприязно запитала:

— Ти чого тут?

— Я до Марти Петрівни.

— Так би й сказала відразу, а то тут шляються різні... А на що тобі Марта Петрівна?

— Та я прийшла, щоб помагати Марті Петрівні, вона мене закликала.

— Хи, шукаєш роботи, тут багато є таких. А до комсомолу належиш?

— Ні.

— Ну, то з того нічого не буде — «неподойдьот». Але йди за мною.

Настя ледве поспівала за дівчиною. Проходячи коло одних дверей, та пальцем показала на двері. А потім повернулася й крикнула:

— Товаріщ Настурціва, тут дівчина до Вас. І побігла далі.

Двері одчинилися і вийшла Марта Петрівна.

— А, це ти, Настуню. Здорова будь. Маю для тебе працю, але знай, що в штаті не можеш бути, бо праця лише сезонова.

— Я й так дуже дякую.

— То й приходь з понеділка. Оплата буде погодинна. Але мушу тебе дуже й дуже попередити, що тут треба працювати і мовчати, мовчати. Нічого з ніким не говорити, а з чужинцями особливо. Вони частенько до мене заходять ніби щось поправити, але й приносять часом щось — цукерки, каву тощо. Начальство робить вигляд, що не помічає, між собою ми про це не говоримо... А тебе Красилькина привела?

— Я не знаю, мабуть, це покоївка.

— Так, це покоївка. Комсомол. Така, що все знає й все бачить. Всі її бояться. Й ти будь з нею обережна — і продасть і зрадить, якщо то буде для неї вигідне.

— О, я знаю таких. У нас у школі їх «обществениками» називають.

З понеділка Настя почала щоденно приходити до готелю на працю.

Марта Петрівна урядила її в маленькій кімнатці, де раніше була комірка на вугілля. Її обов'язком було робити невеликі поправки дамської одежі, а більші треба було односити до Марти Петрівни. Роботи так багато не було; приносила завжди Красилькина. Видно було з її поводження, що вона не любила Насті.

— Ґудзик! Вішак! Підшивку в спідниці підшити! Й швидко! — кидала Красилькина чергову роботу.

Але Настю не треба було підганяти, вона сама все швидко робила. Часом разом із Красилькиною заходили до Насті чужинки. Зайдуть, усміхнуться і мовчки вийдуть. Вони самі знали, що говорити не можна.

З початком серпня в готелі відбувся з'їзд лекторів російської мови за кордоном. В коридорах чути було лише «руську» мову, іноді з чужеземною акцентацією. Настя оповідала про це мамі.

Якось в тих днях Красилькина вскочила до Насті й досить гостро крикнула: «Ґудзик!» Настя побачила, що у відхилені двері заглянуло лице якоїсь старшої пані.

— Я, товарищ Красилькина, не можу зараз пришити, бо нема ниток. Може та пані має, прошу запитати її. Я знаю, що й наверху у Марти Петрівни теж ниток нема.

Ось насадили тут дармоїдів! Треба пришити і без розговоров!

— Алло! почувся в дверях голос чужинки, в російській мові вона дуже спокійно сказала:

— Для чого ви так гостро кричите до дівчини? Я справді можу допомогти. Й звертаючись до Насті, подала їй гроші і сказала: «Прошу піти до склепу й купити ниток.

— Вибачте, пані, — відповіла Настя, але це неможливо. Я не маю права виходити звідси під час годин праці. А крім того, не маю права виконувати доручення приватних осіб. Та й в магазинах не все можна дістати нитки: часом треба постояти в черзі навіть пару годин.

— Ось воно що... Ну, то я беру свою блюзку назад і нема потреби пришивати той нещасний ґудзик. І чужинка вийшла.

— Ах ти дурна, такої дурної ще я не бачила! — почала кричати Красилькина. Чи можна чужинці говорити, що в нас нема ниток, або за катушкою треба стояти в черзі пару годин? Як могла ти такі дурниці говорити? За щось таке у нас з комсомолу з вовчим білетом виганяють.

— Та я ж правду сказала, — виправдувалася Настя, з плачем опустивши голову.

— Ах ти, праведная дура! — крикнула Красилькина й вибігла на коридор.

На другий день, щойно Настя прийшла до своєї «майстерні», з'явилася Марта Петрівна, дуже поденервована і тяжко сіла.

— Алеж ти віддячилася мені, Настуню! Віддячилася за те, що я добре тобі зробила. Після моєї рекомендації тебе сюди взяли, щоб допомогти твоїй мамі. А я тебе попереджувала, що треба тримать язик за зубами, а перед усім берегтися перед тою Красилькиною. Чи ти не розумієш, що ти натворила? Підвела ти мене так, що й не знаю, чи я викручуся. Вже тут ти більше не можеш працювати. Красилькина все розказала комісарові, комсорг парторгові, а той вже встиг все подати до спецотделу. Викликали вчора мене туди і вже пражили, пражили, а нарешті сказали, щоб і духу твого тут більше не було.

— Вибачте, Марто Петрівно, я ж правду лише сказала — моя вина...

— А хіба ти, Настю, не розумієш досі ще,

що тут вибачення нема? Тут не прощають і не забувають. Тепер та твоя розмова з чужинкою про нитки буде за тобою через ціле життя ниткою тягнутися. Та й за мною потягнеться — за те, що дала за тебе рекомендацію. Йди, Настю, додому й на ціле життя запам'ятай, що треба тут мовчати, й пам'ятай, що ниткою ти себе прив'язала до недолі.

Мабуть, і чужинка зрозуміла, що через нитку сталася велика кривда молодій дівчині, перед якою ще стелилося життя. Але чи знає вона, що епізод з ниткою — це лише випадок і що система життя в большевицькім раю проявляється навіть у нитці.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Дорогі Читачі, Приятелі і Члени МУН!

Дякуючи Редакції «Самостійної України», вперше маємо змогу друкувати нашу МУНівську сторінку в цьому журналі. Вже на самому початку просимо Управи всіх Відділів МУН, їх членство й наших симпатиків, допомогти нам своїми статтями і дописами цю «Сторінку МУН» вдержати і розбудувати. Все листування просимо висилати на адресу нашої домівки в Чікаго:

MUN
2355 W. CHICAGO AVE.
CHICAGO 22, ILL.

— *** —

ДЕЩО ПРО МУН

Я певний, що багато вже чуло хоч дещо про МУН. На жаль, я не є такий певний, чи всі знають програму, завдання й цілі МУН.

МУН — це не клюб, а українська національна організація з дуже докладно усталеними завданнями. Перше й основне завдання — це збудити в тут родженої молоді любов до предківської Батьківщини — України і дати про неї необхідне знання, зокрема і особливо знання про її боротьбу за волю. Це саме відноситься і до молоді хоч тут не народженої, але яка не мала змоги вивчити багато про українську історію, культуру тощо.

Зокрема іде про українську молодь, яка не говорить українською мовою. Ми свідомі того, що всі українського роду молоді люди повинні говорити мовою своїх батьків. Робимо, що тільки в нашій силі, щоб це виправити: організуємо кляси української мови, вчимо співів і слухаємо українських платівок. Однак брак знання української мови не сміє бути в нас перешкодою при вступі до МУН.

Передумовою вступу в члени МУН, крім належної попередньої поведінки, — це **бажання** молодої людини українського роду мати основні відомості українознавства та знати головного ворога української самостійности — Москву, а спеціяльно в її теперішному червоному виді.

Давши знання і любов нашим членам, доходимо до пункту, де ці молоді люди зможуть належно включитися в працю української спільноти в Америці.

Все це ми робимо вже тепер. Тільки робимо це дуже повільно і недостатньою мірою. Щоб зробити більше, потрібно нам допомоги перш за все батьків і українських організацій. Щиро віримо, що це ми і зустрінемо.

Андрій Козій

З ДІЯЛЬНОСТИ МУН В ЧІКАҐО

☒ Відділ МУН в Чікаґо брав участь в улаштуванні свята Крут. Вкоротці буде брати участь в урочистості Українського Музею в Чікаґо, що має на меті здобути фонди для цеї важливої української інституції.

☒ Завдяки активній праці нашого Відділу, українці будуть брати діяльну участь у виставці «Людність в Чікаґо», яку організує Чікґське Історичне Т-во. Голова нашого Відділу Маруся Димитро висловилася на зборах МУН так про цю нашу працю: «Я і ми повинні бути горді з того, що будемо як українці заступлені на цій виставі. Я глибоко переконана, що кожний українець Чікаґо й околиці відвідає виставу...». Виставка триватиме до кінця травня і ми всіх щиро запрошуємо її відвідати.

☒ В рямках Українського Студентського Тижня в Іллінойському Університеті (Шампань-Урбана), танцювальна група нашого Відділу виступила дуже успішно перед студентами і професорами цього університету дня 14 березня ц. р. Танцювальна група виступила в такому складі: М. Димитро, К. Іванчук, І. Скубяк, Р. Гаєвський, Г. Кичма, Л. Козар, Л Дорошенко, Я. Іванчук, М. Левкович і О. Олексин.

☒ В лютім цього року відбулися Загальні Збори нашого Відділу, де вибрано Управу в такому складі: Голова — Маруся Димитро, заступник голови - Клявдія Іванчук, секретарка - Маруся Бережан, скарбник — Петро Гаєвський, імпрезовий реф. — Г. Кичма, кореспонденційна секретарка — Я. Іванчук, господар — Андрій Козій.

З НАГОДИ ХРИСТОВОГО ВОСКРЕСЕННЯ ЗАСИЛАЄМО НАШІ СЕРДЕЧНІ ПОБАЖАННЯ ВСЬОГО ДОБРА ГОЛОВНІЙ УПРАВІ МУН, ВСІМ ЧЛЕНАМ І НАШИМ СИМПАТИКАМ!

З життя в ОДВУ

ПІДСУМКИ ПІВРІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТИ МЕРЕЖІ ОДВУ

Саме минуло пів року від останнього З'їзду ОДВУ, на чолі з проф. Богданом Т. Гнатюком. ОДВУ, на якому вибрано теперішню Управу ЦУ ОДВУ відбуває свої засідання реґулярно щомісяця, а у випадку потреби й частіше. Останнє засідання відбулося 27 березня 1965 у Філядельфії, Па., на якому підведено підсумки піврічної діяльности мережі ОДВУ.

Члени Центральної Управи із задоволенням ствердили, що діяльність мережі ОДВУ пожвавлено від останнього З'їзду в кожній царині життя Організації і вже сьогодні видно деякі осяги й назовні. Насамперед стверджено, що цілі й завдання ОДВУ залишилися й надалі ті самі, що їх поклали вв основу ОДВУ її основоположники. Ці цілі й завдання щораз цупкіше об'єднують їх визнавців у мережі ОДВУ, а членство ОДВУ свідоме своєї відповідальности перед спільнотою за реалізацію цих цілей і завдань жертвенно докладає своїх зусиль для їх осягнення. Провідною зорею ОДВУ і надалі залишається ідея українського націоналізму й допомога визвольним змаганням за привернення суверенности Українській Державі в етнографічних кордонах усіх українських земель. ОДВУ і надалі непохитно стоїть на принципі **соборности** й поборюватиме всі антисоборницькі тенденції.

У минулому півріччі діяльности ОДВУ потрясаючою подією в житті Українського Націоналістичного Руху була смерть Голови Проводу Українських Націоналістів — Сл. П. Полк. Андрія Мельника. ОДВУ, як ідеологічно споріднена організація, відчула цю велику втрату Українського Визвольного Руху й її членство стало в аванґарді чисельних молитовних відправ за душу Великого Покійника, спонтанних жалобних сходин громадянства і величавих всегромадських академій в сороковий день смерти Полковника у всіх більших скупченнях українців ЗДА. Наскільки дорогою постаттю була особа А. Мельника для українського громадянства, вказує той факт, що в багатьох церквах поодинокі громадяни з власної ініціятиви замовляли богослуження і панихиди за спокій його душі. Але й по великій втраті життя мусить іти вперед! Тому ОДВУ і надалі підтримує морально й матеріяльно тих, що йдуть слідами того, хто був «Своїй Нації Перший Слуга».

Центральна Управа ОДВУ, через свого представника в українському Конґресовому Комітеті Америки п. Ярослава Гайваса, займає ясне становище до ряду справ, що ними живе українська громада ЗДА під сучасну пору. Становище ОДВУ до т. зв. культурного обміну ясне з голосів у нашій пресі, як також з ряду доповідей, що вже відбулися в ряді громад, як Нью-Йорк, Рочестер, Чікаго та ін. ЦУ ОДВУ заплянувала подібні публічні виступи своїх представників також у Детройті, Клівленді, Філядельфії та інших місцевостях.

Центральна Управа ОДВУ стоїть на становищі **злагіднювання** тих загострень, що стали дійсністю в українській громаді у зв'язку з дискусією на тему «зустрічатися чи ні», обстоюючи право кожного громадянина вільно висловлювати свою думку навіть тоді, коли така думка є протилежна до її становища в тій чи іншій справі. Очевидно, це відноситься тільки до осіб, що не зійшли із позицій боротьби за відновлення Самостійної Соборної Української Держави. Центральна Управа ОДВУ вважає, що **толеранція** різних поглядів необхідна для ведення **якоїнебудь річевої дискусії.**

Об'єднуюи в своїх рядах так українців католиків, як і українців православних, як також нечисленних визнавців інших релігій, ОДВУ від самого початку підтримувала думку створення Українського Католицького Патріярхату, як також вітатиме ідею створення Українського Православного Патріярхату. Релігійна толеранція і взаємопошана завжди лежала в основі діяльности ОДВУ, тому Центральна Управа була виразником **усього** членства ОДВУ, коли вона виявила свою велику радість із приводу іменування Високопреосвященнішого Кир Йосифа Сліпого, Митрополита Галицького, архиєпископа Львівського і єпископа Кам'янця Подільського спершу Верховним Архиєпископом Української Католицької Церкви, а відтак і надання йому гідности Кардинала Вселенської Церкви. Членство ОДВУ відзначує цю подію, беручи масову участь у відповідних імпрезах громади свого перебування, як також ініціюючи такі імпрези.

Якщо йдеться про поодинокі царини діяльности ОДВУ, то в першу чергу ствердженo значне посилення організаційної мережі ОДВУ створенням двох нових Відділів і зактивізування кількох нових Делеґатур ОДВУ. Так новостворені як і віддавна існуючі Відділи пожвавили свою діяльність у майже всіх ділянках життя, а зокрема, завдяки невпинним заходам організаційного референта п. Романа Шраменка, зактивізовано чимало давніх членів ОДВУ і зорганізовано значне число нових. Тут ствердженo значний ріст, а це є запорукою дальшого розвитку діяльности, як і того, що ОДВУ стоїть на правильних позиціях. Кооптований підреферент п. Теодор Сущик докладає і своїх зусиль до скріплення успішности діяльности Організаційної Референтури

У відсутності культурно-освітнього референта інж. Ярослава Вариводи з Детройту на засіданні звітував його заступник інж. Петро Байбак, подаючи інформації про пороблену працю у Відділах і плян праці на решту каденції. Очевидно, культурно-освітні референти Відділів докладають своїх зусиль для відповідного ідейного оформлення імпрез ОДВУ, як також тих загальногромадських імпрез, у підготові яких вони берть участь. Культурно-освітня Референтура намітила зокрема ряд імпрез на літо на Оселі ім. Ольжича.

Якось вже так всюди є, що фінансових засобів не вистачає на ведення діяльности українських громадських організацій. Зокрема ті організації, що займаються видавничою діяльністю, мають фінансові труднощі. Часом навіть органи наших асекураційних Союзів звертаються до своїх членів і читачів із закликом жертвувати на пресовий фонд. Не інакше справи представляються і в ОДВУ у фінансовій ділянці. Все ж стверджено значне скріплення жертвенности відданого членства ОДВУ в останньому півріччі, хоч і фінансові потреби значно зросли. З приємністю відмічено, що Українсько-американська Видавнича Спілка й Друкарська Спілка в Чікаґо, якої 49.7% власником є ОДВУ, а решта власности належить поодиноким фізичним членам ОДВУ, діяльностево й фінансово розвивається завдяки жертвеній праці її Управи, на чолі з інж. Степаном Куропасем, та її працівників з 2-го Відділу ОДВУ в Чікаґо.

Оселя ім. Олега Ольжича в Лігайтоні має свою власну Управу, що її очолює д-р Мирослав Чаповський, учений лісник. Пляни широкої розбудови Оселі на довшу мету опрацьовує сам Голова ЦУ ОДВУ — проф. Богдан Гнатюк Пляни ці далекойдучі і, якщо вони будуть успішно зреалізовані, то це буде великим осягом ОДВУ і її вкладом у майбутнє виховання української молоді. ЦУ ОДВУ уповноважнила Управу Оселі поробити всі необхідні заходи для якнайуспішнішого літнього сезону, а Управа Оселі вже проводить різні пляни в життя. Референтка дитячих таборів пані Оксана Ґенґало веде інтенсивну підготову до ще успішніших літніх таборів на Оселі, що почнуться в другій половині червня. Як і в минулоу, цього літа на Оселі заплянованo ряд імпрез.

Центральна Управа ОДВУ рішила впорядкувати правні взємовідносини поміж ОДВУ і власниками земельних ділянок на Оселі. Зокрема ідеться тут про несення фінансових тягарів, спільних для Оселі й власників земельних ділянок, як утримування доріг на Оселі, порядку і т. п. Тимчасове припинення розпродажі земельних ділянок рішено закінчити і уповноважити Управу Оселі з днем 1-го квітня 1965 р. відновити продаж земельних ділянок на Оселі.

Орган ОДВУ «Самостійна Україна» появляється реґулярно, як також відмічено деяке його покращання під оглядом більшої різноманітности змісту, збільшенням добрих дописувачів, а зокрема його технічного оформлення. Зокрема відмічено актуальність матеріялів на ідеологічно-програмову тематику, дописів про діяльність мережі ОДВУ і БО, як також на теми проблематики, що нею живе українська спільнота під сучасну пору.Редакторові Михайлові Панасюкові і його співробітникам висловлено признання і подяку.

Очевидно душею всякої організації є таки її Секретаріят. Д-р Володимир Михайлів, при допомозі д-ра Я. Клюфаса, несе тягар щоденної праці Центральної Управи. Шляхом кореспонденції лагоджено багато біжучих справ, але, як твердить д-р В. Михайлів, особистого контакту з членами Управ і членським загалом на місцях не можна заступити листуванням Тому-то Центральна Управа й надалі скріплюватиме особистий контакт з Відділами, що дає позитивні результати для мережі ОДВУ. Великим позитивом являється факт, що Управи Відділів у більшості своєчасно відгукуються на листування Секретаріяту, хоч в окремих випадках було б ще чимало до побажання.

Учасники засідання ствердили однодушно, що ОДВУ має **власні погляди** на різні засадничі справи, що нуртують в українській громаді під сучасну пору, як і зокрема **власні концепції** їхньої розв'язки. Вони знаходять щораз краще відзеркалення в громадянстві. Щоб прис-

лужитися якнайкраще українській громаді, так члени Центральної Управи, як і Управи Відділів та поодинокі члени повинні виразно заступати ці погляди назовні й популяризувати їх серед широкого загалу.

З чисто практичних справ порушено справу чергового З'їзду. Були висловлені думки, щоб у майбутньому відбувати З'їзди у більших містах, де існують наші Відділи й інші громадські організації, ось як Нью-Йорк, Чікаго, Клівленд, Філядельфія тощо. Все ж Центральна Управа стала на становищі, щоб цьогорічний З'їзд відбути ще на Оселі ім. О. Ольжича на початку вересня, хібащо загал членства ОДВУ, а зокрема Управи Відділів, у більшості висловилися б проти цього. Тоді Центральна Управа готова зревідувати своє становище в цій справі.

В засіданні, що відбулося в приміщеннях Українського Горожанського Клюбу в Філядельфії, взяли участь: проф. Богдан Т. Гнатюк — голова, Ярослав Гайвас — заступник голови, д-р Володимир Михайлів — генеральний секретар, проф. Петро Стерчо — пресовий референт, д-р Мирослав Чаповський, інж. Михайло Нич і Петро Ґенґало — члени ЦУ ОДВУ, інж. Петро Байбак — заступник культурно-освітнього референта, Теодор Сущик — заступник організаційного референта, як також інж. Іван Харабура та Теофіль Бак Бойчук — члени Контрольної Комісії. Від Головної Управи УЗХ брала участь пані Оксана Ґенґало, а від Управи Оселі ім. Ольжича — Андрій Попчук.

Пресовий Референт ЦУ ОДВУ

В РОЧЕСТЕР

20 і 21 лютого ц. р. відбулася в Рочестері, Н. Й. велика окружна нарада ОДВУ Відділів з Рочестеру, Сиракюз і Бофало, де обговорено ряд організаційних, громадських та господарських справ, які потребували певного вияснення, схвалення, постанов. Головною темою був Український Визвольний Фонд (одноцентовий), де Друзі др. Михайлів і інж. М.Селешко з'ясували потребу такого фонду, дали точні вказівки, як його розбудувати, як і звідки черпати матеріяльні приходи для підтримки визвольної акції, що її веде наша ОУН.

Спільна вечеря членів ОДВУ, УЗХ і МУН разом з членами ЦУ ОДВУ (Я. Гайвас, В. Михайлів, Р. Шраменко, О. Суховерський, П. Дорожинський, П. Байбак, Т. Сущик (та членами КЕ УНО (М. Плав'юк, Е. Мастикаш, М. Селешко, др. З Книш, П. Максимів і п. Головатий), була виявом повної гармонійности та співпраці нашого терену з своїми Централями, як і зрозуміння українських націоналістичних кадрів про всю відповідальність, яку нині двигає на своїх плечах Український Націоналістичний Рух.

20 лютого ц. р. відбулися ширші наради представників ЦУ ОДВУ та КЕУНО в Рочестері, де обговорено ряд справ, які цікавлять ці наші сестринні Організації, що від року вже виступають під спільною координуючою надбудовою ІСНО. Наради були дуже діловими й стояли на високому рівні, що треба завдячувати президії нарад, яка складалася з др. З. Книша, др. В. Михайлова та інж. М. Селешка.

Спільні висновки з нарад вирішено представити до ратифікації ширшим складам своїх Централь (ЗДА і Канади),щоб згодом їх застосовувати в практичній діяльності на своїх теренах.

21 лютого ц. р. відбулося велике віче, скликане відділом ОДВУ в Рочестері; промовляли члени ЦУ: дд. Я. Гайвас і П. Байбак, з'ясовано дуже докладно сьогоднішнє становище в Україні, як і під оглядом політичним, так і господарсько-економічним. Вкінці можливості успішного провадження нашої боротьби з ворогом.

Віче мало характер вельми конструктивний. Хоч і були різні думки на справи, то однак висловлювано їх культурно і розумно, а не по «таборовому», як це заманіфестувала себе бандерівська вулиця на вічі в Нью-Йорку того самого дня.

— ** —

ПРЕСОВИЙ ФОНД С. У.

Володимир Різник 10 дол., Богдан Гнатюк 5 дол., Дмитро Чарнецький 5 дол., Василь Білинський 3 дол., і по 2 дол. прислали пп.: Маріян Дуб, Т. Зенчук, Теодор Бондар, В. Кунда, Михайло Крищишин, Я. Тесарович, С. Білий, Леонід Веремієнко, Ю. Яковлюк, Ярослав Величко та В. Рев'юк. Володимир Романовський прислав 1 дол.

Хроніка Пассейку

В неділю 14-го березня 1965 р. о год. 6-ій вечора в Українській Централі відбулися звичайні Загальні Збори 34-го Відділу ОДВУ ім. В. Біласа й Д. Данилишина в Пассейку, Н. Дж.

Зборами провадила Президія: д-р Василь Мочула — голова, а секретарював Василь Ковальчук. Обширний звіт з діяльности Відділу здав голова Відділу д-р Іван Блиха. У звітному часі було прибутків на $ 1890.20, а розходів на $ 1839.00 На лікування сл. пам. полковника Андрія Мельника зібрано $ 220.00. Всі гроші повністю переслано до ЦУ ОДВУ.

Нову Управу вибрано в такому складі: Іван Блиха — голова, Зиновій Юрків — заступник голови, Василь Марущак — секретар, Степан Степанюк — скарбник, Василь Ковальчук — орг. референт. Василь Мочула — культ.-освітній референт. Контрольна Комісія: Роман Шраменко — голова, Богдан Гірняк — член і Станислав Коваль член.

Намічено широкий плян діяльности.

В. Марущак

**
*

Зразкові Хрестини
(в Рочестер, Н. Й.)

В неділю 7 березня 1965 р. Тамара і Микола Білики хрестили свою донечку — Лорету-Марію, в Українській Греко-католицькій Церкві Св. Йосафата, Акту Хрещення довершив о. Тимочко, хресними батьками стали п-ні Ярослава Зелез і п. Іван Кучма.

Панство Білики запросили до своєї хати своїх найближчих друзів на гостинне прийняття. Присутні, підкріпившись, у доброму настрої поділяли радість батьків, приспівуючи пісні й переплітаючи різними новинами. Незабаром виявилось, що це не буденна зустріч, бо крім новоохрещеної, їхня дочка Оксана членка МУН як раз в той день мала 16-ті уродини, обом дочкам і родичам відспівано Многоліття.

Кума новоохрещеної, пані Ярослава Зелез — голова місцевого 18-го Відділу Українського Золотого Хреста проводила цим родинним святом, зарядивши відспівати грімко Многая Літа для присутного тут члена 20-го Відділу ОДВУ пана Ілії Касіянчука, який якраз в той день мав свої 60-ті уродини.

Використовуючи так рідкісну нагоду товариської зустрічі, Кума попросила присутніх не забувати про свої журнали: «Жіночий Світ» і «Самостійну Україну». Присутні вложили $ 34.00, по половині обом Місячникам — Ж.С. і С. У.

Родина Іван і Марія Кучми 7 дол., Осип Баран 5 дол., Ілія Касіянчук 5 дол., Володимир і Ярослава Зелез 4 дол., Степан і Параска Кричук 2 дол., Карло і Стефанія Манківські 2 дол., Микола і Тамара Білик 1 дол., Іван і Таня Лехновскі 1 дол., Павло Шимін 1 дол., Степан Павлишин 1 дол., Іван і Настя Олексик 1 дол., Василь і Настя Матійчин 1дол., Дмитро і Стела Кубарич 1 дол. і дібрано дрібними 2 дол.

Присутній **С. К.**

**
*

ІНТЕРЕСНІ ДОПОВІДІ В ЧІКАҐО.

Дня 3 і 4 квітня ц. р. гостювали в Чікаго члени Центральної Управи ОДВУ пп.: Ярослав Гайвас, д-р Володимир Михайлів, Роман Шраменко і проф. Юрій Пундик та ред. Осип Зінкевич.

Крім нарад членів ЦУ з управами 2-го і 52-го відділів ОДВУ та Відділу МУН, — 3-го квітня ввечорі відбулася зустріч гостей з членами й симпатиками ОДВУ. Споживши вечерю, присутні мали змогу вислухати дуже цінну доповідь проф. Ю. Пундика н. т. «Український націоналізм». Найцінніше в цій доповіді — це яскраве унаглядненння потреб позитивно думаючої української людини. Людини, що шукає глибших відповідей на засадничі проблеми українського національного життя. Доповідь п. Романа Шраменка, орг. реф. ЦУ ОДВУ, мала за ціль накреслити рямки практичної праці ОДВУ, на широкому тлі подій і ситуацій, що їх так вдало накреслив його попередник. Вечерею-зустрічею проводив перший заступник ЦУправи ОДВУ інж. Ст. Куропась.

Не думаю, щоб хоч одна людина, присутня на цій зустрічі, вийшла із залі в будні життя такою, як увійшла. Всі ми розходилися справді збудовані почуттям великої відповідальности нашої націоналістичної праці і великого полету думки.

**
*

З подією 4-го квітня 1965 р. заходами 2-го Відділу ОДВУ відбулися публічні доповіді п. Я. Гайваса на тему: «Що можна, а чого не можна в нашій визвольно-політичній акції» та ред. О. Зінкевича н. т. «Україна сьогодні». Присутніх біля 250 людей. Цею зустріччю членів ЦУ з громадянством провадив голова 2-го Відділу ОДВУ д-р А. Гаєцький.

Першим виступив ред. Осип Зінкевич. І цілком слушно. Він бо справді в короткій доповідь-

ді дав присутнім жахливу картину окупації України Москвою і багатий образ національно-державницьких виявів української людини на Батьківщині в площині науковій, культурній і господарській тощо. Деякі відомості були для нас пряморевеляційними. Не дивниця цьому. Бо дуже мало з нас посвятилося систематичним студіям сучасного стану в УРСР. Тоді, як доповідач, вже хоч би як редактор почитного журналу «Смолоскип», — цими справами займається роками.

Ревеляцією для нас була відомість про справу підпису договору частинної заборони атом. вибухів делеґацією УРСР. Кілька днів перед вигасненням речинця підпису цього договору, делеґація ця зголосилася у Вашинґтоні. Їй відмовлено права підпису і так УРСР підписала договір в... Москві останнього дня. А дальше.. В добі жахливої русифікації, прямо до болю малих тиражів видань українською мовою — збірка українською молоддю українських книжок від хати до хати і висилка їх засланій українській молоді в Казахстані, — це промовисті дані боротьби української молоді за свою мову й культуру. І подібних інформацій доповідач подав нам багато майже у всіх ділянках життя.

Якщо іде про доповідь Я. Гайваса, то перш за все слід підкреслити — стиль. Він аж ніяк не був звичний в таких випадках. Не була це так втерта в нас бомбастика виповнена фразеологією та ще і з піднесеною для кращого ефекту інтонацією. Ішлося зрештою не про ефект, а про глибоке, спокійне й об'єктивне представлення справи. Цю форму доповіді, цілком слушно в дискусії ивдмітив проф. Іващук. Доповідь скоріше була розмовою із слухачами, а не промовою до слухачів.

Останніми часами в українській еміґрації відбувається жвава дискусія про т. зв. контакти. У своєму слові прелеґент цілком слушно ствердив, що про ніяку національну зраду мови не може бути: різниця думок, на його думку, цілком оправдана і навіть побажана. І це не тільки з причин засадничих відносно вільного суспільства, але й тому, що такий стан уводить ворога в орбіту мильних калькуляцій. Безперечно, що інакше думаючих людей безвідповідальність не сміє намагатися класти поза борт національного життя. Однісь самостійницько - визвольного табору, єдність національна — це співдія всіх національних елементів української спільноти.

Смішним сьогодні виглядає писання в деяких українських газетах з-перед декілька років про висилку пакунків своїм рідним в Україні — мовляв, не висилайте. Вкрай безвідповідальним є писання в одній поважній українській газеті сьогодні про зв'язок з американською розвідкою. Це ж бо ніяк не потрібне і не вмісне з працею українських самостійників на Батьківщині й на еміґрації.

Границя «на замке» російсько-комуністичної імперії зазнала поразки. Ми повинні докладати всіх рук до того, що українську людину й Україну вивести з тої тюрми в широкий світ. З другого боку, ясні проміння цього світу, в якому перебуваємо і ми, переслати туди, в Україну.

Дискусія, в якій брало участь понад 20 осіб, визначалася шуканням найкращих шляхів в цій справі. Ми хочемо звернути увагу на виступ одного дискутанта. У своєму слові він майже дослівно сказав таке: ми 75% (?) громадянства є проти так зв. контактів, а за постановою УККА, хоч я ще не знаю як бути в цій справі, **бо ще не знаю, що з того вийде.**

Ми думаємо, що коментарі зайві — цьому дискутантові можна керуватися такими «критеріями», але не можуть ними керуватися поважні громадсько-політичні організації.

В кінцевих словах Шановних Доповідачів слід відмітити слідуюче: 1) Одність організованої української еміґрації, а в тому і УКК. Хоч УККА сьогодні зайняло до справ контактів дещо інше становище, ніж КУК у Канаді, то слід докласти зусиль, щоб цю інституцію вдержати й розбудувати належно у всіх площинах, а в тому і в площині її постанов.

2) Не слід нам замикатися і відступати, бо тільки наступ з нашою національною Правдою дає запоруку перемоги. 3). Сьогодні багато дечого міняється і тут, і там, в Україні. Обізнатись з цими процесами, витягнути належні висновки та заложення нашої боротьби є невідкличною конечністю. Широкий український загал мусить на цьому відтинку активізуватися.

4) Небувала досі русифікація України Москвою, — вимагає від нас тут дуже вмілої і великої допомоги українській нації вдержатися і перемогти. На цьому відтинку потрібно всіх національних рук.

***

Добрий почин 2-го Відділу ОДВУ в Чікаґо слід привітати й побажати тільки, щоб в майбутньому ми мали змогу бути й на інших доповідях, що з'ясовують актуальні проблеми нашого національного життя.

Присутній

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

Mr. I. Buchackyj
1535 North Artesian Avenue
Chicago, Illinois 60622